

DEZINFORMÁCIE & PROPAGANDA

o ukrajinskej krajnej pravici na
Slovensku a Ukrajine

Mapovanie aktérov a naratívov na Facebooku

ÚVOD	- 2 -
ZHRNUTIE A KĹÚČOVÉ ZISTENIA	- 4 -
DIZAJN VÝSKUMU A METODOLÓGIA	- 8 -
<i>Anotovanie</i>	- 9 -
<i>Aktéri</i>	- 9 -
<i>Naratívy</i>	- 10 -
<i>Udalosti</i>	- 11 -
<i>Kľúčové slová</i>	- 11 -
ANALÝZA	- 12 -
<i>Analýza aktérov</i>	- 12 -
<i>Analýza naratívov</i>	- 12 -
<i>Komparácia Slovenska a Ukrajiny</i>	- 13 -
<i>Limitácie</i>	- 13 -
SLOVENSKO	- 14 -
MÝTUS UKRAJINSKEJ KRAJNEJ PRAVICE V ČÍSLACH	- 15 -
<i>Analýza aktérov</i>	- 16 -
<i>Analýza naratívov</i>	- 20 -
<i>Analýza udalostí</i>	- 22 -
<i>Analýza kľúčových slov</i>	- 24 -
STRAŠIAK KRAJNEJ PRAVICE NA UKRAJINE V DISKURZE SLOVENSKÝCH PRORUSKÝCH AKTÉROV	- 28 -
<i>Kriminálne aktivity krajne pravicových organizácií</i>	- 28 -
<i>Krajná pravica vo vojne na Donbase (a Kryme)</i>	- 32 -
<i>Politická elita Ukrajiny je krajne pravicová</i>	- 36 -
<i>Historický revizionizmus</i>	- 42 -
<i>Západ podporuje ukrajinskú krajnú pravicu</i>	- 46 -
<i>Spoločnosť na Ukrajine je charakteristická vysokou podporou krajnej pravice</i>	- 49 -
<i>Mainstreamové médiá na Slovensku a Západe klamú o Ukrajine</i>	- 51 -
<i>Slovensko podporuje krajnú pravicu na Ukrajine</i>	- 53 -
<i>Majdan organizovala a dominantnú úlohu v ňom zohrávala krajná pravica</i>	- 56 -
<i>Iné</i>	- 58 -
UKRAJINA	- 61 -
UKRAJINSKÁ KRAJNÁ PRAVICA SA ČASTO OBJAVUJE SPOLU SO SPRÁVAMI „O NEZNÁŠANLIVOSTI, DISKRIMINÁCIÍ, POGROMOCH ALEBO HROZBÁCH“. NARATÍVY V ČÍSLACH	- 62 -
<i>Časová dynamika</i>	- 63 -
<i>Analýza naratívov</i>	- 65 -
<i>Analýza udalostí</i>	- 67 -
<i>Analýza aktérov</i>	- 68 -
<i>Interakcie príspevkov</i>	- 69 -
<i>Analýza blokovaných aktérov</i>	- 70 -
KREMEL SA UŽ ROKY ZAMERIAVA NA DEZINFORMAČNÉ KAMPANE S CIEĽOM ZDISKREDITOVAŤ PROZÁPADNÉ SILE NA UKRAJINE, POLITICKÝCH LÍDROV A UKRAJINSKÝCH OBČANOV TÝM, ŽE ICH VYKRESLUJE AKO „NACISTOV“	- 72 -
<i>Historická konfrontácia</i>	- 73 -
<i>Ukrajinská spoločnosť je „radikálna, fašistická a neonacistická“</i>	- 75 -
<i>Ukrajinská vláda je „plná krajne pravicových radikálov“</i>	- 77 -
<i>Západ podporuje „nacistov na Ukrajine“</i>	- 79 -
<i>„Radikálne“ strany a aktivisti „ohrozujú ukrajinskú štátnosť, zahraničnú politiku Ukrajiny a jej spoločnosť“</i>	- 80 -
<i>Ukrajinské dobrovoľnícke prápory sú „radikálne a pôsobia ako trestné vojenské jednotky“</i>	- 82 -
<i>Radikáli „sú dôvodom, prečo Ukrajina stráca svoju tvár pred Západom“</i>	- 83 -
ZÁVER A KOMPARÁCIA	- 85 -
PRÍLOHA 1: KĹÚČOVÉ SLOVÁ	- 90 -
PRÍLOHA 2: DEFINÍCIE KATEGÓRIÍ	- 90 -
PRÍLOHA 3: MONITOROVANÍ AKTÉRI NA SLOVENSKU, POČET CELKOVÝCH PRÍSPEVKOV A INTERAKCIÍ	- 91 -

Úvod

Ukrajina sa bráni ruskej vojenskej agresii od roku 2014. Ruskému vplyvu a informačnej vojne však vzdoruje oveľa dlhšie. Nie sú to len vojenské prostriedky, ktoré Rusko využíva v snahe o udržanie si svojej zóny vplyvu, svojho vysnívaného „ruského sveta“. Dlho sa zdalo, že kultúrne pôsobenie, korupcia politikov, energetická závislosť, šírenie ruskej propagandy budú na takéto „udržanie si“ Ukrajiny stačiť.

Rok 2014 však priniesol zlom. Ukrajinská spoločnosť si vybrala bližšiu spoluprácu so Západom, hlavne s EÚ. Putin vojensky zaútočil na Ukrajinu, najprv anektoval Krym a pomocou svojich ozbrojených zložiek pomáhal separatistom v Doneckej a Luhanskej oblasti rozpútať vojenský konflikt. Tieto udalosti si vyžiadali medzinárodnú pozornosť a Putin potreboval aj svetovú verejnosť presvedčiť o legitimitate svojej vojny.

Rok 2014 tak aj do ďalších krajín Európy priniesol zintenzívnenie ruských informačných operácií a aktívnych opatrení, ktorých cieľom bolo legitimizovať ruskú politiku, zdiskreditovať Ukrajinu, Západ a demokratické a medzinárodné inštitúcie, ktoré by mu mohli stáť v ceste.

Na dosiahnutie svojich cieľov Kremeľ využíva vlastných aktérov (veľvyslanectvá, špiónov, oligarchov), pre ktorých je však kľúčová spolupráca s miestnymi aktérmi, ktorí sú ochotní šíriť ruskú propagandu z rôznych motivácií. Táto štúdia sa zaoberá práve miestnymi aktérmi na Slovensku a na Ukrajine, ktorí šíria ruskú propagandu. Predpokladáme totiž, že svojimi aktivitami majú vplyv na formovanie obrazu o Ukrajine v prípade oboch krajín. Riadky vyššie zároveň vyjadrujú základnú líniu dôvodov, ktoré viedli k realizácii výskumu.

Cieľom tejto štúdie je zistiť, ako prokremeľskí aktéri v oboch krajinách od začiatku Majdanu konštruovali obraz Ukrajiny vo verejnom diskurze prostredníctvom špecifického naratívu o „zásadnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“. Na tento naratív sme sa zamerali kvôli tomu, že ide o jeden z kľúčových propagandistických naratívov, ktorý nachádzame u všetkých aktérov šíriacich ruskú propagandu. Od najvyšších ruských politických predstaviteľov až po slovenských a ukrajinských prokremeľských aktérov.

Zároveň ide o naratív, ktorý je prítomný na Slovensku a na Ukrajine po celých deväť rokov trvania konfliktu. Monitoringom a analýzou slovenského a ukrajinského informačného prostredia sa zameriavame na identifikáciu podobností a odlišností vo formovaní a šírení skúmaného naratívu, ktoré nepochybne vyplývajú zo špecifickej situácie oboch krajín. Výskum sa snaží poskytnúť analýzu kreovaného diskurzu s dôrazom na identifikáciu nasledujúcich parametrov: aktéri, naratívy a uplatnenie udalostí či konkrétnych termínov.

Štúdia pracuje s hypotézou, že sa národné diskurzy a aktivita sledovaných aktérov budú líšiť najmä v zmysle množstva obsahu a cieľov šírených naratívov. Interpretácia výsledkov výskumu preto bude reflektovať očakávanie, že ukrajinský informačný priestor bude obsahovať menej relevantného obsahu. A to nielen vzhľadom na výskumné limitácie súvisiace so zablokovaním niektorých aktérov, ale aj v súvislosti s tým, že ruská propaganda sa o rastúcom vplyve krajnej pravice na Ukrajine snaží presvedčiť predovšetkým západné publiká a nie to ukrajinské. Napriek tomu však výskum považujeme za relevantný, pretože ruská propaganda komunikuje v rozličných priestoroch s rozdielnymi cieľmi, ale používa podobné nástroje a naratívy.

Cieľom správy je teda poskytnúť čitateľom lepší prehľad o tom, ako sa na Slovensku a Ukrajine komunikuje a inštrumentalizuje sledovaný metanaratív o „zásadnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“. Primárnu cieľovú skupinu tvorí širšia odborná komunita venujúca sa témam extrémizmu, politickej mobilizácie, hybridným hrozbám či dezinformačným kampaniam, a to ako na Slovensku a Ukrajine, tak aj v zahraničí.

Výskum je štrukturovaný nasledovne. Najprv uvádzame podrobný opis metodológie, aby sme vysvetlili rámec štúdie. Ďalej pokračuje dvoma národnými kapitolami - slovenskou a ukrajinskou. Tie sú ďalej členené na kvantitatívnu a kvalitatívnu časť, v rámci ktorých sú analyzované vyššie uvedené parametre. Výskum pokračuje spoločnou komparatívnou časťou, ktorá sa sústreďuje na identifikáciu podobností a rozdielov vo formovaní sledovaného naratívu o „silnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“.

Zhrnutie a kľúčové zistenia

Slovensko

- Na **Slovensku** dominovali komunikačným aktivitám počas celého sledovaného obdobia najmä dezinformačné médiá, ktoré dlhodobo vykazujú známky proruského sentimentu. Celkový obraz dotvárali viacerí politickí aktéri vrátane Ľuboša Blahu a Komunistickej strany Slovenska. Slovenský dataset obsahoval **1 203 analyzovaných príspevkov**.
- **Najvýznamnejšie sa na monitorovanej komunikácii podieľalo Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku.** Ním uverejnených 149 príspevkov zodpovedalo viac ako 12 % z celkového počtu analyzovaného obsahu. Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku spomínalo Ukrajinu vo viac ako 5 % svojho celkového obsahu. Monitorované naratívy tvorili až pätinu obsahu súvisiaceho s Ukrajinou, ktorý je tvorený predovšetkým príspevkami z roku 2022.
- Okrem viacerých alternatívnych médií a facebookových stránok **dominovali v rebríčku najefektívnejších aktérov politici.** To len potvrdzuje dlhodobú prítomnosť trendu, v ktorom politickí aktéri postupne preberajú úlohy hlavných šíritel'ov dezinformácií na Slovensku.
- **V efektívite komunikácie jednoznačne dominoval Ľuboš Blaha.** Prostredníctvom 55 príspevkov vygeneroval viac ako 519 tisíc interakcií. Najväčší nárast aktivity možno zaznamenať v roku 2022, v rámci ktorého Blaha figuruje ako hlavný protagonista a šíritel' proruských naratívov.
- **Najčastejšie spomínanými kľúčovými slovami** boli „Azov“ (v 268 príspevkoch) a „Bandera“ (v 228 príspevkoch).
- **Najväčší počet relevantných a analyzovaných príspevkov obsahoval naratív o kriminálnych aktivitách krajne pravicových organizácií na Ukrajine,** pričom išlo najmä o skupiny ako Azov, Právý sektor, UPA atď. Často sa zneužíval incident z 2. mája 2014 v Dome odborov v Odese (prítomný v 55 príspevkoch), ktorý proruskí aktéri interpretovali ako výlučnú zodpovednosť ukrajinskej krajnej pravice. Krajne pravicové násilie na Ukrajine bolo prezentované ako „bežná vec“ a súčasť „zdegenerovanej západnej demokracie“. Príspevky sa snažili vytvoriť dojem, že Ukrajinci majú zakorenenú tendenciu podporovať krajne pravicové skupiny.

- Ďalší priamo súvisiaci naratív sa zameriaval na **vojnu na Donbase** a čiastkové naratívy súvisiace predovšetkým s rétorikou útlaku ruskojazyčného obyvateľstva na Ukrajine. Vojna v Donbase a anexia Krymu boli kľúčové pre jeden z motívov ruskej propagandy – vykresliť Kremľ ako obeť, ochrancu ruskojazyčného obyvateľstva, odporcu útlaku zo strany Západu, ale predovšetkým bojovníka proti nacizmu.
- Tretí najčastejší naratív zahŕňal **obvinenia ukrajinskej vlády, ktorá bola kolektívne označená za fašistov alebo nacistov**. Tento naratív sa začal formovať na prelome rokov 2013 a 2014. Odvtedy neustále prevládala rétorika o vnútornom konflikte na Ukrajine, ktorý sa mal odohrávať medzi fašistickou vládou a zvyškom obyvateľstva, najmä na východe krajiny.
- Významnú časť obsahu tvoril **historický revizionizmus**, ktorý sa viazal najmä na osobu Stepana Banderu a banderovcov, resp. na ich činnosť počas druhej svetovej vojny. Historický revizionizmus sa v komunikácii často používal ako sekundárny nástroj na formovanie obrazu iných tém. Obraz banderovcov bol v skúmaných materiáloch redukovaný na obraz nacistických kolaborantov a vrahov, ktorí počas druhej svetovej vojny a po nej zabíjali civilistov.
- Často sa používala rétorika, ktorá opisovala (nielen) vojnu na Donbase v zmysle konfliktu medzi Západom a Ruskom. Prirodzene, najčastejšie sa spomínali USA a časom aj NATO. EÚ sa spomínala v súvislosti so sankciami a OSN alebo Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) boli vnímané v negatívnom svetle, najmä v súvislosti so správami z pozorovateľských misií.

Ukrajina

- Takmer 28 % ukrajinských publikácií súviselo s oslavou OUN a UPA (58 príspevkov). Tieto publikácie sú súčasťou naratívu **historického revizionizmu**, ktorý zahŕňa nasledujúce aspekty – úlohu OUN/UPA v druhej svetovej vojne ako „nacistických kolaborantov“, pôvod ukrajinského pozdravu „Sláva Ukrajine“ a „vojnové zločiny“ spáchané OUN/UPA na etnických skupinách a civilistoch, ktorí podporovali ZSSR.
- Všetky príspevky na Facebooku dosiahli celkovo **148 790 interakcií**. Je nevyhnutné tiež poznamenať, že niektorí aktéri, ktorí dosiahli najvyšší počet interakcií, využívali vo svojej komunikácii stratégiu apelovania na ukrajinský pôvod (napr. stránky *Iná Ukrajina* či *Patrioti za život*) alebo na naratív „Veľkej vlasteneckej vojny“ (napr. v prípade stránky *Vitazný pluk*). Existovali aj stránky spojené s jednotlivými aktérmi – politikmi, politickými expertmi, novinármi a predstaviteľmi občianskej spoločnosti.
- Najpopulárnejšími kľúčovými slovami boli „UPA“ (v 122 príspevkoch), „OUN“ (v 87 príspevkoch) a ukrajinskí fašisti/ukrajinskí nacisti/ukronacisti/neonacisti (spolu 62 príspevkov). Tieto zistenia dokazujú, že hlavnými témami pri konštruovaní naratívu o „nacizme na Ukrajine“ sú **historický revizionizmus** v kontexte činnosti OUN/UPA, a **diskreditácia Ukrajincov a ukrajinskej vlády** ovplyvnených Revolúciou dôstojnosti v roku 2014 a integračnými procesmi do Európskej únie na Ukrajine.
- **Najvyšší počet publikácií obsahujúcich kľúčové slová bol uverejnený v roku 2021** (115 príspevkov). Možno to pravdepodobne vysvetliť širším spoločenským a politickým kontextom, zameraným na diskusiu o možnosti plnohodnotnej invázie Ruska. Šírenie naratívov ruskej propagandy preto mohlo byť stratégiou na destabilizáciu situácie vo vnútri Ukrajiny.
- Spomedzi aktívnych ukrajinských aktérov najviac príspevkov uverejnili *Novosti Ukrajiny* (Novinky Ukrajiny, 38 príspevkov), *Oles Buzina – Soobshchestvo* (Oles Buzina – Komunita, 31 príspevkov), *Pershyy Kozatskyi* (Prvý Kozácky, 27 príspevkov). Možno tiež vidieť, že prvý a tretí aktér majú pomenovanie, ktoré súvisí s Ukrajinou a „ukrajinskou identitou“, zatiaľ čo druhý aktér sa viaže na ukrajinského proruského publicistu a spisovateľa, ktorý bol zabitý v roku 2015 a bol zvolený ako symbol „nacistických zločinov proti proruským obyvateľom Ukrajiny“.

- **Hlavným naratívom bola historická konfrontácia, a to najmä v súvislosti s glorifikáciou OUN/UPA, ako aj výročím UPA na Ukrajine (107 príspevkov).** Tento naratív pozostáva zo správ o obvinení OUN/UPA z nacizmu a vojnových zločinov počas druhej svetovej vojny. Ďalší aspekt predstavujú správy o politike pamäti v kontexte pripomínania si druhej svetovej vojny na Ukrajine. Nakoľko apel na koncept „Veľkej vlasteneckej vojny“ mal v ruskej propagande významné miesto, bol použitý aj na obvinenie Ukrajiny z „nacizmu“, ako aj na apel na emócie verejnosti a rozdelenie Ukrajiny na „západnú a východnú“.
- Ďalšie naratívy, ktoré boli nájdené počas monitoringu, sa tiež týkali apelu na „nacizmus na Ukrajine“. Medzi nimi sa našli naratívy o ukrajinskej spoločnosti ako „nacistickej a radikálnej“ (49 príspevkov), ukrajinskej vláde ako „krajne pravicovej“ (23 príspevkov). Vyskytli sa aj menšie naratívy súvisiace so Západom podporujúcim „fašizmus na Ukrajine“ (tri príspevky) a hrozbou zo strany „ukrajinských radikálnych strán“ (23 príspevkov). Všetky boli použité na vytvorenie obrazu Ukrajiny ako „zlyhávajúceho nacistického štátu“, ako aj na diskreditáciu integračných procesov do EÚ a Revolúcie dôstojnosti v roku 2014.

Dizajn výskumu a metodológia

Výskum sa zameriava na objasnenie formovania verejného diskurzu a komunikácie prostredníctvom špecifického naratívu o „silnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“. Dizajn výskumu reflektuje kvantitatívnu a kvalitatívnu úroveň problematiky, pri ktorej sa snaží o poskytnutie detailnej analýzy kľúčových subnaratívov a identifikácie aktérov ich šírenia. S rešpektom k národným špecifikám sa zameriava na analýzu slovenského a ukrajinského informačného priestoru.

Štúdia sa snaží odpovedať na kľúčové výskumné otázky:

- Akými témami a subnaratívmi bol sledovaný naratív v priebehu monitorovaného obdobia formovaný?
- Ktorí aktéri sa na jeho formovaní podieľali najaktívnejšie a najefektívnejšie?
- Aké podobné a rozdielne znaky možno nájsť pri formovaní naratívu v slovenskom a ukrajinskom informačnom priestore?

Výskum využíva kvantitatívne a kvalitatívne prístupy na analýzu a hodnotenie formovania sledovaného naratívu na sociálnych sieťach na Slovensku a Ukrajine. Sleduje obdobie medzi 21. novembrom 2013 a 1. májom 2022. Monitorované obdobie je tak ohraničené začiatkom Majdanu v Kyjeve a konečným dátumom, ktorý umožňuje identifikáciu a analýzu naratívov už počas plnoformátovej vojny medzi Ukrajinou a Ruskom.

Ďalej anotovaný a analyzovaný dataset bol vytvorený prostredníctvom monitorovacieho nástroja CrowdTangle. Pri vyhľadávaní obsahu bol použitý jednotný súbor kľúčových slov, ktoré sú uvedené v *prílohe 1*. Slovenský dataset obsahoval celkovo 1 685 výsledkov, z ktorých bolo v dobe zbierania dát dostupných 1 602 z nich. V ukrajinskom datase bolo na analýzu identifikovaných 7 583 príspevkov na Facebooku.

Dáta boli zoradené chronologicky tak, aby bolo možné určiť ich relevanciu a vzťah k jednotlivým časovým etapám a udalostiam monitorovaného obdobia. Zber dát prebiehal v máji 2022, preto je v štúdiu analyzovaný aj obsah, ktorý je v dobe publikácie štúdie už nedostupný alebo zablokovaný. V prípade Ukrajiny boli údaje zozbierané v decembri 2022, pričom zahŕňali len dostupný obsah na Facebooku, ktorý nemusí byť dostupný po zverejnení štúdie.

Výskum sa sústreďoval na obsah publikovaný aktérmi na sociálnej sieti Facebook, a to najmä z dôvodu, že na Slovensku predstavuje primárny komunikačný kanál a zdroj informácií pre verejnosť. Vzhľadom na blokovanie ruských sociálnych sietí na Ukrajine na základe príkazu č. 133/2017 z 15. mája 2017 sa počet ukrajinských používateľov Facebooku za posledné roky

výrazne zvýšil. Treba však uviesť, že Facebook [nie je najpopulárnejšou](#) sociálnou sieťou na Ukrajine.

Vyhľadávanie obsahu prebiehalo na báze predeterminovaného zoznamu aktérov. V prípade Slovenska bol súbor sledovaných aktérov vytvorený na základe zoznamu prokremel'ských aktérov od spoločnosti Gerulata Technologies a doplnený o aktérov, ktorí boli aktívni aj v minulom desaťročí, najmä v rokoch 2013, 2014 a 2015. Na doplnenie bol využitý zoznam prokremel'ských stránok, ktorý v roku 2015 vyhotovil aktivista Juraj Smatana.

Analýza a vyhodnotenie datasetu prebiehalo na základe jeho dôkladnej anotácie. Anotačný proces, filtrovanie dát a vizualizácia výsledkov boli analytikmi realizované ručne na základe dát obdržaných prostredníctvom monitorovacieho nástroja CrowdTangle.

Anotovanie

Celý získaný dataset bol spracovaný tímom skúsených anotátorov. Pre zabezpečenie konzistentnosti a správnosti procesu anotovania absolvovali anotátori tréning, ktorý viedli senior analytici. Po procese anotácie bola vykonaná kontrola kvality anotovaných údajov s cieľom nájsť a odstrániť nezrovnalosti.

Proces anotácie umožnil odfiltrovať irelevantný obsah. V prípade Slovenska išlo o 1 203 príspevkov. Pokiaľ ide o Ukrajinu, celkový počet súvisiacich príspevkov dosiahol počet 207.

Proces anotácie bol navrhnutý tak, aby odpovedal na viacero otázok: Ako bol formovaný verejný diskurz o „silnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“? Akými subnaratívmi bol sledovaný naratív formovaný? Ako bol formovaný v súvislosti s konkrétnymi historickými udalosťami? Ktorí aktéri boli pri jeho formovaní najaktívnejší a najefektívnejší? Akú časť ich celkovej komunikácie tvoril?

Odpovede na tieto otázky nám umožnili zachytiť štyri ústredné kategórie: aktérov, naratívy, udalosť a kľúčové slovo.

Aktéri

Kategória sa zameriavala na identifikáciu aktérov, ktorí formovali sledovaný naratív. V kvantitatívnej časti výskumu zároveň umožnila určiť a vyhodnotiť mieru ich účasti na formovaní verejného diskurzu.

Anotácii datasetu predchádzala selekcia konkrétnych aktérov, ktorí dlhodobo šíria proruské dezinformačné naratívy a ruskú propagandu. V prípade Slovenska išlo o zoznam s celkovým

počtom 133 aktérov. V prípade Ukrajiny zoznam obsahoval 35 aktívnych aktérov s dostupnými príspevkami na Facebooku.

Naratívy

Kategória sa sústreďuje na identifikáciu subnaratívov použitých pri formovaní diskurzu o sledovanom naratíve. Anotácii predchádzalo vytýčenie kľúčových naratívov identifikovaných prostredníctvom základnej analýzy obdržaného datasetu. Jeden anotovaný príspevok v sebe mohol inkorporovať aj viacero sledovaných subnaratívov. Objavilo sa aj 399 prípadov, v ktorých sme neobjavili žiadnu relevanciu s výskumom. 91 príspevkov neobsahovalo žiaden predom definovaný subnaratív, ale vďaka svojej relevancii boli priradené do kategórie „Iné“. Celkovo sme pre potreby kategorizácie diskurzu identifikovali deväť kľúčových subnaratívov:

1. Majdan organizovala a dominantnú úlohu zohrávala krajná pravica;
2. Politická elita Ukrajiny je krajne pravicová;
3. Kriminálne aktivity krajne pravicových organizácií;
4. Krajná pravica vo vojne na Donbase (a Kryme);
5. Západ podporuje ukrajinskú krajnú pravicu;
6. Slovensko podporuje krajnú pravicu na Ukrajine;
7. Mainstreamové médiá na Slovensku a Západe klamú o Ukrajine;
8. Spoločnosť na Ukrajine je charakteristická vysokou podporou krajnej pravice;
9. Historický revizionizmus.

Na základe analyzovaných publikácií počas výskumného obdobia boli na Ukrajine odhalené tieto naratívy:

1. Historická konfrontácia;
2. Ukrajinská spoločnosť je „radikálna, fašistická a neonacistická“;
3. Ukrajinská vláda je „plná krajne pravicových radikálov“;
4. Západ podporuje „fašistov“ na Ukrajine;
5. „Radikálne“ strany a aktivisti ohrozujú ukrajinskú štátnosť, zahraničnú politiku Ukrajiny a jej spoločnosť a globálnu demokraciu;
6. Ukrajinské dobrovoľnícke prápory sú „radikálne a pôsobia ako trestné vojenské jednotky“;
7. „Radikáli“ sú dôvodom, prečo Ukrajina „stráca svoju tvár pred Západom“.

Udalosti

Kategória sa zameriava na identifikáciu udalostí, ktoré boli v rámci sledovaného obsahu využité na formovanie naratívu. Kategóriu sme rozdelili do ôsmich udalostí, čo umožnilo vytvorenie schémy potrebnej pre pochopenie ich vzťahu s jednotlivými naratívmi, respektíve porozumenie ich využívaniu naprieč jednotlivými rokmi sledovaného obdobia. Ôsmimi udalosťami sú:

1. Majdan;
2. Vojna na Donbase;
3. Anexia Krymu;
4. Násilie v Odese;
5. Dekomunizačné zákony (2015);
6. Streľba v Mukačeve;
7. Zákon o statuse veteránov OUN/UPA (2018);
8. Invázia (2022).

Na základe údajov o obsahu ukrajinského segmentu Facebooku sa naratívy v príspevkoch týkali nasledujúcich kategórií udalostí:

1. Narodeniny Banderu (1. január);
2. Dekomunizácia;
3. Donbas;
4. Glorifikácia OUN a UPA;
5. Majdan;
6. Udalosti v Odese;
7. Výročie UPA (14. október).

Kľúčové slová

Kategória sa sústreďuje na identifikáciu kľúčových slov, ktoré boli využívané na komunikáciu a formovanie sledovaného naratívu. Ide predovšetkým o termíny, ktoré pomenúvajú konkrétne subjekty alebo javy, s ktorými operovala ruská propaganda. V kontexte výskumu ich možno chápať ako tzv. buzzwords, ktoré boli aktérmi používané pre nálepkovanie komplexnejších problematík. Sústredili sme sa na najdominantnejšie kľúčové slová, ktorými boli:

1. Azov;
2. Pravý sektor;
3. Bandera;
4. banderovci;
5. genocída.

V prípade Ukrajiny boli doplnené tri ďalšie kľúčové slová, ktoré sa viažu k špecifickým udalostiam:

1. TikTok trend „Náš otec Bandera“ (október 2021);
2. Tomos (6. január 2019);
3. Deň víťazstva.

Analýza

Analýza aktérov

Za použitia anotovaných dát sa autori sústredili na analýzu kľúčových aktérov, ktorí v priebehu monitorovaného obdobia komunikovali sledovaný naratív. Ich aktivity hodnotí výskum na základe získaného datasetu a štatistík, v ktorých rozlišuje dve kategórie: aktivitu aktérov (množstvo príspevkov) a efektivitu aktérov (množstvo vygenerovaných interakcií). Zároveň sa sústreďuje na objem obsahu, ktorí sledovaní aktéri komunikovali. Výskum hodnotí ich aktivity na základe pomeru medzi všeobecným obsahom a obsahom súvisiacim s Ukrajinou, a následne s obsahom, ktorý inkorporoval sledovaný naratív. Analýza aktérov prebiehala nielen prostredníctvom kvantitatívneho, ale aj kvalitatívneho výskumu, v rámci ktorého sa autori sústredili na identifikáciu aktérov pri šírení konkrétnych naratívov a posolstiev.

Analýza naratívov

Analýza naratívov prebiehala v kvantitatívnej a kvalitatívnej časti výskumu. V kvantitatívnej časti sa autori zamerali na prítomnosť jednotlivých subnaratívov počas sledovaného obdobia. Jednotlivé naratívy sú analyzované nielen vo vzťahu k časovému obdobiu, počas ktorého boli komunikované, ale aj vo vzťahu k udalostiam, ktoré slúžili ako platforma na ich komunikáciu. Výskum sa zároveň sústreďuje na identifikáciu najdominantnejších subnaratívov, ktoré formovali verejný diskurz o problematike.

V kvalitatívnej časti sa výskum sústreďuje na identifikáciu kľúčových naratívov, ktoré následne autori konfrontovali s realitou a poukázali na vedomé či nevedomé nedostatky ich komunikácie. Pridanou hodnotou kapitoly sú odborné názory historikov, ktorí vyvracajú rôzne nesprávne alebo manipulatívne tvrdenia.

Komparácia Slovenska a Ukrajiny

Časť výskumu sa sústreďuje na komparáciu faktorov, ktoré ovplyvňovali formovanie sledovaného naratívu v slovenskom a ukrajinskom informačnom priestore. Kľúčový dôraz sa kladie na rozdiely v šírených subnaratívoch a celkovej komunikačnej schéme naratívu o „silnom vplyve krajnej pravice na Ukrajinu“. Reflektuje rôznorodosť cieľového publika, ale aj špecifiká súvisiace s historickými, ale aj súčasnými reáliami politickej a spoločenskej situácie v oboch štátoch. Ponúka komplexný prehľad aktérov a posolstiev, ktoré boli pri budovaní sledovaného naratívu použité.

Limitácie

Výskum nemusí zachytávať všetky parciálne elementy formovania sledovaného naratívu. Dôvodom je najmä skutočnosť, že vyhľadávanie ďalej analyzovaného obsahu prebiehalo prostredníctvom súboru kľúčových slov, ktorý nemusí obsahovať všetky súvisiace termíny. Vyhľadávanie obsahu sa zároveň sústreďovalo na obmedzený počet aktérov, ktorí sú však dlhodobo známi šírením proruských naratívov a ruskej propagandy. Preto veríme, že výskum prinajmenšom zachytáva kľúčové línie komunikácie sledovaného naratívu.

Za limitáciu možno pokladať aj časové obdobie, na ktoré sa výskum sústredil. Problém spočíva najmä v skutočnosti, že do začatia zberu dát mohlo viacero relevantných aktérov so svojimi aktivitami prestať a následne ich odstrániť, prípadne mohli byť na sociálnej sieti zablokovaní. Výskum sa zároveň vo veľkej miere spolieha na manuálnu anotáciu, ktorá je časovo náročná a vyžaduje si vyškolených anotátorov. Ani anotované údaje nemusia byť bez následnej kontroly kvality dostatočne spoľahlivé.

Z identifikovaných 7 583 príspevkov na Facebooku na Ukrajine bola väčšina neutrálna alebo len informatívna, takže neboli pre analýzu užitočné. Po preskúmaní všetkých príspevkov odborníci vybrali len tie položky, ktoré jednoznačne niesli ruský propagandistický naratív. Je potrebné uviesť, že sme brali do úvahy len tie príspevky, ktoré sú na Facebooku prístupné od januára 2023. Mnohé proruské propagandistické zdroje neboli prístupné, pretože stránky, z ktorých pochádzajú, spoločnosť Meta zablokovala na základe sťažností ukrajinských mediálnych organizácií a občianskej spoločnosti. Skutočný rozsah ruskej propagandy v rokoch 2013 až 2022 bol teda oveľa vyšší, kým Ukrajina nezačala tento stav intenzívnejšie adresovať.

Slovensko

Slovensko je ako člen EÚ a NATO dlhodobo terčom ruských hybridných operácií, a to vrátane informačného pôsobenia, ktoré možno vnímať ako dominantne používaný nástroj Kremľa. Okrem Ruského veľvyslanectva na Slovensku túto úlohu plnia primárne domáci politickí, mediálni a mimovládni aktéri. Tí pod rúškom alternatívneho spravodajstva v opozícii voči štandardným médiám a politikom šíria problematický obsah, ruskú propagandu nevynímajúc.

Prokremel'skí aktéri využívajú naratívy ruskej propagandy na rôzne témy kvôli politickým, ekonomickým, psychologickým či iným motívom. Za posledných deväť rokov na Slovensku vznikli desiatky webových stránok a facebookových profilov, ktoré buď reprodukovali obsah z ruských štátnych médií, alebo ho tvorili sami, s jasne pozitívnym sentimentom ku geopolitike Kremľa.

Svoje komunikačné kanály nepriamo prepožičiavajú propagande štátu, ktorý označil Slovensko za nepriateľskú krajinu. Ruský pohľad na svet pritom dokážu aplikovať na rôzne témy, akými boli za posledné dva roky napr. pandémie koronavírusu, obranná dohoda s USA, či vojna na Ukrajine. Za posledné dva roky bol tento ekosystém pôvodcom každej vážnej komunikačnej krízy alebo aspoň jej zásadným amplifikátorom. Vzhľadom na význam 24. februára 2022 a zmeny, ktoré tento dátum priniesol nielen v medzinárodnej, ale aj domácej politike, je téma vojny každodenne prítomná v slovenskom informačnom priestore.

Sú prokremel'ské trendy v niektorých častiach slovenskej spoločnosti výsledkom pôsobenia proruskej propagandy, alebo aktéri šíriaci túto propaganda cieľia na už existujúce predstavy vo verejnej mienke? Obe tvrdenia by sme mohli označiť za pravdivé a v realite sa dopĺňajú. Propagandisti pracujú s určitými historicky tvorenými predstavami o Rusku (resp. ZSSR) a využívajú ich v informovaní o aktuálnom dianí vo svete, čím posilňujú tieto predstavy a snažia sa oslovovať čo najširšie publikum.

Neznamená to však, že by naratívy ruskej propagandy akceptovala väčšina spoločnosti. Skôr ide o pomerne početnú menšinu. Prieskum mimovládnej organizácie Globsec zo septembra 2022 [ukázal](#), že 47 % obyvateľov Slovenska si želá víťazstvo Ukrajiny a 19 % víťazstvo Ruska. Až 24 % respondentov však uviedlo, že im je jedno, kto vyhrá a 10 % nevedelo odpovedať. Tretina obyvateľstva teda nemá jasný názor a je možným terčom propagandistov.

Na Slovensku tak existuje pre šírenie ruskej propagandy pomerne priaznivé prostredie. V informačnom priestore pôsobí množstvo aktívnych politických, mediálnych a iných aktérov, ktorí zdieľajú ruský pohľad na svet. Zároveň v ňom existuje množstvo ľudí, ktorí im sú ochotní načúvať. Slovenský online informačný priestor je výrazne štruktúrovaný, klastre prozápadných

a proruských aktérov sú jasne dešifrovateľné. Témy súvisiace s ruskou geopolitikou sú základnou polarizačnou líniou, ktorú alternatívny informačný subsystém (tvorený predovšetkým extrémnou pravickou, extrémnou ľavicou a prokremel'skými aktérmi) pre šírenie obsahu s proruskou orientáciou.

Mýtus ukrajinskej krajnej pravice v číslach

V tejto časti práce analyzujeme kvantitatívne parametre výskumného materiálu. Cieľom tejto časti je určiť frekvenciu výskytu skúmaného javu a jeho vlastnosti a mutácie v čase. Taktiež sme sa zamerali na kvantitatívnu analýzu aktérov, ktorí so skúmaným metanaratívom pracovali a formovali ho.

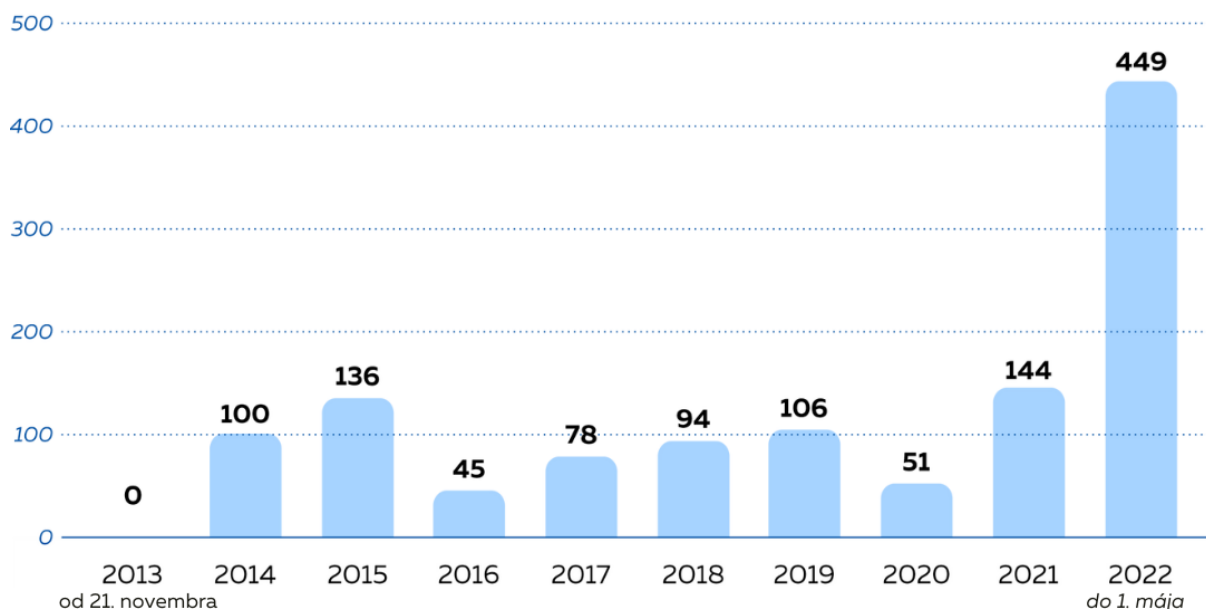
Kapitola začína kvantitatívnym vymedzením skúmaného obsahu (celkový počet príspevkov, počet príspevkov podľa rokov). Následne pokračujeme identifikáciou najaktívnejších a najvplyvnejších aktérov. Dôležitou súčasťou kapitoly sú aj zistenia, ktorí aktéri pracujú s témou Ukrajiny najviac a aký podiel v príspevkoch tvorí obsah s analyzovaným metanaratívom a jeho variáciami.

Po rozboře aktérov nasleduje kvantifikácia jednotlivých variácií skúmaného metanaratívu, ale aj udalostí a kľúčových slov, ktoré na seba viaže daný metanaratív. Táto časť práce nám zodpovedá na otázky kto, ako často a kedy využíva metanaratív o ukrajinskej krajnej pravici na formovanie diskurzu o Ukrajine.

V priebehu roka 2013 sme nezachytili žiadny relevantný obsah. V ďalších rokoch však aktivita súvisiaca s naratívom krajnej pravice na Ukrajine nabrala na obrátkach. Komunikačná aktivita prirodzene reagovala na udalosti spojené s anexiou Krymu a vojnou na Donbase. Od roku 2016 sme si aj napriek postupne rastúcej tendencii počtu relevantného obsahu všimli v porovnaní s prvými rokmi rusko-ukrajinského konfliktu určitý útlm, ktorý pretrvával až do roku 2020. Rok 2021 však priniesol revitalizáciu sledovaného naratívu. Súvisela najmä s predvojnovým obdobím a počiatočnými prípravami ruskej agresie, ktoré sa odohrávali aj v informačnom priestore. To, že naratív ukrajinskej krajnej pravice do značnej miery koreloval s vojnou na Ukrajine a bol používaný ako jeden z hlavných komunikačných nástrojov pre ospravedlnenie ruskej agresie, potvrdzujú dáta z prvých štyroch mesiacov roku 2022. Exponenciálny nárast obsahu bol evidentný najmä v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi: od roku 2014 do roku 2021 sme celkovo zaznamenali 754 relevantných príspevkov, od začiatku roka 2022 do 1. mája 2022 sme ich zaznamenali 449. Výsledky potvrdzujú značné zvýšenie frekvencie komunikácie naratívu o ukrajinskej krajnej pravici, a teda vo svojej podstate ruskej propagandy, ktorá bola šírená rôznymi aktérmi.

Počet relevantných príspevkov podľa rokov

Graf 1: Počet relevantných príspevkov podľa rokov. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

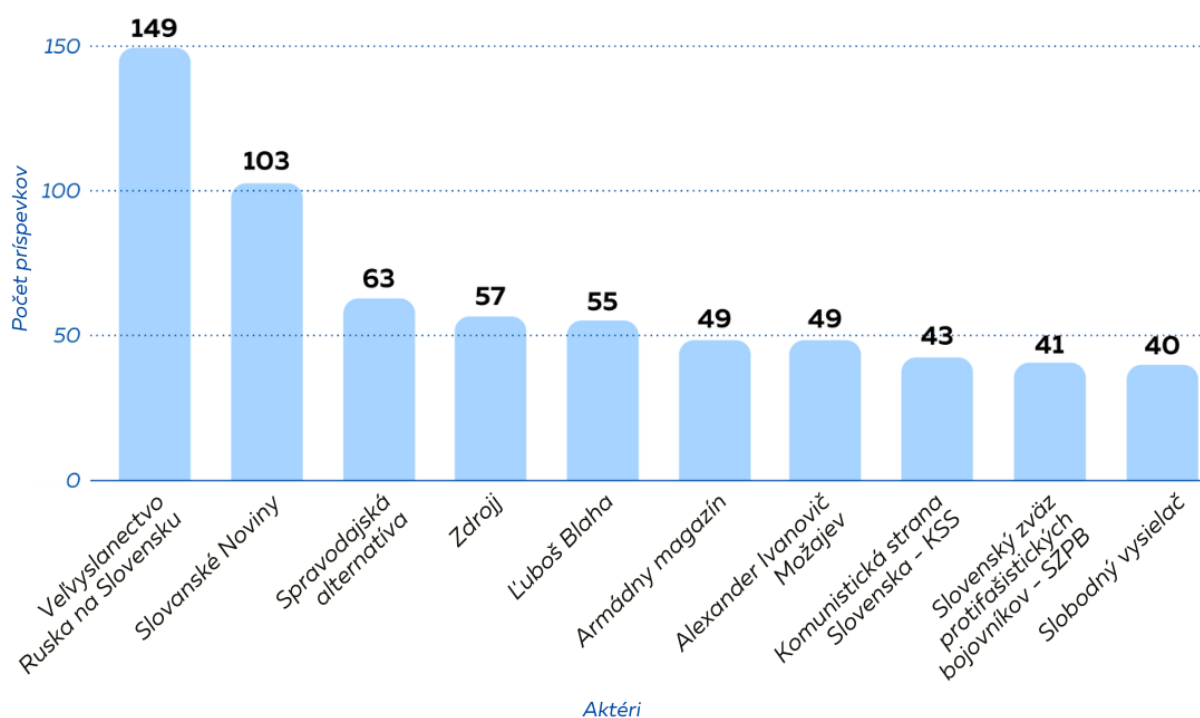
Analýza aktérov

Témy spojené s metanaratívom o „silnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“ komunikovali aktéri rôzneho druhu. Pri hodnotení ich vplyvu v informačnom prostredí Slovenska sme sa zamerali na dve kategórie: celkovú aktivitu aktérov (počet príspevkov) a efektívitu komunikácie aktérov (počet dosiahnutých interakcií). V priebehu sledovaného obdobia sa aktivita jednotlivých aktérov menila, vzhľadom na dĺžku monitorovaného obdobia boli niektorí analyzovaní aktéri aktívni iba v jeho určitých častiach. Zoznam najefektívnejších aktérov podľa dosiahnutých interakcií sa nachádza v prílohe 3.

Súbor aktérov, ktorí dominovali komunikačnej aktivite počas celého sledovaného obdobia, tvorili najmä dezinformačné médiá, ktoré dlhodobo vykazujú známky proruského sentimentu. Celkový obraz dopĺňalo niekoľko politických aktérov, vrátane Ľuboša Blahu a Komunistickej strany Slovenska (KSS). Najvýznamnejšie sa však na komunikácii podieľala oficiálna stránka Ruského veľvyslanectva na Slovensku. To dlhodobo funguje v slovenskom informačnom priestore nad rámec očakávaných (diplomatických) aktivít a možno ho označiť za vplyvový a propagandistický nástroj Ruskej federácie. 149 príspevkov, ktoré veľvyslanectvo publikovalo, zodpovedá viac než 12 % celkového počtu analyzovaného obsahu. Stránka bola aktívna predovšetkým v roku 2014 (najmä v súvislosti s anexiou Krymu a vojnou na Donbase), komunikáciu týkajúcu sa sledovaného naratívu následne oživila v roku 2018. Aktivita rástla počas roku 2021 a svoj vrchol dosiahla v roku 2022, keď len počas prvých štyroch mesiacov stránka publikovala 91 príspevkov. Zistenia len podčiarkujú záujem Moskvy na informačnom

ovplyvňovaní slovenskej populácie, najmä v súvislosti s bezprecedentnou agresiou Ruska v podobe začatia plnoformátovej vojny na Ukrajine. Druhý aktér v poradí, *Slovanské noviny*, predstavuje dezinformačné médium, ktoré aktívne šíri proruské posolstvá od roku 2021. V zozname figuruje aj fanúšikovská stránka *Alexander Ivanovič Možajev*, ktorá je od svojho vzniku dedikovaná proruským separatistom a prezentuje sa ako nezávislý a nestranný informačný portál. V kontexte sledovaného naratívu komunikovala daná stránka problematické posolstvá o ukrajinskej krajnej pravici kontinuálne už od roku 2014. Napriek vysokému počtu príspevkov sa nepodarilo aktérom generovať veľké množstvo interakcií.

Top 10 aktérov podľa počtu príspevkov

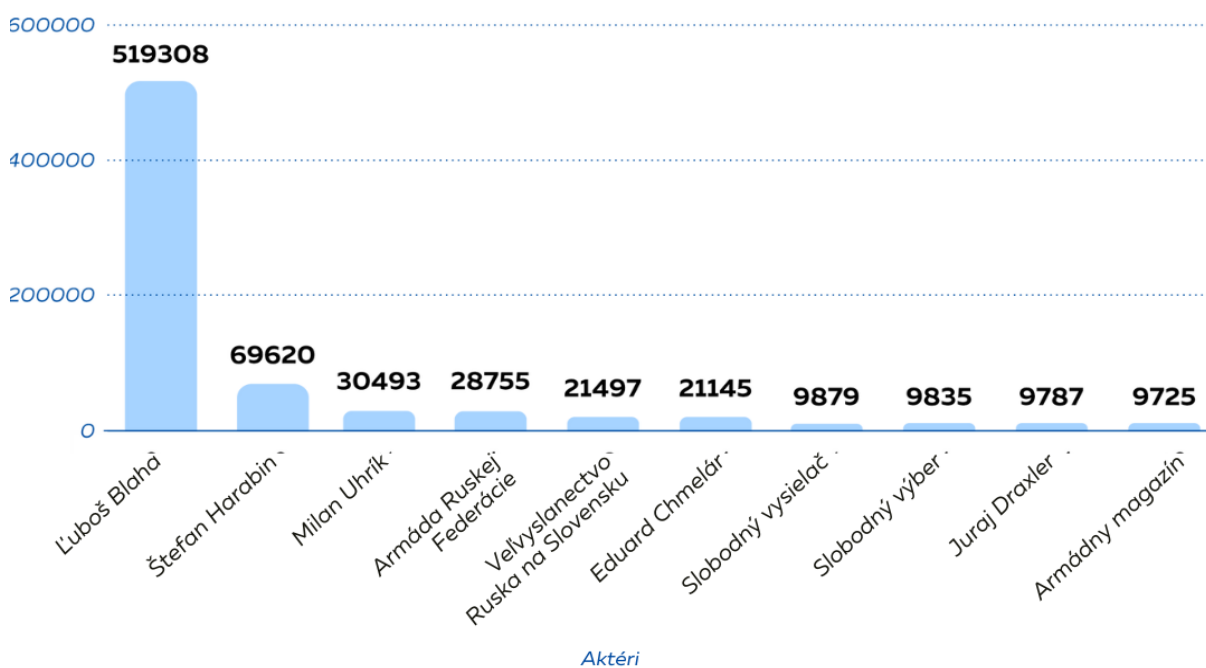
Graf 2: Top 10 aktérov podľa počtu príspevkov (komunikačnej aktivity). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Efektívite komunikácie jednoznačne dominuje Ľuboš Blaha, poslanec strany SMER-SD, ktorého účet na Facebooku je už v súčasnosti zablokovaný.¹ Prostredníctvom 55 príspevkov vygeneroval viac ako 519-tisíc interakcií. To predstavuje priemerne takmer 10-tisíc interakcií na príspevok. Blaha využíval sledovaný metanaratív dlhodobo, jeho aktivita začínajúca v roku 2018 mala stúpajúci charakter. Blaha vo svojich príspevkoch využíval naratív o ukrajinskej krajnej pravici nielen ako sekundárnu, ale aj primárnu tému. Najväčší nárast aktivity sme zaznamenali v roku 2022, v rámci ktorého Blaha figuroval ako popredný protagonista

¹ V polovici júna 2022 bol účet poslanca strany SMER-SD na Facebooku zablokovaný spoločnosťou Meta. Účet, ktorý sledovalo viac ako 170-tisíc užívateľov, bol natrvalo zrušený z dôvodu opakovaného porušovania pravidiel týkajúcich sa nenávistných prejavov, šikanovania a obťažovania, podnecovania násillia, ako aj dezinformácií a škôd ohľadom COVID-19.

proruských naratívov a šíriteľ ruskej propagandy. Okrem niekoľkých alternatívnych médií a facebookových stránok rebríčku najefektívnejších aktérov dominujú politici. To len potvrdzuje dlhodobú prítomnosť trendu, v ktorom politickí aktéri postupne preberajú úlohy hlavných šíriteľov dezinformácií. Aj napriek relatívne nízkemu počtu príspevkov sa politickým aktérom darilo vytvárať a ďalej formovať relevantné témy. Za zmienku stojí najmä aktivita Milana Uhríka, europoslanca a predsedu krajne pravicovej strany Republika, ktorý prostredníctvom dvoch príspevkov o batalióny Azov vygeneroval viac ako 30-tisíc interakcií. Zároveň je potrebné poukázať na relatívne nízku efektivitu komunikácie oficiálnej stránky Ruského veľvyslanectva na Slovensku, ktoré na jeden príspevok dokázalo v priemere vyprodukovať približne 144 interakcií.

Top 10 aktérov podľa počtu interakcií

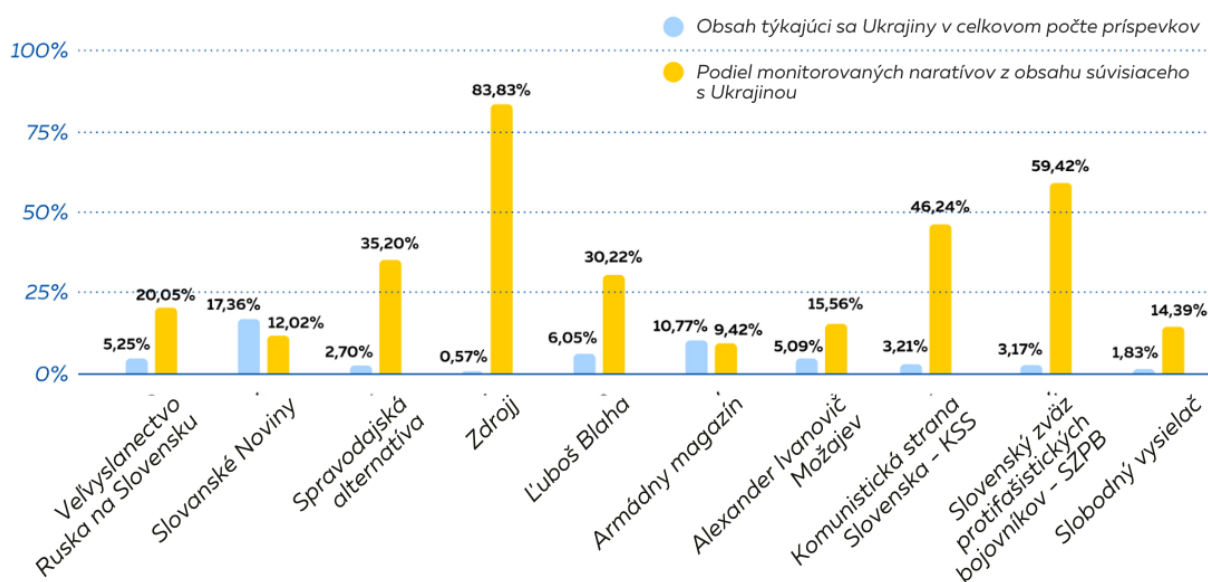
Graf 3: Top 10 aktérov podľa počtu interakcií (komunikačnej efektivity). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

V rámci výskumu sme sa zamerali aj na kategórie, ktoré hodnotia mieru výskytu obsahu týkajúceho sa Ukrajiny (vo všeobecnosti) v prípade desiatich najaktívnejších a najefektívnejších aktérov (nižšie).² Zároveň sme v rámci tohto obsahu hodnotili prítomnosť metanarátivu o ukrajinskej krajnej pravici. Spomedzi aktérov sa téme Ukrajiny najviac venovali *Slovanské noviny*. Takýto obsah predstavoval viac ako 17 % ich celkovej aktivity za

² Pre nájdenie obsahu, ktorý sa venoval Ukrajine vo všeobecnosti, sme na vzorke desiatich najaktívnejších a najefektívnejších aktérov použili vyhľadávanie pomocou kľúčového slova „Ukrajina“. Vyhľadávanie bolo realizované prostredníctvom monitorovacieho nástroja Gerulata Juno vyvinutého Gerulata Technologies. Daný nástroj umožňuje vyhľadávanie, ktoré sa nesústreďuje len na konkrétne kľúčové slovo, ale v obsahu nachádza aj jeho používané formy a obmeny (napr. Ukrajine, ukrajinský, ukrajinská a pod.).

sledované obdobie. Až 12 % z obsahu o Ukrajine pracovalo so sledovaným naratívom. Nejde však o najväčší podiel. Prvé miesto jednoznačne patrí dezinformačnému médiu *Zdroj*. V obsahu, ktorý sa týkal Ukrajiny, sme v prípade stránky *Zdroj* zaznamenali prítomnosť sledovaného naratívu až vo vyše 83 % obsahu. Nasledovala stránka *Slovenský zväz protifašistických bojovníkov - SZPB* (59 %) a *Komunistická strana Slovenska - KSS* (46 %). Ľuboš Blaha pracoval s naratívom o ukrajinskej krajnej pravici vo viac ako 30 % obsahu o Ukrajine. Vzhľadom na jeho dosah a počet vygenerovaných interakcií ide podľa zistení výskumu o kľúčového šíriteľa tohto problematického naratívu. Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku Ukrajinu spomínalo vo viac ako 5 % zo svojho celkového obsahu. Sledovaný naratív obsahovala až pätina obsahu súvisiaceho s Ukrajinou, ktorú tvoria predovšetkým príspevky z roku 2022.

Ukrajina v celkovom počte príspevkov sledovaných aktérov. Podiel sledovaného naratívu z obsahu súvisiaceho s Ukrajinou. (Zoznam top 10 aktérov podľa počtu príspevkov)

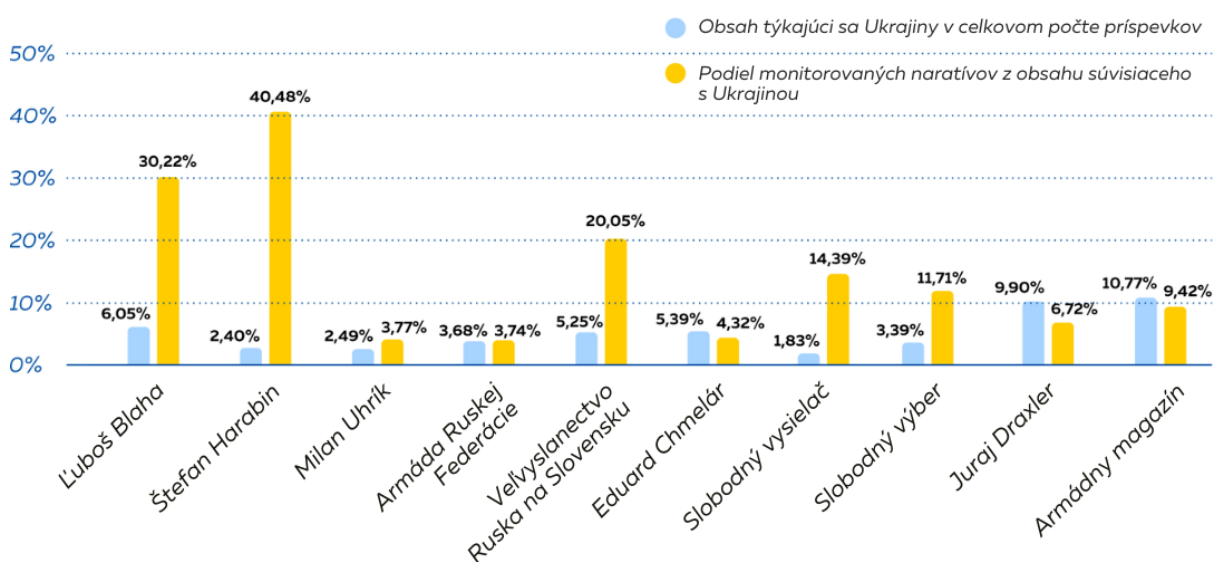

Graf 4: Ukrajina v celkovom počte príspevkov sledovaných aktérov. Podiel sledovaného naratívu z obsahu súvisiaceho s Ukrajinou. Zoznam top 10 aktérov podľa počtu príspevkov. Dáta získané prostredníctvom Gerulata Juno.

Čo sa týka najefektívnejších aktérov podľa počtu dosiahnutých interakcií, zoznam je z polovice tvorený profilmi politických aktérov. Spomedzi aktérov s najvyšším počtom dosiahnutých interakcií sa téme Ukrajiny vo všeobecnosti venoval *Armádny magazín* (10,77 %), takmer desatina daného (9,42 %) obsahu pracovala so sledovaným naratívom. V zozname je nasledovaný Jurajom Draxlerom, bývalým ministrom školstva, ktorý sa svojou aktivitou na Facebooku venoval Ukrajine v 9,90 % svojho celkového obsahu, z neho 6,72 % obsahovalo naratív o ukrajinskej krajnej pravici. Zdôrazniť je však potrebné najmä prítomnosť viacerých krajne pravicových a krajne ľavicových politikov. Okrem vyššie spomínaného Ľuboša Blahu

dotvárajú zoznam aj Milan Uhrík či Eduard Chmelár, ktorí sa Ukrajine síce vo veľkom množstve svojho obsahu nevenujú, no vďaka svojej popularite a sledovateľskej základni na Facebooku dokážu svojím obsahom generovať vysoké čísla interakcií a zároveň efektívne ovplyvňovať verejnú mienku. To platí aj v prípade obsahu, v ktorom sú pre výskum relevantné témy komunikované ako sekundárne. Najvýraznejšie zastúpenie sledovaného naratívu vo svojom obsahu prezentuje Štefan Harabin, pre ktorého síce Ukrajina podľa výsledkov nie je tak dôležitou témou (objavuje sa len v 2,4 % obsahu), ale ak je v jeho komunikácii prítomná, až 40,48 % z nej obsahuje naratívy o ukrajinskej krajnej pravici.

Ukrajina v celkovom počte príspevkov sledovaných aktérov. Podiel sledovaného naratívu z obsahu súvisiaceho s Ukrajinou. (Zoznam top 10 aktérov podľa počtu interakcií)

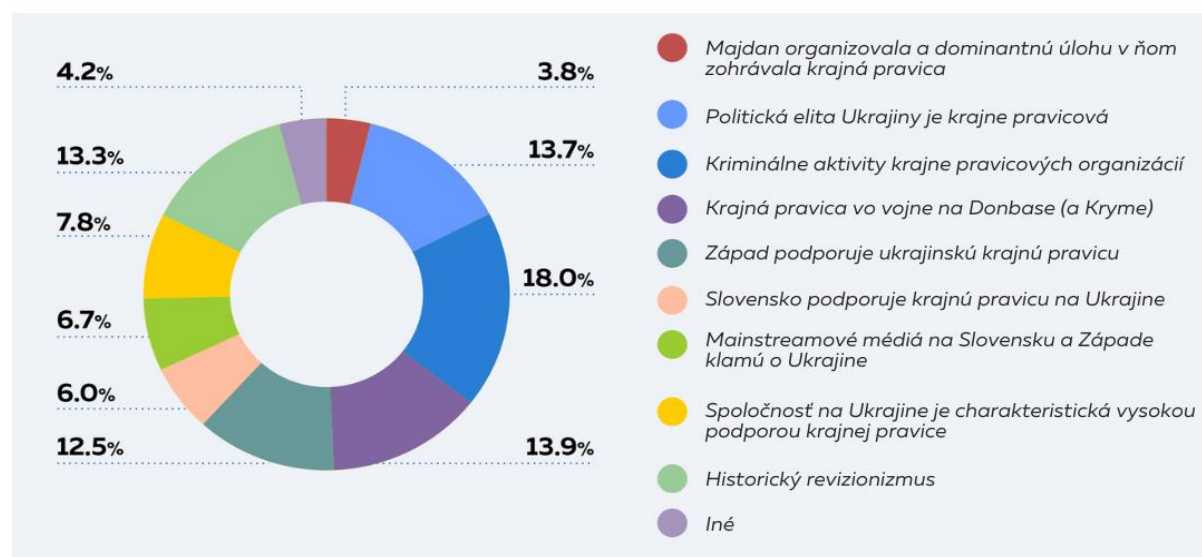
Graf 5: Ukrajina v celkovom počte príspevkov sledovaných aktérov. Podiel sledovaného naratívu z obsahu súvisiaceho s Ukrajinou. Zoznam top 10 aktérov podľa počtu interakcií. Dáta získané prostredníctvom Gerulata Juno.

Analýza naratívov

Metanaratív o prítomnosti a vplyve krajnej pravice na Ukrajine sme sledovali prostredníctvom monitoringu viacerých parciálnych naratívov. Celkovo išlo o deväť špecifických kategórií, ktoré boli vybrané a konkretizované pred hĺbkovou analýzou dát na základe dlhodobého sledovania informačného prostredia. Tie boli zároveň doplnené o kategóriu bez preddefinovaného naratívu, do ktorej boli zaradené príspevky nesúvisiace s deviatimi špecifickými kategóriami. Najviac relevantných a analyzovaných príspevkov v sebe obsahovalo naratívy o kriminálnych aktivitách krajne pravicových organizácií na Ukrajine (celkovo 392 príspevkov). Išlo najmä o zoskupenia ako Azov, Pravý sektor, UPA a podobne. Priamo s ním súvisel ďalší naratív, ktorý sa sústredil na vojnu na Donbase a subnaratívy predovšetkým súvisiace s rétorikou utlačania ruskojazyčného obyvateľstva na Ukrajine

(celkovo 304 príspevkov). Tretím najčastejším naratívom boli obvinenia ukrajinskej vlády (nielen súčasnej, ale aj predchádzajúcich), ktorá bola skupinovo označovaná za fašistov či nacistov (celkovo 300 príspevkov). K danému naratívu patrí aj rétorika o kyjevskom krajne pravicovom režime či o „fašistickej junte“. Významnú časť obsahu tvoril aj historický revizionizmus, ktorý sa viazal najmä na osobu S. Banderu a banderovcov, respektíve ich aktivity počas druhej svetovej vojny (celkovo 291 príspevkov). Zákonite sa obsah nedotýkal len Ukrajiny, ale aj Slovenska či Poľska. Zároveň je potrebné dodať, že daný obsah bol častokrát využívaný v komunikácii ako sekundárny nástroj pre dotváranie obrazu ďalších tém. V sledovanom období rezonoval aj naratív, ktorý obviňoval Západ, či už kolektívne alebo jednotlivé štáty, z podpory ukrajinského krajne pravicového režimu alebo krajne pravicových zoskupení (celkovo 273 príspevkov). Špecifický naratív predstavujú tvrdenia, ktoré postupný výkvet krajnej pravice videli v samotnej spoločnosti, bežných občanoch a každodennom živote na Ukrajine (celkovo 171 príspevkov). Považujeme ho za dôležitejší najmä z hľadiska ospravedlňovania bezprecedentnej ruskej agresie na Ukrajine po vypuknutí vojny vo februári 2022. O čosi menej rezonovali naratívy týkajúce sa médií a slovenskej podpory Ukrajiny (v rámci naratívu podpory ukrajinskej krajnej pravice). Obvinenia médií z nepresného a subjektívneho informovania o udalostiach na Ukrajine sa objavovali síce v nižšej miere, ale kontinuálne počas celého sledovaného obdobia (celkovo 146 príspevkov). Tvrdenia o slovenskej podpore ukrajinskej krajnej pravice začali rezonovať až v roku 2022 (celkovo 132 príspevkov). Najmenej využívaným naratívom bol ten o Majdane organizovanom ukrajinskou krajnou pravou (celkovo 82 príspevkov). Dôvodom môže byť to, že sa šíril najmä v období tesne po roku 2013, pravdepodobne cez iné komunikačné kanály než prostredníctvom Facebooku.

Celkový počet príspevkov podľa naratívov

Graf 6: Celkový počet príspevkov podľa kategorizácie naratívmi. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Analýza udalostí

V tejto kapitole sa venujeme analýze udalostí, ktoré skúmaní aktéri prezentovali pomocou nami určeného metanaratívu o „zásadnom vplyve krajnej pravice na Ukrajinu“. Skúmaným metanaratívom slovenskí aktéri zároveň prezentovali aj iné udalosti. Išlo však o udalosti, ktorým sa venovali len v momente ich konania v počte jednotiek správ a nie opakovane. Monitorovaní aktéri sa napríklad každoročne niekoľkými správami venovali pochodom na výročie narodenín Stepana Banderu (1. januára 1909) v Kyjeve, ktoré prezentovali ako dôkaz vysokej podpory krajnej pravice na Ukrajinu.

Dominantné udalosti, ktorým sa vybraní aktéri venovali a popisovali ich skúmaným metanaratívom v danom časovom intervale, boli vojna na Donbase v rokoch 2014 – 2022 (285 príspevkov) a následne plnohodnotná invázia Ruska na Ukrajinu v roku 2022 (206 príspevkov). Graf ukazuje, že tieto udalosti násobne prevyšovali ďalšie udalosti, ktoré sme identifikovali v našom výskume. Medzi ne patrili napríklad protesty z rokov 2013 – 2014, tzv. Majdan (82 príspevkov), a pouličné nepokoje medzi proruskými a proukrajinskými demonštrantmi v Odeze z mája 2014, ktoré si vyžiadali 48 obetí (55 príspevkov).³ V menšej miere sa aktéri pomocou skúmaného metanaratívu venovali aj udalostiam, akými boli prijatie zákona, ktorým ukrajinský parlament udelil bojovníkom UPA a OUN status vojnových veteránov v roku 2018 (38 príspevkov)⁴, anexia Krymu (32), prijatie zákona, ktorým ukrajinský parlament uznal bojovníkov UPA a OUN ako bojovníkov za nezávislosť Ukrajiny v roku 2015 (14 príspevkov)⁵ a prestrelku v Mukačeve (13 príspevkov)⁶, do ktorej sa zapojili aj členovia Pravého sektoru a slovenskí prokremeľskí aktéri to prezentovali ako dôkaz stúpajúcej kriminality ukrajinských krajne pravicových organizácií.

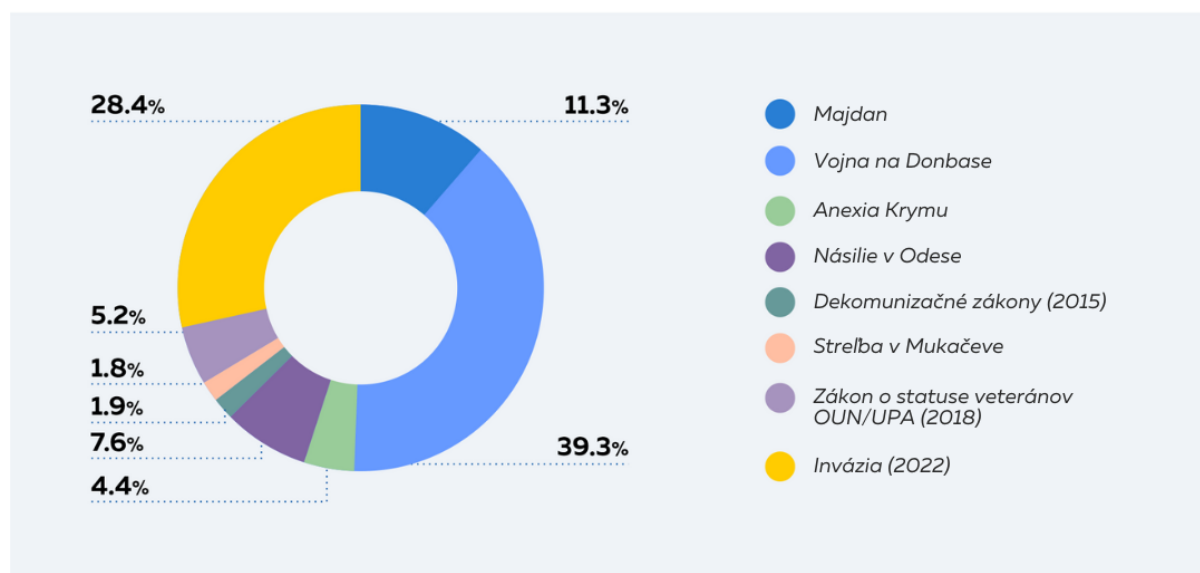
³ Príčinou tragédie v Odeze sa stal stret dvoch demonštrácií. Skupina asi 300 proruských protestujúcich [napadla](#) asi 2-tisíc proukrajinských demonštrantov, medzi ktorými boli aj radikálni fanúšikovia futbalových klubov Odesy a Charkova, ktoré mali v daný deň odohrať futbalový zápas. Pri strete oba znepriatelené tábory používali strelné zbrane a už počas týchto bojov zomreli šiesti ľudia. Proukrajinský tábor bol v početnej výhode a tak postupne zahnal proruských demonštrantov, ktorí sa zabarikádovali v Dome odborov. Obe skupiny aj v tejto situácii využívali strelné zbrane a hádzali po sebe molotovove koktejly, čo spôsobilo požiar budovy, v ktorej následne zomrelo ďalších 42 ľudí. Dodnes nie je jasné, kto požiar v budove spôsobil, keďže obe strany po sebe hádzali molotovove koktejly. K nejasnostiam prispieva aj to, že sa celý incident dodnes nepodarilo úplne vyšetriť.

⁴ V decembri 2018 Ukrajina [prijala](#) zákon, ktorý uznáva status veteránov aj pre bojovníkov UPA, OUN a tzv. Poleskej Siče Tarasa Bul'bu Borovca. Členov týchto organizácií zákon označuje ako bojovníkov za ukrajinskú nezávislosť proti sovietskemu a nacistickému režimu a uznáva im rovnaké sociálne benefity aké majú veteráni, ktorí bojovali v Červenej armáde. Predtým mali status veteránov len tí členovia OUN a UPA, ktorí bojovali proti nacistom.

⁵ V apríli 2015 [prijala](#) Ukrajina sadu štyroch tzv. dekomunizačných zákonov. Prvý z nich odsudzuje komunistický a nacistický režim, pričom zakazuje ich propagáciu a využívanie komunistických a nacistických symbolov. Skúmané médiá sa však najviac venovali druhému zákonu. Ten totiž [označuje](#) OUN a UPA za organizácie bojujúce za nezávislosť Ukrajiny a kriminalizuje spochybňovanie tejto tézy. Ďalšie dva zákony sa týkali otvorenia sovietskych archívov a používania termínu druhá svetová vojna namiesto sovietskeho termínu Veľká vlastenecká vojna.

⁶ V júli 2015 sa v Mukačeve [odohrala](#) prestrelka medzi členmi Pravého sektoru a ochrankou bývalého poslanca za Stranu regiónov Mychajla Lanja. Incident si vyžiadal troch mŕtvych a štrnásť zranených.

Celkový počet príspevkov podľa kategorizácie udalosťami

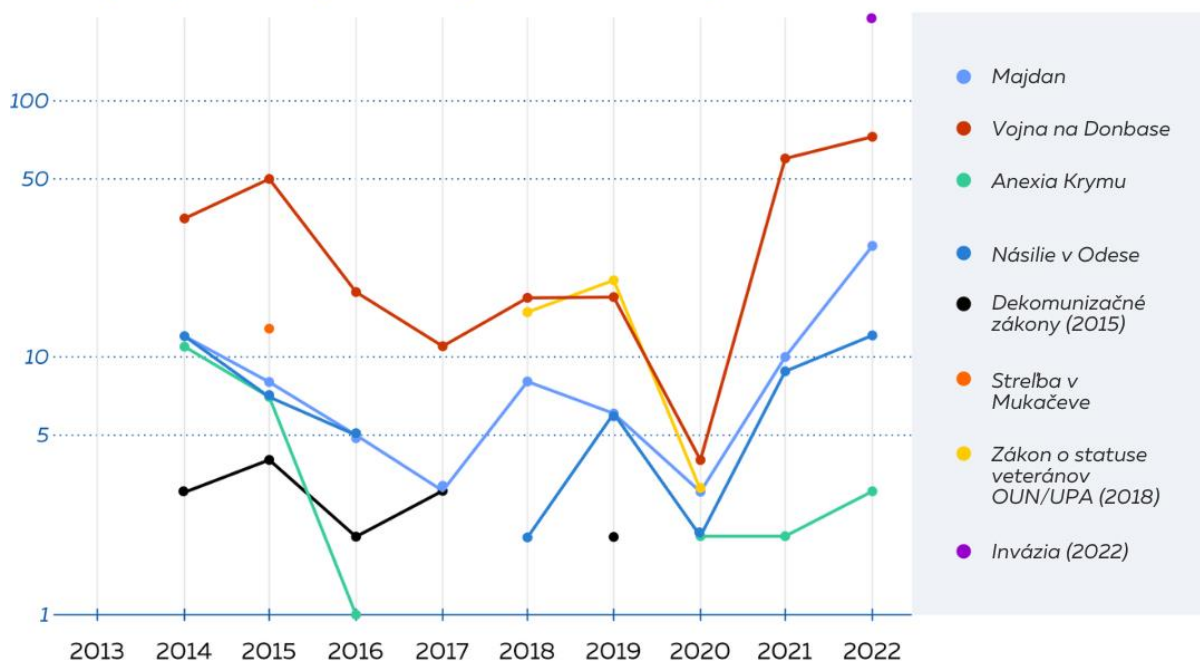

Graf 7: Celkový počet príspevkov podľa kategorizácie udalosťami. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

V nasledujúcom grafe môžeme vidieť časovú os, ktorá ukazuje, koľkými príspevkami so skúmaným metanaratívom sa slovenskí prokremel'skí aktéri venovali jednotlivým udalostiam. Ak odhliadneme od plnohodnotnej ruskej invázie v roku 2022 (o ktorej máme príspevky len z roku 2022), tak vojna na Donbase je udalosť, ktorej sa skúmaní aktéri venovali počas celého monitorovaného obdobia v najväčšej miere. Len v roku 2019 bolo prijatie zákona o statuse veteránov pre bojovníkov UPA najčastejšie zmieňovanou udalosťou. Referovanie o všetkých udalostiach sa znížilo na najnižšie úrovne v roku 2020, čo mohlo byť spôsobené aj vypuknutím pandémie Covid-19 a odklonením pozornosti od konfliktu na Ukrajine. Od roku 2021, v ktorom začalo hromadenie ruských vojsk na ukrajinskej hranici, sme mohli sledovať rastúci trend príspevkov s vrcholom v roku 2022 po vypuknutí plnohodnotnej ruskej invázie. Vojna na Donbase a protesty na Majdane patrili k jediným udalostiam, o ktorých skúmaní aktéri referovali každý rok a využívali tieto udalosti pri legitimizácii svojho diskurzu o Ukrajine. Treťou najčastejšie opisovanou udalosťou boli násilnosti v Odese. Spolu s vojnou na Donbase a Majdanom tak tieto udalosti patrili k pevným oporným bodom prokremel'skej propagandy o Ukrajine na Slovensku počas celého monitorovaného obdobia.

Počet príspevkov k jednotlivým udalostiam podľa rokov

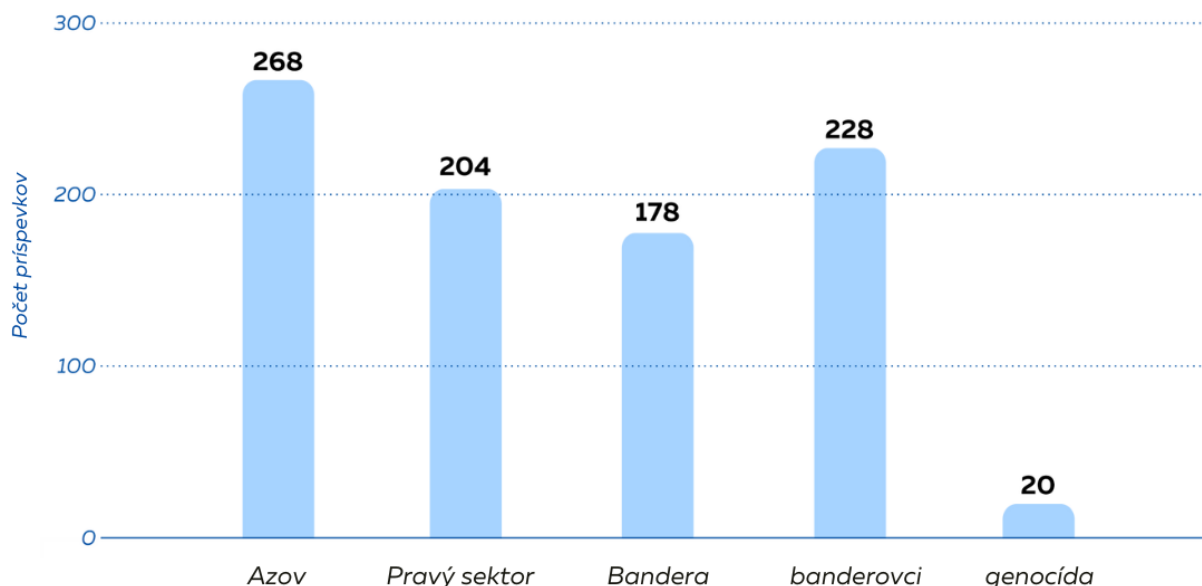

Graf 8: Počet príspevkov podľa kategorizácie udalosťami podľa jednotlivých rokov sledovaného obdobia. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Analýza kľúčových slov

Azov, Bandera, banderovci, genocída a Pravý sektor sú kľúčové slová, ktorých výskyt sme sledovali v príspevkoch počas celého monitorovaného obdobia. Cieľom tejto časti výskumu bolo poukázať, aké naratívy sa na tieto vybrané kľúčové slová viazali a aký bol trend ich kvantitatívneho výskytu v sledovanom období. Sledovanie týchto slov sme zvolili kvôli ich konkrétnosti, špecifickosti a jasnému významu, ktoré poukazujú na určitý fenomén a s ním spojené vysvetlenia reality. Najčastejšie zmieňovaným kľúčovým slovom bol názov ukrajinského bojového bataliónu Azov (268 príspevkov), nasledovali termíny banderovci (228 príspevkov), Pravý sektor (204 príspevkov), Bandera (178 príspevkov) a genocída (20 príspevkov). Na kľúčové slovo genocída sme sa sústredili v kontexte vojny na Donbase od roku 2014, keďže údajná genocída ruskojazyčného obyvateľstva zo strany ukrajinskej krajnej pravice patrila k základným legitimizačným argumentom ruskej invázie na Ukrajinu v roku 2022. Nízky výskyt tohto termínu môže byť spôsobený užívaním iných termínov spojených s údajným vraždením ruskojazyčného obyvateľstva na Donbase, ako napr. vraždenie, zabíjanie, teror, terorizovanie, diskriminácia, masakre, masakrovanie atď.

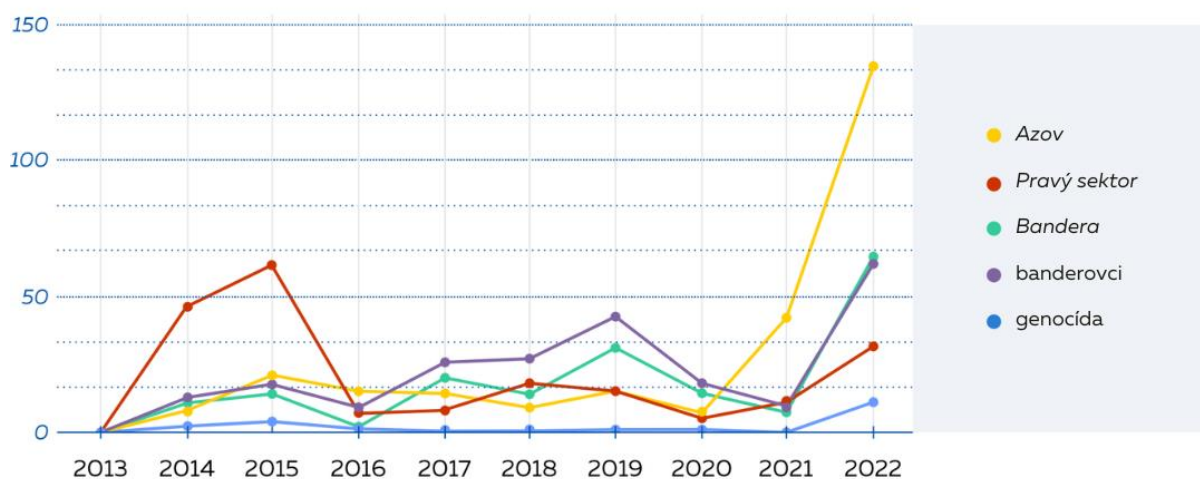
Počet príspevkov s kľúčovými slovami

Graf 9: Počet príspevkov podľa kategorizácie kľúčových slov. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Z výsledkov vyplýva, že frekvencia používania vybraných kľúčových slov bola v sledovanom období pomerne stabilná. Významný nárast nastal až v roku 2022 po začiatku plnohodnotnej ruskej invázie na Ukrajinu. Vidíme však pár výnimiek. Prvou z nich je výskyt termínu Pravý sektor počas prvých dvoch rokov vojny na Donbase (2014 – 2015). V tomto období patril Pravý sektor k najdôležitejším dobrovoľníckym skupinám, ktoré sa zapojili do bojov, ale aj do politickej súťaže v roku 2014. Pravý sektor kandidoval ako politická strana v ukrajinských parlamentných voľbách v októbri 2014. So ziskom 1,8 % hlasov sa do parlamentu nedostal. Jeho líder Dmytro Jaroš kandidoval na prezidenta v máji 2014, získal však len 0,7 % hlasov. Pravý sektor sa taktiež venoval organizovaniu rôznych protestov v rokoch 2014 – 2015 aj v kontexte podpisu mierových zmlúv v Minsku vo februári 2015, proti ktorým aktívne vystupoval. Slovenskí aktéri reagovali práve na tieto skutočnosti. Po roku 2015 zmienky o Pravom sektore klesli na úroveň ďalších vybraných kľúčových slov. Rok 2019 priniesol nárast príspevkov s kľúčovými slovami Bandera a banderovci, čo je odraz prijatia zákona o udelení statusu veteránov pre bojovníkov UPA/OUN z decembra 2018. Významný nárast používania týchto termínov vidíme potom v roku 2022. Najvýznamnejší vzostup sledujeme v prípade termínu Azov. Tento nárast sa začal už v roku 2021 a v nastolenom trende strmo pokračoval aj v roku 2022. Skúmaní aktéri si Azov so svojím krajne pravicovým pozadím vybrali ako hlavného reprezentanta ukrajinskej strany konfliktu, aby mohli ukrajinskú stranu prezentovať ako krajne pravicovú.

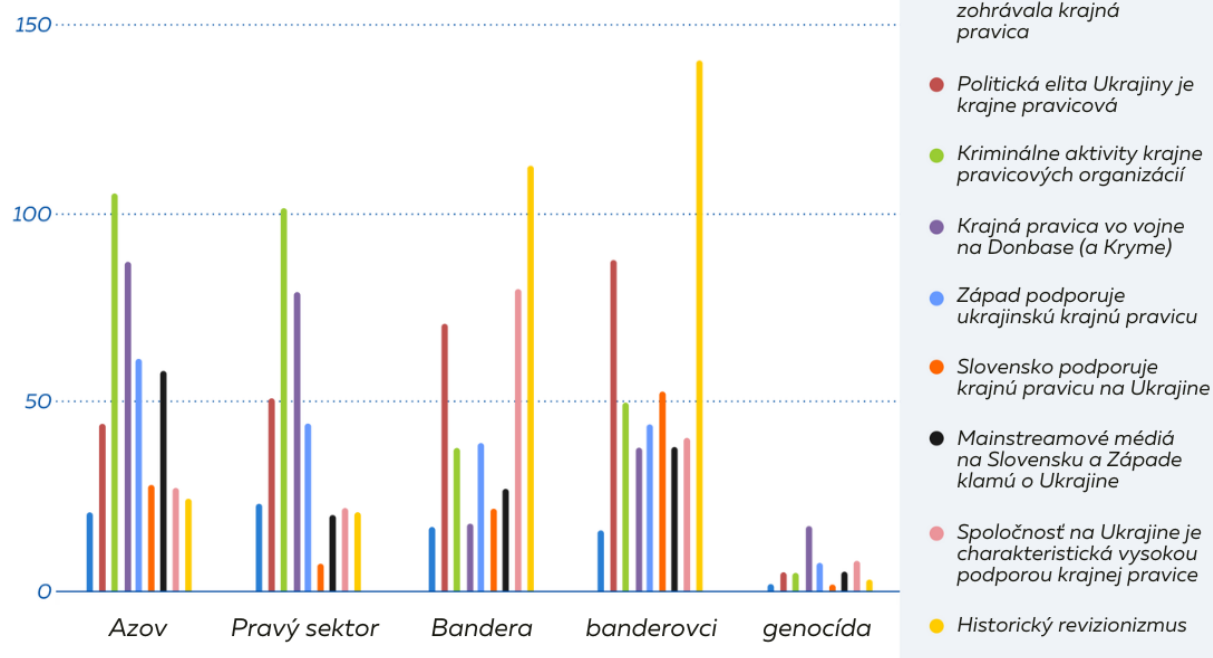
Počet príspevkov s kľúčovými slovami podľa rokov

Graf 10: Počet príspevkov podľa kategorizácie kľúčových slov podľa jednotlivých rokov sledovaného obdobia. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Pri kľúčových slovách Azov a Pravý sektor prevažovali naratívy o kriminálnych aktivitách týchto organizácií a ich zapojení do bojov na Donbase. Pri Azove bol tretí najfrekvencovanejší naratív o západnej podpore ukrajinských radikálov. V prípade Pravého sektoru to bol naratív o ukrajinskej politickej elite, ktorá podporuje krajne pravicové organizácie na Ukrajine. To súvisí práve s politickým pôsobením Jaroša a Pravého sektoru. Kľúčové slovo genocída sa najviac objavovalo v prítomnosti s naratívom o pôsobení krajnej pravice vo vojne na Donbase. V spojitosti s termínmi Bandera a banderovci sme v príspevkoch najčastejšie identifikovali historický revizionizmus s odvolávaním sa na udalosti druhej svetovej vojny a pôsobenie Banderu a banderovcov v nej. Pojem Bandera na seba ďalej viazal naratívy o vysokej podpore krajnej pravice v ukrajinskej spoločnosti prejavujúce sa hlavne pochodmi na výročie jeho narodenia, ktoré boli pre skúmaných aktérov dôkazmi o „prirodzenej“ inklinácii ukrajinskej spoločnosti ku krajnej pravici. Termíny Bandera a banderovci sa viazali s naratívom o krajne pravicovej podstate ukrajinskej politickej elity (pri slove Bandera tretí najpočetnejší naratív, pri banderovcoch druhý). Aktéri túto kombináciu kľúčových slov a naratívy využívali na obviňovanie ukrajinských politikov zo sympatií ku krajnej pravici, keďže sa podľa nich snažili o rehabilitáciu „ukrajinských fašistov“ z druhej svetovej vojny. Tretím najviac spojeným naratívom s termínom banderovci bol naratív o tom, ako slovenskí politici relativizujú a obhajujú údajné krajne pravicové tendencie na Ukrajine. Pojem banderovci bol v diskurze skúmaných aktérov všeobecným pojmom, ktorým pomenúvali ukrajinské politické elity, vojakov či bežných ukrajinských občanov, ktorí sa vymedzovali voči ruskej politike na Ukrajine.

Naratívy v príspevkoch podľa kľúčových slov

Graf 11: Počet príspevkov podľa kategorizácie kľúčových slov a ich vzťahu k sledovaným naratívom. Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Strašiak krajnej pravice na Ukrajine v diskurze slovenských proruských aktérov

V tejto kapitole sa zameriavame na kvalitatívnu obsahovú analýzu výskumného materiálu, ktorý pozostával z 1203 príspevkov. Tie sme rozdelili do desiatich kategórií na základe identifikovaných naratívov, ktoré v sebe obsahovali (jeden príspevok mohol obsahovať aj viacero naratívov). Celkovo sme tak identifikovali osem naratívov a špecifickú kategóriu historického revizionizmu. Poslednou kategóriou je položka „Iné“ dedikovaná pre príspevky, v ktorých sme nenašli preddefinované naratívy, ale pre sledovanie metanarátívu boli relevantné.

Kapitola je rozdelená do desiatich podkapitol na základe vyššie menovaných kategórií naratívov. Tie boli zoradené zostupne podľa počtu príspevkov, v ktorých sa dané naratívy vyskytovali, kapitola teda začína naratívom s najčastejším výskytom. Jednotlivé podkapitoly sa zameriavajú na identifikáciu tém, udalostí a rétoriky, ktoré boli použité v komunikácii sledovaných aktérov. Sústreďujú sa na analýzu použitých manipulačných techník, prítomnosť sentimentov a sledované ciele šírenia týchto naratívov.

Analýzu príspevkov sme doplnili o citácie skúmaných aktérov v pôvodnom znení. Dané citácie v podkapitolách analyzujeme, pričom ich interpretáciu obohacujeme o vyjadrenia slovenského historika doc. PhDr. Michala Šmigela, PhD. a českého historika Mgr. Bc. Tomáša Řepu Ph.D. Prezentovanie odborného náhľadu na konkrétne témy a problémy považujeme za vhodný nástroj pre konfrontáciu šírených naratívov s faktickou realitou, najmä v prípade naratívov zameraných na historický revizionizmus.

Kriminálne aktivity krajne pravicových organizácií

Obsah, ktorý komunikoval informácie o kriminálnych aktivitách radikálnych organizácií, možno chápať ako jeden zo základných pilierov pre podporu legitímnosti metanarátívu o ukrajinskej krajnej pravici. Zároveň tvoril základ pre argumentáciu ďalších subnaratívov, na ktoré sme sa v rámci štúdie sústredili. Úzko súvisel predovšetkým s vojnou na Donbase, zároveň tvoril jadro argumentácie pre vysvetlenie potreby „denacifikácie“ Ukrajiny ako jedného z hlavných udávaných dôvodov plnoformátovej vojny započatej Ruskom. Podobne ako väčšina ruskej propagandy a dezinformácií sa aj subnaratív kriminálnych aktivít do istej miery spoliehal na faktografické údaje, ktoré však hyperbolizoval, manipuloval nimi a prípadne ich vytrhával z kontextu. Jeho logická štruktúra je spätá najmä s ďalším subnaratívom štúdie, ktorý z radikalizmu a prítomnosti fašizmu či nacizmu obviňuje aj ukrajinskú vládu. V jednotlivých rokoch sledovaného obdobia tvoril subnaratív kriminálnych aktivít

substanciálnu časť zachyteného obsahu. Objavoval sa kontinuálne, rezonoval najmä vo vzťahu k udalostiam, ktoré boli pre vývoj Ukrajiny po roku 2014 kritické. Jeho šírenie sa zintenzívnilo v priebehu roku 2022, zo zachyteného obsahu predstavoval v danom časovom úseku najväčšiu časť.

Účelom týchto tvrdení bola diskreditácia ukrajinskej armády, ktorej súčasťou mali byť podľa dezinformátorov trestné oddiely, žoldnieri a nacisti, ktorých proruskí aktéri [označovali](#) aj ako „ukropatriotov“ či „euromajdancov“. Už v roku 2014 Ruské veľvyslanectvo na Slovensku [tvrdilo](#), že ukrajinskí vojaci útočili na civilnú infraštruktúru a ich aktivita si vyžiadala civilné obeť, avšak kyjevské politické elity tento stav nereflektovali, a dokonca navýšili financovanie armády. Súčasťou tejto rétoriky bola argumentácia udalosťou v Odeze z 2. mája 2014, kde údajne *„radikáli z organizácie fašistického zamerania Pravý sektor a strany Sloboda, využívajúc pasivitu ukrajinských orgánov činných v trestnom konaní, podnikli (...) akciu s cieľom nepripustiť vystúpenie ukrajinskej speváčky Ani Lorak. Argumentovali tým že populárna interpretka predtým koncertovala na Kryme a získala ruskú hudobnú cenu.“*

„Euromajdanovci“ a „ozbrojení rebeli“ zo subjektov Sloboda a Pravý sektor [mali](#) podľa veľvyslanectva na svedomí nespočet ďalších útokov na ruských novinárov, aktivistov, strediská humanitarnej pomoci, ale aj bežných obyvateľov Ukrajiny. V roku 2018 mali ukrajinskí vojaci a policajné zložky údajne [mučiť](#) civilistov na Donbase, čo dokladovali (neoveriteľné) výpovede svedkov a mučených osôb. Podľa ďalšieho tvrdenia mali byť spočiatku vo vojne ukrajinskí vojaci [vysielaní](#) na zabíjanie vlastných civilistov.

Často sa objavovalo zneužívanie incidentu v Dome odborov v Odeze z 2. mája 2014 (prítomný v 55 príspevkoch), ktorý proruskí aktéri [interpretujú](#) ako výlučnú zodpovednosť ukrajinskej krajnej pravice. V skutočnosti išlo o požiar budovy, ktorý [vznikol](#) po pouličných bitkách medzi proukrajinskými aktivistami za ukrajinskú jednotu a proruskými aktivistami za federáciu, a to pravdepodobne v dôsledku hádzania molotovových kokteíl. Tie používali obe strany konfliktu, a preto nie je možné určiť, kto oheň založil. Pri incidente prišlo o život 48 ľudí, pričom proruskí aktéri mnohokrát tvrdia, že ukrajinskí nacionalisti nahnali ľudí do budovy a upálili ich zaživa. Viaceré zdroje tieto tvrdenia priamo [vyvracajú](#).

Podobne bola proruskými aktérmi zneužívaná udalosť v ukrajinskom Mukačeve, kde v júli 2015 došlo k streľbe medzi políciou, príslušníkmi skupiny Pravý sektor a ďalším gangom, pričom dôvodom sporu boli podľa ukrajinských médií výnosy z pašovania. Na udalosti [reagovala](#) stránka *Názor občana* slovami: *„Ukrajinská armáda a vlastne aj celé vedenie mocenských štruktúr sa rozdelilo. Po streľbe v Mukačeve a pokusoch Pravého sektoru odvolať ministra vnútra Arsena Avakova mnohé dobrovoľnícke batalióny sa postavili na jeho stranu –*

proti Pravému sektoru.“ Údajne tak [došlo](#) k rozkolu medzi bataliónmi na Ukrajine. Celkovo sa proruskí aktéri snažili situáciu [amplifikovať](#) a vyobraziť Ukrajinu ako štát plný gangsterských skupín, ktoré sú naviazané na zahraničné pobočky a mohli by [ohroziť](#) mier aj na Slovensku.

Proruskí aktéri sa snažili vytvoriť obraz o častých útokoch ukrajinskej armády a radikálnych skupín na civilistov aj po 24. februári 2022. Naratív [tvorili](#) obvinenia z využívania civilistov ako živých štítov. O tom, že by obrancovia Azovstalu v Mariupole používali civilistov ako živé štíty, však [neexistujú](#) žiadne dôkazy. Obvinenie zo zadržovania civilistov v táboroch pri Mariupole na účely ich využitia ako živých štítov, ktoré sa často šírili v ruských propagandistických médiách, boli taktiež [vyvrátené](#) fact-checkermi.

Na útoky na civilné obyvateľstvo boli podľa príspevku stránky *Milujeme Rusko* využívaní „*náčkovia a nacionalisti bojujúci za Azov a iné neo-nacistické bataliony na Ukrajine*“. Tvrdenie o tom, že v ukrajinskej armáde bojujú neonacisti, bolo v proruskej rétorike prítomné už v roku 2015. Údajne to mal [potvrdiť](#) aj ukrajinský veľvyslanec v Nemecku Andrij Melnyk. V rozhovore pre nemeckú televíziu povedal, že po napadnutí Ruskom v roku 2014 sa do boja prihlásili rôzni dobrovoľníci, ktorí sú koordinovaní Kyjevom, takže nemôžu konať nad rámec svojich povinností. Na margo predloženej fotografie zobrazujúcej príslušníkov jednotky Azov s hákovým krížom a nacistickým gestom sa Melnyk [vyjadril](#) neurčito: „*Nevieme overiť a dokázať, či je pravá, alebo nie.*“ V rozhovore upriamil pozornosť najmä na koordináciu dobrovoľníckych zoskupení generálnym štábom v Kyjeve, ako aj na to, že po posledných voľbách (v čase rozhovoru) sa v parlamente nenachádzali žiadne krajne pravicové politické strany. Proruskí aktéri však jeho slová využili ako dôkaz o tom, že ukrajinská armáda poskytuje priestor neonacismom.

Základom mnohých príspevkov o radikálnych organizáciách na Ukrajine bolo odkazovanie na konanie príslušníkov hnutia Azov (v datasete sa kľúčové slovo Azov objavilo v 268 príspevkoch). Ich násilné počínanie v Doneckej oblasti mala dokladovať napríklad fotografia muža so znetvoreným chrbtom. Podľa [príspevku](#) proruskej stránky *Alexander Ivanovič Možajev* mu boli v zajatí „*u mierotvorných proeurópskych vojsk Azov v Mariupole*“ na chrbte vyrezané vzory hákových krížov. K fotografii však nebol priložený žiaden dôveryhodný zdroj ani podrobnejšie overiteľné informácie.

Podobné príspevky usilujú o vytvorenie predstavy, že Ukrajinci majú zakorenenú tendenciu k podpore krajne pravicových zoskupení, čo úzko súvisí so subnaratívom o spoločnosti vyznačujúcej sa vysokou podporou krajnej pravice. Súčasťou [článku](#) *niejetotak.sk* bolo tvrdenie, že „*neonacistické nálady sa na Ukrajine prebrali k životu počas protestov na*

Majdane, ktoré vyvrcholili zvrhnutím legitímneho ukrajinského režimu a útekem prezidenta Viktora Janukovyča v roku 2014. Radikálne nacionalistické strany ako Sloboda či Pravý sektor získali značný vplyv a popularitu, ich členovia a sympatizanti nacizmu sa účastnili masakry v Odese i vojny na Donbase v rámci práporov Azov či Ajdar. Príklady podobných útokov a šikany skupín i jednotlivcov s inou ideologickou a hodnotovou orientáciou nie sú na Ukrajine ničím ojedinelým.“

„Fakty hovoria jasnou rečou. Len spomínaný Azov bol v roku 2016 reformovaný, takže jeho zložky tvorili rôzni vojaci, ktorých spájala predovšetkým obrana Ukrajiny. Aj ďalšie vyjadrenia zapadajú do naratívu ruskej propagandy; až násilný vstup armády Ruskej federácie a jej od začiatku nepriznaná prítomnosť priniesli na Donbas vojnu a s ňou spojené obete. Ruské zasahovanie tu reprezentovali ľudia ako Igor Girkin Strelkov, ktorý sa o tom dokonca nezdráha otvorene hovoriť. Anexia Krymu v marci 2014 a vypuknutie vojny na Donbase o mesiac neskôr sú začiatkom vojny, ktorá trvá už takmer deväť rokov.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Krajne pravicové násilie na Ukrajine bolo prezentované ako „bežná prax“ a súčasť „zdegenerovanej západnej demokracie“, ktorú si bratia Slovania v skutočnosti neželajú. Inak mierumilovnú Ukrajinu vraj do vojny [zatiehli](#) práve príslušníci radikálnych organizácií ako je Azov alebo [Pravý sektor](#), ktorí slúžia potrebám Západu. Rovnako sa [šíril](#) naratív o údajnom cvičení ukrajinských detí v táboroch: „*prebieha vymývanie mozgov mládeži, ktoré náramne pripomína to, keď si v nacistickom Nemecku jedna tiež duševne chorá kreatúra cvičila svoju nadradenú mládež.*“ V minulosti boli na Ukrajine skutočne [vytvorené](#) tábory pravicových zoskupení, proruskí aktéri však túto skutočnosť zneužívajú na zveličovanie krajne pravicového podhubia v štáte, kde ruské jednotky a žoldnieri masakrujú civilné obyvateľstvo, deportujú deti a dopúšťajú sa ďalších vojnových zločinov v rámci nevyprovokovanej vojenskej agresie.

„Treba si uvedomiť, že v časoch ruskej okupácie Krymu a Donbasu, ukrajinská armáda bola v rozklade. Bol to aj výsledok dlhodobých ruských snáh o vojenské oslabenie Ukrajiny, preto hneď po agresii prakticky Ukrajinu zachraňovali dobrovoľnícke batalióny. Tie po zmiernení konfliktu prešli zreteľnou “očistou” a až následne boli včleňované do ukrajinskej armády. V tej dobe dobrovoľnícke oddiely spolu s bojaschopnými ostatkami ukrajinskej armády zabránili ruským jednotkám obsadiť celý Donbas. Ak by útočili proti civilnému východoukrajinskému obyvateľstvu, čo je úplný nezmysel, boli by sme svedkami utečeneckej vlny. Tá sa však spustila až po februári 2022, kedy putinovské jednotky vtrhli na Ukrajinu “brániť” ruskojazyčné obyvateľstvo. Prekvapivo práve toto zväčša východoukrajinské obyvateľstvo masovo začalo utiekať pred putinovskými “osloboditeľmi” na západnú Ukrajinu a do krajín demokratickej Európy. A to miliónmi...“

**doc. PhDr. Michal Šmigel, PhD.
(Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)**

Proruskí aktéri tiež opomínali fakt, že aj Ukrajinci dopomohli k porážke nacistov v druhej svetovej vojne, ako aj to, že nacistické besnenie sa dotklo aj územia Ukrajiny. Korene pluku Azov, ktorému je v ruskej propagande pripisované aj množstvo vymyslených udalostí, možno vystopovať v nacionalistickej ideológii. Azov vznikol z organizácie Patriot Ukrajiny Andrija Bileckého (založená v roku 2005), ktorá skutočne presadzovala krajne pravicové nacionalistické a protiimigrantské myšlienky. Neskôr však došlo k [rozštiepeniu](#) hnutia na politické krídlo pod názvom Národný zbor (National Corps, [vzniklo](#) v roku 2016) a časť, ktorá bola začlenená do Národnej gardy pod ministerstvom vnútra. Po tom, ako sa časť Azova stala regulárnou bojovou jednotkou (na čo poukazoval veľvyslanec Melnyk), sa prapor s pôvodnými ideologickými väzbami [rozišiel](#). Napriek tejto skutočnosti dezinformační a propagandistickí aktéri medzi jednotlivými vetvami nerozlišujú. Vôľa ukrajinského obyvateľstva brániť svoju nezávislosť po rozpútaní ruskej agresie sa logicky nemôže zamieňať s nacistickou ideológiou.

Krajná pravica vo vojne na Donbase (a Kryme)

Vojna na Donbase a jej predchádzajúca anexia Krymu boli kľúčové pre jeden z motívov ruskej propagandy – vykreslenie Kremľa ako obete, ochrancu ruskojazyčného obyvateľstva, vzdorovateľa voči útlaku nielen zo strany Západu, ale predovšetkým bojovníka proti nacizmu, v tomto prípade na Ukrajine. Schéma analyzovaného subnaratívu sa sústreďovala predovšetkým na úlohu radikálnych organizácií vo vojne medzi Ukrajinou a separatistickými regiónmi na jej východe, preto veľmi úzko súvisela aj s vyššie popísaným výkladom ich kriminálnych aktivít. Zdá sa, že základným pilierom formovania tohto subnaratívu bolo postupné vytváranie čiernobieleho obrazu dobra a zla, ktorý však do značnej miery nereflektuje realitu a nie je v súlade s pozorovaniami posledných rokov. Kľúčovým z pohľadu Ruska je zbavovanie sa zodpovednosti za úlohu v konflikte a hľadanie príčin jeho započatia najmä v krokoch Kyjeva, respektíve v účasti radikálnych organizácií na bojoch. Daný subnaratív bol v analyzovanom datase druhým najpočetnejším. Rezonoval najmä v rokoch 2014 a 2015. Frekvencia relevantného obsahu sa obnovila v priebehu roku 2021, keď poslúžil k informovaniu o eskalácii napätia. V roku 2022 subnaratív predstavoval priestor pre formovanie analógií s plnoformátovou agresiou Ruska, zároveň čiastočne slúžil ako jeden z argumentov pre manipulatívne vysvetlenie jej nutnosti. V tomto ohľade bol dominantný najmä obsah, ktorý inkorporoval špecifickejšie naratívy o genocíde ruskojazyčného obyvateľstva realizovanej ukrajinskou krajnou pravcou.⁷

---

⁷ Problematike jazykových zákonov na Ukrajine, ktoré sú súčasťou tohto naratívu, sa venujeme v nasledujúcej podkapitole.

Kľúčovou líniou daného subnaratívu bola snaha zbaviť Rusko a proruských separatistov akejkoľvek zodpovednosti za anexiu Krymu či konflikt na Donbase. Jej logická schéma bola celkom výstižne [popísaná](#) v príspevku stránky ruského veľvyslanectva na Slovensku: „*Vinu za destabilizáciu situácie na Ukrajine nesú výlučne Spojené štáty americké a ďalšie krajiny NATO, ktoré vo februári 2014 podporili štátny prevrat. Tento vyústil do zvrhnutia legálne zvoleného prezidenta a k moci sa dostali nacionalisti. Obyvatelia Krymu a Donbasu sa v obave o svoju bezpečnosť rozhodli nežiť pod vládou prívržencov Banderu a Šučeviča. V dôsledku toho sa Krym vrátil Rusku, Donecká a Luganská oblasť vyhlásili nezávislosť a Kyjev rozpútal občiansku vojnu proti Donbasu, ktorá trvá dodnes.*“⁸ Šíritelia proruských naratívov však schválne zamlčovali skutočnosť, že Rusko sa na eskalácii napätia podieľalo dominantne, a to aj priamo prostredníctvom prítomnosti svojich jednotiek. Spomenúť je možné obklúčenie krymských letísk, obsadenie krymského parlamentu či organizáciu referenda v roku 2014.⁹ Referendu na Kryme mali podľa mnohých aktérov predchádzať provokácie ukrajinských radikálov. Túto rétoriku [zdôrazňoval](#) aj exprezident Janukovyč, ktorý tvrdil, že „*ak by provokácie neboli, nebolo by ani referendum na Kryme o pripojení k Rusku*“.

„Tieto tvrdenia tiež nezodpovedajú realite, excesy boli aj na ukrajinskej strane, ale ak by sme mali hovoriť o zastrašovaní, začali ho "zelení mužičci", keď v marci 2014 anektovali Krym. Na Kryme sa mnohým miestnym obyvateľom nepáčil kurz, ktorý Ukrajina nabrala po udalostiach na Majdane, ktoré sa skončili útekom Viktora Janukovyča do Ruska vo februári 2014, ale až silový zásah z ruskej strany spôsobil ďalšiu vyhrotenú situáciu.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Úlohu Ruska v prípade anexie Krymu podobne ignoroval aj Eduard Chmelár, Moskvu videl ako vinníka situácie až „*na poslednom mieste*“.¹⁰ Zároveň [vyjadril](#) pochopenie pre obyvateľov Krymu v tom, že „*v situácii, keď tam pobehovali ozbrojení banditi a neonacisti, ktorí im diktovali, akým jazykom majú hovoriť, keď ukrajinskí nacionalisti zastavovali autobusy*

⁸ Stránka Veľvyslanectva Ruska na Slovensku začala publikovať vlastnú sériu príspevkov, ktorými sa snažila „debunkovať“ tzv. západnú propagandu. V skutočnosti však séria spĺňala účel opakovania a potvrdzovania kremelských propagandistických naratívov. Podobne tomu bolo v prípade série „#Všetko si pamätáme“, ktorou sa ruské veľvyslanectvo už počas vojny v roku 2022 sústreďovalo na budovanie imidžu Ruska ako bojovníka proti nacizmu, najmä v súvislosti s historickým revizionizmom a odkazom banderovcov.

⁹ Pripomenieme, že referendum o pripojení Krymu k Ruskej federácii je možné pokladať za nelegálne z viacerých dôvodov. Mimo skutočnosti, že občania hlasovali pod dohľadom „zelených mužičkov“ z Ruska, prebiehali na území polostrova dlhodobá ruská propaganda, ktorá sa vyznačovala aj takmer výhradnou prítomnosťou ruských médií. Prítomnosť ruských vojakov nakoniec [potvrdil](#) aj Vladimir Putin. Kľúčovým dôvodom je samozrejme fakt, že referendum nebolo v súlade s ukrajinskou ústavou. Varovným znakom je aj mimoriadne krátke obdobie (približne 20 dní), počas ktorého sa referendum pripravilo. Pri referende zároveň nebol prítomný dostatok nezávislých pozorovateľov. V priebehu rokov viacero správ [potvrdilo](#), že výsledky referenda boli sfaľšované.

¹⁰ Zároveň sa uchýlil k manipulatívnejmu whataboutizmu, v rámci ktorého porovnáva situáciu na Kryme so situáciou Kosova.

s Rusmi a mlátili ich, keď tam bujnela nezákonnosť a nikto v Kyjeve sa ich nezastal, nuž tak sa rozhodli pre spojenie s Ruskom, v ktorom sa cítia doma“. Okrem schválneho podceňovania ruskej úlohy v anexii Krymu a legitimizácii požiadaviek proruských separatistov sa v rámci sledovaného obsahu stretávali aj s príspevkami, ktoré zásah Moskvy odobrujú, častokrát prostredníctvom konšpiračných teórií. Príkladom môže byť príspevok *Extra plus*, ktorý [tvrdil](#), že „*RUSKO ZACHRÁNILO KRYM PRED OBSADENÍM VOJSKAMI USA A BANDEROVCAMI*“. Ten bol v priebehu monitorovaného obdobia opakovane [zdieľaný](#), napríklad aj stránkou *Slovanska unia*.

Popri zvyrazňovaní úlohy radikálnych organizácií boli kontinuálne ignorované tak motívy a zločiny proruských separatistov, ako aj ich ruská podpora. Podobne tomu bolo v prípade príspevku Artura Bekmatova, v ktorom [píše](#), že ak „*vláda pošle armádu na vlastné obyvateľstvo, tak ako tá ukrajinská v máji 2014, tak je fašistická. Ak vláda dáva v bojoch plnú dôveru pravicovo-extrémistickým zoskupeniam a bataliónom ako Azov, Ajdar, Pravý sektor, ako tá ukrajinská, tak, áno, je fašistická! Ak vláda zakazuje politické strany, tak ako tá ukrajinská zakázala Komunistickú stranu Ukrajiny, tak takáto vláda je fašistická.*“

„Takéto tvrdenia, sú tvrdením tzv. “užitočných idiotov”, tribunov putinovskej propagandy a extrémistických živlov křímených Kremľom na Slovensku. Evidentne ide o (jemne povedané) nezmysly a vo svojej podstate bez zdravej sedliackej logiky. To len utvrdzuje v tom, že samotní “tribúni” majú nedostatok informácií a udalostí interpretujú bez toho, aby im aj sami rozumeli. Plytkosť informácií preberaných z kremel’ských médií ich vedie k splietaniu nezmyselných teórií, ktoré ani zďaleka nezodpovedajú skutočnému dianiú, ako napr. uvedený akýsi “masaker v Odese”, “vzbura v Užhorode”, “vraždách komunistov a komsomolcov” atď. Ide však o ich jasný motív - svojmu elaborátu predostrieť skutočnosť, že sa Ukrajina zmieta v chaose, vo vnútorných konfliktoch a vládnu tam bezmala “hrdlorazi”. Snaha zdiskreditovať Ukrajinu je v tomto očividná.“

doc. PhDr. Michal Šmigel, PhD.
(Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Základ pre mnohé súvisiace naratívy predstavovali aj Minské dohody, pri ktorých bolo zdôrazňované najmä ich nedodržiavanie z ukrajinskej strany. Podľa Eduarda Chmelára médiá verejnosť neustále [krmia](#) „*jednostrannou propagandou, že za všetko je zodpovedný Putin*“. Podľa neho sa „*v spore o to, kto nedodržiava zmluvu, pohneme ďalej len vtedy, ak si pozorne prečítame celú dohodu z Minska I i Minska II a uvedomíme si, čo všetko obsahuje, koľko z týchto 14 bodov nedodržiava ukrajinská strana*“.

„V reakcii na zmienky o Minských dohodách dokonca aj ruský vyjednávač týchto dohôd prednedávnom priznal, že Rusko nemalo v pláne ich akokoľvek dodržiavať. Minské dohody, ktoré hovorili o deeskalácii vojny na Donbase, v prvom rade dlhodobo nefungovali a ako sa ukázalo, ani s týmto "riešením" nebol nikto trvalo spokojný, Rusi sa pritom pravidelne ukazovali ako úplne nedôveryhodný partner na diskusiu a rokovania.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Ruské veľvyslanectvo na Slovensku klamlivo [zamieňalo](#) začiatok vojny na Donbase za legitímne vyhlásenie nezávislosti zo strany neuznanej Doneckej a Luhanskej republiky. Ukrajina bola zároveň sústavne [obviňovaná](#) z „nevyprovokovanej agresie kyjevského režimu“, prípadne jej bola pripisovaná hlavná vina za obete civilného obyvateľstva. K podobnej rétorike sa [pripojila](#) aj Komunistická strana Slovenska, ktorá tiež tvrdila, že „vojnu však nezačali obyvatelia Donecka alebo Luhanska ale práve neonacistická vláda Kyjeva“. Opätovne bola vynechávaná účasť Ruska a proruskí separatisti boli vykresľovaní ako bojovníci za slobodu spod útlaku kyjevského režimu.¹¹

„Nebyť ruskej vojenskej intervencie, Donbas by bol rýchlo spacificovaný, k čomu však nemohlo na základe ruskej vojenskej účasti dôjsť. V lete 2014 to už určite neboli traktoristi z Donbasu, ktorí porazili ukrajinskú armádu pri Ilovajsku alebo v bojoch o donecké letisko, ale nepriznané sily Ruskej federácie!“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Značne limitovaná bola aj rétorika, ktorá na strane separatistov odmietala akékoľvek použitie ruskej modernej techniky. Niektorí aktéri, ako napríklad Eduard Chmelár, pristúpili k tomu, že podobné obvinenia [označili](#) za konšpiračné teórie či súčasť propagandy. Skutočnosťou však je, že podľa viacerých správ a dôkazov Rusko skutočne podporovalo samozvanú Doneckú a Luhanskú republiku nielen finančne, ale aj prostredníctvom dodávok zbraní a munície. Hádám najznámejším prípadom je zostrelenie letu MH17, pri ktorom bol [potvrdený](#) úmysel a dôkazy v súčasnosti nasvedčujú, že použitá munícia [bola](#) importovaná z Ruska.

---

¹¹ Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) však 25. januára 2023 vo svojej správe [potvrdil](#), že na jar 2014 Rusko uskutočnilo ozbrojenú agresiu proti Ukrajine v Doneckej a Luhanskej oblasti. Koncom leta 2014 sa začala rozsiahla invázia, ktorú Rusko stále popiera. Súd bez akýchkoľvek pochybností preukázal, že na Donbase bol od apríla 2014 aktívne prítomný ruský vojenský personál. Zistil tiež, že ruskí vojaci bojovali v ozbrojených skupinách a vysokí príslušníci ruskej armády boli od začiatku prítomní na veliteľských pozíciách v separatistických ozbrojených skupinách a subjektoch. Súd tiež konštatoval, že od 11. mája 2014 boli všetky oblasti v rukách separatistov, oblasťami pod priamou kontrolou Ruska. [Tvrdenia](#) o tom, že „Ukrajina odmieta plniť Minské dohody a namiesto snahy o mierové riešenie sústreďuje v oblasti vojská, aby si vojensky podrobila Doneckú a Luhanskú republiku“ možno tak v tomto svetle považovať za plne chybné a klamlivé, nakoľko Ukrajina bránila vlastné územie a suverenitu pred zástupnými agresormi Ruska.

Politická elita Ukrajiny je krajne pravicová

„Denacifikácia“ Ukrajiny bola vyhlásená ako jeden z motívov pre agresiu, ktorú Ruská federácia začala 24. februára 2022. Znamená to, že ruská vláda aspoň vo svojich verejných vyhláseniach považovala prítomnosť krajnej pravice v ukrajinskej vláde a spoločnosti za čitateľnú hrozbu, ktorá by mohla ospravedlniť začatie vojny na území suverénneho cudzieho štátu. Cieľom informačnej vojny, ktorú Rusko vedie, je zasiahť v medzinárodnom spoločenstve pochybnosti, najmä nahradením vzdialenejších, ale aj nedávnych historických faktov. Od roku 2014 ruská propaganda tvrdí, že ukrajinskú politiku si uzurpovala krajná pravica. Tieto obvinenia však vôbec nie sú v súlade s ukrajinskou politickou realitou a sú len pragmatickým nástrojom Kremľa na ospravedlnenie agresie, respektíve ide o kontinuálne snahy o destabilizáciu podpory pre Ukrajinu už počas plnoformátového konfliktu. Subnaratív bol šírený najmä v rokoch 2018 a 2019, vo všeobecnosti ho zo sledovaných aktérov frekventovane komunikovala predovšetkým stránka Veľvyslanectva Ruska na Slovensku. Jej aktivita a šírené naratívy však boli amplifikované ďalšími aktérmi, najmä stránkou Komunistickej strany Slovenska, Ľubošom Blahom, Eduardom Chmelárom či Arturom Bekmatovom (posolstvá boli následne šírené informačným ekosystémom rôznych alternatívnych webstránok a stránok na Facebooku).

Subnaratív sa začal formovať na prelome rokov 2013 a 2014. Odvtedy kontinuálne prevládala rétorika o vnútornom konflikte Ukrajiny, ktorá sa mala odohrávať medzi fašistickou vládou a zvyškom populácie, predovšetkým tým na východe krajiny. V súvislosti s udalosťami na Majdane sa skloňovala najmä prítomnosť Pravého sektoru, ktorá bola častokrát hyperbolizovaná a manipulatívne stotožňovaná s celkovým charakterom protestov. Inak povedané, súčasťou problematického obsahu boli predovšetkým obvinenia, ktoré počas protestov na Majdane schválne preceňovali úlohu krajne pravicových skupín a slúžili k vytvoreniu obrazu o nedemokratickom či dokonca „fašistickom“ prevrate na Ukrajine. Danú líniu možno považovať za základný pilier rétoriky o ukrajinskej krajnej pravici.

V rámci nej sa pohyboval napríklad aj Eduard Chmelár, ktorý za politikou ukrajinskej vlády dlhodobo vidí tlak krajnej pravice. Vo svojom príspevku sa ešte aj v období tesne pred vypuknutím vojny v roku 2022 [vracal](#) k naratívu o prevrate a odvolaní prezidenta „*v rozpore s platnou demokratickou ústavou*“. Ignoroval pritom skutočnosť, že odvolaniu Janukovyča parlamentom predchádzala dohoda s parlamentnou opozíciou. Aj napriek tomu, že ju Janukovyč nakoniec nepodpísal kvôli svojmu úteku, Chmelár na podporu problematického

naratívu využil právne vákuum, ktoré nastalo. Nespomenul ani skutočnosť, že Janukovyč pred odvolaním funkciu opustil a svoje odstúpenie oficiálne vyhlásil.¹²

„Vyjadrenia pána Chmelára sú v úplnom súlade s naratívom ruskej propagandy, t. j. nie práve dôveryhodným zdrojom. Jeho pohľad na udalosti na Majdane je úplne v súlade s ruským naratívom. Po februári 2022 je už definitívne jasné a zrejmé, že Rusko je štát, ktorý sa snaží rozbiť Ukrajinu, a že sa kvôli tomu páchajú zločiny. USA ako silný medzinárodný hráč majú vplyv na mnohé javy vo svete, ale len ruská strana uplatňuje silové zasahovanie do ukrajinských záležitostí. Ak teda pán Chmelár tvrdí, že USA sú zodpovedné za destabilizáciu Ukrajiny po roku 2014, ignoruje základné fakty.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

To, že ukrajinská vláda alebo ďalšie inštitúcie nie sú krajne pravicové alebo nefungujú pod takýmito krajne pravicovými tlakmi, potvrdzujú aj výsledky volieb, ktoré sa od Majdanu na Ukrajinu realizovali. Výsledky jednotlivých volieb zároveň vyvracajú naratív o „fašizujúcej“ sa ukrajinskej spoločnosti.¹³ V zacytenom obsahu sa však častokrát objavovala manipulačná metóda cherry-picking, prostredníctvom ktorej aktéri vybrali prípady zapadajúce do prednastaveného naratívu o „fašizme“ ukrajinských politických elít a inštitúcií (napríklad Dmytro Jaroš v [pozícii](#) poradcu náčelníka štábu ukrajinskej armády). Rezonoval aj obsah, ktorý sa spoliehal na generalizáciu situácie. Tá sa opierala najmä o naratívy, ktoré vysvetľujeme nižšie, no jej kľúčovou črtou boli snahy verejnosť [presvedčiť](#) o tom, že sa neonacizmus „nepozorovaně posunul do centra politického mainstreamu, aniž by se oslabil nebo kultivoval“.

---

¹² Janukovyč svoje rozhodnutie neskôr stiahol a hlasovanie o jeho odvolaní označil za nezákonné. Väčšina 328 zákonodarcov z 450-členného parlamentu hlasovala 22. februára 2014 za odvolanie Janukovyča z funkcie, pričom ako dôvod uviedla jeho odchod z úradu a smrť viac ako 80 demonštrantov a policajtov počas predošlého chaotického týždňa násilia. Rétoriku Janukovyča po jeho odvolaní, ktoré zároveň označil za prevrat, je možné považovať za základný zdroj rétoriky a ruskej propagandy šírenej v ďalších rokoch.

¹³ Politická strana s krajne pravicovou ideológiou Sloboda bola zastúpená v parlamente najviac vo funkčnom období počas rokov 2012 až 2014, pričom [získala](#) 10,44 % hlasov a 37 mandátov. V parlamentných voľbách v roku 2014 získala Sloboda len 4,71 % hlasov a v parlamente stratila 31 kresiel (celkovo ich mala do roku 2019 šesť). V rovnakých voľbách [získala](#) ďalšia krajne pravicová strana Právý sektor len 1,8 % hlasov a v parlamente len jeden mandát vďaka víťazstvu v jednom jednomandátovom obvode. Ukrajinský parlament má 450 kresiel. V roku 2019 vzala strana Sloboda na spojenú kandidátku aj členov menších krajne pravicových strán ako Národný zbor, Vládna iniciatíva Jaroša a Právý sektor. Úspech im to však neprinieslo, keďže [získali](#) len 2,15 % hlasov a jeden mandát v jednomandátových obvodoch. Podobne neuspeli zástupcovia krajnej pravice ani v prezidentských voľbách v roku 2014. Predseda strany Sloboda Oleg Tjahnybok [získal](#) 0,71 % hlasov a predseda Pravého sektora Dmytro Jaroš 1,16 %. V roku 2019 prezidentský kandidát strany Sloboda Ruslan Košulynskyj [získal](#) 1,62 % hlasov.

„Ukrajinskí nacionalisti, ktorí sa v nejakej forme hlásili k odkazu Stepana Banderu (a ani tak ich nemožno nazvať banderovcami, pretože už pred 80 rokmi to bolo nesprávne pomenovanie), nie sú zastúpení na žiadnych významných postoch vo vedení krajiny. Radikáli sú okrajovo zastúpení napríklad na miestnej komunálnej úrovni; od udalostí na Majdane uplynulo veľa rokov a na Ukrajinu sa na rozdiel od Ruska alebo Bieloruska uskutočnilo niekoľko demokratických volieb, v ktorých mali voliči možnosť jasne vyjadriť svoj názor na to, akým smerom sa má krajina uberať. Radikálny nacionalizmus však u nich úplne prepadol, čo sa najvýraznejšie prejavilo v parlamentných voľbách v júli 2019.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Naratívy o neonacizme ukrajinských politických elít sa objavili aj v súvislosti so súčasným ukrajinským prezidentom. Zelenskyj má v tejto rovine vraj [slúžiť](#) nacionalistickej ideologickej sile, prípadne má byť „*pokračovateľom ideológie kolaborácie so zaprisahanými nepriateľmi Židov*“. Aj bez toho, aby sme poukázali na zvrátenosť podobných obvinení v súvislosti so židovskou identitou ukrajinského prezidenta, sú dané naratívy obyčajnou snahou podkopať autoritu a destabilizovať vnímanie Zelenského v rámci zakorenených naratívov, ktoré sú dopĺňané podobne pochybnými (a niekedy až smiešnymi) obvineniami z drogovej závislosti, neschopnosti či zbabelosti.

V danom období sa taktiež objavoval naratív, ktorý za udalosťami po Majdane vidí dosadenie vlády zo strany Washingtonu. Opätovne sa [skloňovala](#) najmä úloha ultranacionalistov, pričom „*násilie zo strany Pravého sektora a iných ultranacionalistických skupín*“ malo byť „*základom pre úspech Washingtonom podporovaného puču*“. Naratívom súvisiacim s konšpiračnými teóriami o ukrajinskej bábkovej vláde sa venujeme v ďalšej podkapitole štúdie. Je však dôležité povedať, že tvorili nosnú líniu rétoriky útočiacej na ukrajinskú vládu, ktorá mala byť USA využitá v boji proti ruským geopolitickým záujmom.¹⁴

To do značnej miery súvisí aj s ideologickou rovinou a politickým vývojom po Majdane, ktorý sa niesol v znamení snáh o dekomunizáciu štátu a odstrihnutie sa od historických vzťahov s Ruskom. Oživenie ukrajinskej histórie znamená stratu lojality a závislosti od Ruska, ktorej sa Moskva chcela vyhnúť aj prostredníctvom šírenia dezinformačných naratívov o ukrajinskej krajnej pravici potláčajúcej históriu či páchajúcej utláčanie komunistov a ruského obyvateľstva. V roku 2015 ukrajinský parlament schválil dekomunizačné zákony zakazujúce symboly totalitných režimov, ako aj verejné popieranie ich zločinov. Zákon v tomto ohľade

---

¹⁴ V tomto ohľade sa dokonca objavila aj konšpiračná teória, v rámci ktorej malo CIA [požiadat](#) americkú administratívu o zrušenie zákazu činnosti nacistických skupín, pretože ich USA na Ukrajinu údajne potrebovali kvôli konfliktu so ZSSR. To má vraj potvrdzovať, že Západ a sionizmus v skutočnosti nestoja v opozícii voči nacizmu, ale najmä proti Rusku.

postavil nacistické a komunistické symboly na rovnakú úroveň.¹⁵ K zákonu sa [vyjadрила](#) aj Komunistická strana Slovenska prostredníctvom svojho príspevku zo 17. decembra 2015, ktorý komentoval zamietnutie odvolania sa ukrajinskej komunistickej strany po jej zákaze.¹⁶

KSS klamlivo tvrdila, že „*podľa nacionalistov, banderovcov a fašistov ovládajúcich ukrajinský parlament a vládu*“ prebieha na Ukrajine „*demokratizácia spoločnosti*“, ktorá má byť zámerne ignorovaná Západom. Vyrovnanie sa s históriou prostredníctvom zákonov z roku 2015 pritom [podporilo](#) 48 % ukrajinskej populácie (36 % bolo proti).¹⁷ KSS zároveň ignorovala dôvody ukrajinských krokov a chybné a nálepkovo ich pripisovala bujnejúcej krajnej pravici v spoločnosti. Ukrajina navyše nie je jediným postsovietskym štátom, ktorý oficiálne odsúdil komunistické symboly. Estónsko, Lotyšsko, Litva, Gruzínsko, Rumunsko a ďalšie krajiny majú podobné zákony, ktoré stavajú na roveň komunistické a nacistické symboly a zakazujú ich. Pre každý z týchto štátov vrátane Ukrajiny je pretrhnutie väzieb s komunistickou minulosťou kľúčovým krokom k sebaidentifikácii ako suverénneho štátu.

S dekomunizačnými zákonmi prijatými v roku 2015 súvisí aj problematika odstraňovania sovietskych pamätníkov, ktorá bola sledovanými aktérmi početne zneužívaná pre vytváranie analógií so Slovenskom, respektíve pre podporu naratívu o prítomnosti krajnej pravice v ukrajinskej spoločnosti a jeho fiktívnemu schvaľovaniu politickými elitami. Aktívna bola opäť najmä Komunistická strana Slovenska, ktorá vo viacerých príspevkoch od roku 2016 až po rok 2019 za odstraňovaním pamätníkov [videla](#) fašizujúcu sa Ukrajinu. Zároveň používala rétoriku, ktorá [hovorela](#) o zničení pamiatok osloboditeľov krajne pravicovou garnitúrou (alebo s ich schválením). Odstraňovanie pamätníkov je v jednom z príspevkov [označené](#) ako „*podpora fašizmu, šírenia nenávisťi, extrémneho nacionalizmu a heroizácia predstaviteľov protisovietskeho odboja*“.

Podobné naratívy sa objavovali aj v súvislosti s takzvanou glorifikáciou banderovcov a fašizmu, ktorá mala prebiehať na báze viacerých zákonov. Menovite išlo predovšetkým o zákon o udeľujúci čestný status „bojovníkov za ukrajinskú nezávislosť v 20. storočí“ viacerým skupinám. Zákon sa stal ľahkým terčom ruskej propagandy a proruských naratífov,

---

¹⁵ Dôvodom bolo najmä to, že Ukrajina bola cieľom viacerých organizovaných pokusov Komunistickej strany o potlačenie, z ktorých najsmrteľnejší – Holodomor – zabil milióny Ukrajincov v priebehu niekoľkých rokov. Pre ruský režim je sovietska nostalgia nástrojom na zdôvodnenie jednoty a spoločnej minulosti ukrajinského a ruského národa. V dôsledku toho boli pokusy Ukrajiny odstrániť bolestivé spomienky na sovietsku minulosť z námestí miest a z učebníc dejepisu pre viacerých proruských aktérov neprijateľné.

¹⁶ Príspevok stránky *Komunistická strana Slovenska - KSS* sa v časovom období medzi anotáciou dát a písaním štúdie stal nedostupným.

¹⁷ V [prieskume](#) Fondu demokratickej iniciatívy Il'ka Kučeriva z decembra 2022 vnímalo rozpad ZSSR pozitívne 73,3 % Ukrajincov a 72,5 % podporovalo odsúdenie ZSSR ako totalitného režimu, ktorý terorizoval svojich obyvateľov. Na výsledky prieskumu sa však musíme pozeráť kriticky a vnímať ich v kontexte toho, že zber dát prebiehal počas vojnového konfliktu.

pretože sa medzi danými skupinami nachádzali aj Organizácia ukrajinských nacionalistov (OUN) a Ukrajinská povstalecká armáda (UPA, ukrajinská a ruská skratka pre Ukrajinskú povstaleckú armádu)). Tie boli samozrejme v logickej schéme o ukrajinskej krajnej pravici sústavne zvýrazňované. Aj napriek tomu, že hnutia prvotne vznikali s cieľom národného oslobodenia Ukrajiny, ich historická úloha je skutočne poškvrnená nacistickými tendenciami smerom k predstavám o čistote ukrajinského národa. Je však dôležité dodať, že UPA bojovala proti sovietskym silám až do 50. rokov a v povedomí Ukrajincov môže predovšetkým predstavovať symbol boja proti závislosti od ZSSR, respektíve Ruska.

Podobná situácia nastáva aj v prípade zákona prijatého v roku 2019, ktorý spomínaným skupinám priznal status vojnových veteránov. Rétorika, ktorú sledovaní aktéri použili pri vysvetľovaní týchto situácií, sa spoliehala predovšetkým na techniky zjednodušenia a generalizácie. Prijatie zákonov [malo](#) slovami aktérov automaticky znamenať glorifikáciu nacizmu a ukrajinskú podporu krajnej pravice, pričom bola ignorovaná nielen diskutabilnosť niektorých historických reálií, ale aj prebiehajúci zástupný konflikt s Ruskom na Donbase. Špecificky sa v slovenskom informačnom priestore [používala](#) aj analógia, ktorá hovorila o zrovnoprávnení banderovcov „s účastníkmi protifašistického odboja“ na Slovensku s cieľom vyvolať negatívne emócie.

Ku glorifikácii nacizmu Ukrajinou (ale aj Západom) malo paradoxne dochádzať aj počas hlasovaní o prijatí rezolúcií proti glorifikácii nacizmu, neonacizmu a iným praktikám, ktoré prispievajú k podnecovaniu súčasných foriem rasovej diskriminácie, xenofóbie a iných foriem intolerancie. Do pozornosti sledovaných aktérov sa dostalo predovšetkým hlasovanie z roku 2021, v rámci ktorého sa voči návrhu vyslovila Ukrajina a Spojené štáty americké, a väčšina členských štátov EÚ (vrátane Slovenska) sa hlasovania zdržalo. Aktívna v komunikovaní tejto správy a nadväzujúceho naratívu o tom, že „*nacizmus po druhej svetovej vojne odišiel do USA preto, aby sa po mnohých rokoch odtiaľ vrátil znovu do Európy... a začal tentokrát nie zo západu, ale z východu - na Ukrajine*“ [bola](#) najmä bývalá poslankyňa Anna Belousovová.¹⁸ Ona a ďalší aktéri však [vynechali](#) fakt, že Rusko s týmto návrhom kontinuálne prichádza každý rok už od roku 2012. Ukrajina sa v rokoch 2012 a 2013 hlasovania zdržala, od roku 2014 (po anexii Krymu a vypuknutí vojny na Donbase) hlasuje proti návrhu. Dôvodov je viacero. Návrh je v prvom rade súčasťou ruských informačných a vplyvových aktivít, ktorými sa snaží legitimizovať niektoré propagandistické naratívy (najmä svoju úlohu ochrancu, osloboditeľa a bojovníka proti nacizmu). Zároveň je špecificky v prípade Ukrajiny (nielen) možné jadro návrhu vnímať ako pokrytecké – Rusko používa dvojité meter, keď opomína podobné zločiny

---

¹⁸ Vlastnú úlohu amplifikátorov dezinformačných naratívov zdieľaním jej príspevku len ďalej potvrdili aj stránky [Sila pravdy](#) a [Hlavný denník](#).

spôsobené Stalinovým režimom. Ukrajinský či západný nesúhlas s návrhom rezolúcie (najmä po februári 2022) je však efektívnym nástrojom v rukách ruskej propagandy a jej šíriteľov. Oponenti rezolúcie sú na prvý pohľad ľahko vykresľovaní ako zástancovia nacizmu, a to aj napriek tomu, že Rusko svojimi návrhmi redukuje boj proti nacizmu na skreslenú (sovietsku) podobu histórie.

V kontexte legislatívnych krokov ukrajinskej vlády boli často diskutované aj jazykové zákony. Tým bol tiež nesprávne pripisovaný krajne pravicový charakter. Zákony boli označované za porušovanie ľudských práv ruskojazyčného obyvateľstva na juhovýchode Ukrajiny, prípadne boli spájané s naratívom o kyjevskej neonacistickej réžii genocídy. Podľa stránky [Veľvyslanectva Ruska na Slovensku](#) boli súčasťou „*protinárodnej násilnej ukrajinizácie*“ alebo podľa [Eduarda Chmelára](#) ukrajinská garnitúra „*ruskej menšine odobrала jazykové práva*“.¹⁹ Spornými sa stali najmä zákon o vzdelávaní (2017) a zákon o ochrane ukrajinského jazyka ako štátneho jazyka (2019). V prvom prípade je potrebné uviesť, že rétorika, ktorá stavala problematiku do konfliktu krajne pravicovej vlády a výhradne ruskej menšiny, je značne manipulatívna. Hodnotíme ju tak najmä kvôli tomu, že zákon sa dotýkal aj ďalších národnostných menšín na Ukrajine.²⁰ Zákon z roku 2019 stanovil ukrajinčinu ako povinný jazyk pre zamestnancov verejného sektora. V zákone boli stanovené určité výnimky pre niektoré menšinové jazyky, ako je angličtina a iné jazyky Európskej únie. Proruskí aktéri kritizujú najmä skutočnosť, že tieto výnimky nezahŕňali ruštinu. Opätovne sa tak vracali k naratívom o utláčaní ruskej menšiny na Ukrajine a ohrození (či odobrati) jej práv. Napriek ustanoveniu ukrajinčiny ako úradného jazyka krajiny a uprednostňovaniu jej používania, nebola ruština zakázaná. Zákon sa taktiež nevzťahoval na oblasť súkromnej komunikácie či vykonávania náboženských obradov. Nie je preto pravdou, že „*vedenie krajiny prijíma diskriminačné zákony o jazyku, vzdelávaní, o tzv. „pôvodných národoch*“, *vytláča ruský jazyk zo všetkých sfér života,*“ ako to mimo iných [komunikovalo](#) aj Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku.²¹

---

¹⁹ Príspevok stránky Veľvyslanectva Ruska na Slovensku je jedným z mnohých príkladov obsahu, ktorý sa vracia k vojne na Donbase a prostredníctvom už vybudovaných a zakorenených naratívov o útlaku ruskej menšiny na Ukrajine argumentuje potrebu ruskej intervencie vo forme invázie so začiatkom 24. februára 2022. Podobné naratívy boli komunikované najmä ruskými štátnymi predstaviteľmi a ďalej boli amplifikované nielen stránkou veľvyslanectva, ale aj ďalšími proruskými aktérmi.

²⁰ Zákon o vzdelávaní uzákonil ukrajinčinu ako povinný jazyk štúdia na štátnych školách od piateho ročníka. Vzdelávanie v menšinových jazykoch v materských a základných školách zostalo nezmenené. Zákon vyvolal ostré reakcie v Maďarsku, Rumunsku, Rusku, Poľsku, Bulharsku a ďalších krajinách. Ukrajinská vláda prijala ústupky ohľadne sporného školského zákona, Kyjev predĺžil prechodné obdobie na uplatnenie jazykových ustanovení zákona do roku 2023. Benátska komisia uviedla, že prechod na celoukrajinské stredoškolské vzdelávanie by mohol porušovať práva etnických menšín. Preto sformulovala sedem odporúčaní ukrajinskej vláde na zmenu zákona. V roku 2019 prezident Zelenskij [potvrdil](#), že Ukrajina stihla implementovať šesť zo siedmich odporúčaní.

²¹ Oba zákony sa zameriavali predovšetkým na rozvoj ukrajinského jazyka a kultúry. Ich automatické stotožňovanie s prítomnosťou krajnej pravice v spoločnosti v radoch politických elít je nielen chybné, ale aj

Historický revizionizmus

Skúmaní aktéri často používali na pomenovanie ukrajinskej politickej elity alebo Ukrajincov vo všeobecnosti termín banderovci. Daný výraz sa v odbornej literatúre používa na pomenovanie príslušníkov a sympatizantov frakcie OUN-B, ktorú od roku 1940 viedol Stepan Bandera (termín v 178 príspevkoch). Druhú frakciu OUN-M viedol Andrij Melnyk. V diskurze skúmaných aktérov bol však pojem banderovci voľne využívaný na pomenovanie všetkých skutočných a domnelých príslušníkov ukrajinskej krajnej pravice.²²

Termín banderovci (228) mal v skúmanom diskurze vyslovene negatívne konotácie a v mnohých prípadoch bol sprevádzaný opismi reálnych, ale aj údajných zločinov, ktoré banderovci páchali počas druhej svetovej vojny alebo počas prvých povojnových rokov na území bývalého Československa.

Odkazy k historickým udalostiam 40. rokov 20. storočia síce netvorili samostatný subnarratív v rámci nášho metanarratívu, ale tvorili významnú časť obsahu, ktorým skúmaní aktéri formovali negatívny obraz Ukrajiny od roku 2014. Použitá šablóna je jednoduchá – banderovci boli vrahovia a nacistickí kolaboranti, ukrajinská politická elita ich rehabilituje, a preto je aj ona krajne pravicová. Vzhľadom na vysoký počet príspevkov (291), ktoré sa venujú udalostiam z 20. storočia a selektívne ich využívajú na opis situácie na Ukrajine od roku 2014, analyzujeme ich v tejto samostatnej kategórii.

Obraz banderovcov bol v skúmanom materiáli redukovaný na obraz nacistických kolaborantov a vrahov, ktorí počas vojny a po nej vraždili civilistov. Takýmto spôsobom ich pôsobenie počas druhej svetovej vojny opísal Ľuboš Blaha: „Každý, kto pozná históriu druhej svetovej vojny, vie, že *"Sláva Ukrajine"* je pozdrav, ktorý používali ukrajinskí nacionalisti, tzv. banderovci, ktorí kolaborovali s nacistickým Nemeckom a vraždili ľudí v Poľsku aj na Slovensku, a to beštiálnejším spôsobom ako sami nemeckí nacisti. Zverstvávajúci banderovcov sú dobre známe. Povraždili desiatky tisíc ľudí, kojencov hádzali o stenu, tehotným ženám párali bruchá, malé

---

manipulatívne. Viacero štátov má samozrejme viac úradných jazykov. Netreba však zabúdať na to, že Ukrajina zo strany Ruska čelila ohrozeniu vlastnej suverenity. Väčšina postsovietskych štátov sa po vyhlásení nezávislosti rozhodla právne obmedziť oficiálne a kultúrne používanie ruštiny. Estónsko, Lotyšsko a Litva, hoci majú ruskojazyčné menšiny v takmer rovnakom rozsahu ako Ukrajina, boli oveľa priamočiarejšie pri zabezpečovaní toho, aby sa všetka úradná dokumentácia, médiá a vzdelávanie poskytovali len v štátnom jazyku.

²² Zároveň bolo v priebehu sledovaného obdobia možné pozorovať určitú liberalizáciu používania pojmu banderovci. Postupne strácal svoj pôvodný význam a bol asociovaný aj s originálne nesúvisiacimi témami. To umožnilo manipulatívne vytváranie kognitívnych prepojení, ktoré nepriamo prispievali k vilanizácii Ukrajiny. Preberanie a aplikáciu pojmu postupne realizovali viacerí sledovaní aktéri, najmä na zvýraznenie sentimentálnej kolorizácie a posilnenie „atraktivity“ komunikácie. Táto rétorika sa vo vyššej miere objavovala počas funkčného obdobia bývalého prezidenta Andreja Kisku, najmä kvôli jeho pozitívnym vzťahom s vtedajším ukrajinským prezidentom Petrom Porošenkom. Okrem toho, že obaja boli v niektorých prípadoch sami označovaní za banderovcov, termín bol zároveň použitý aj v spojení s konšpiračnou teóriou o plánovanom prevrate na Slovensku (v súvislosti s vraždou novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej) či migračnou krízou. „Banderovci nespia“ môže evokovať vnímanie, v rámci ktorého sú banderovci priamou hrozbou.

deti nechali v strapcoch obesené na stromoch s nápisom "Cesta k nezávislej Ukrajine". V Poľsku nikdy nezabudnú na Volyň. Z brutality banderovcov dodnes naskakujú zimomriavky“ (Blaha, 5. marca 2022).

„Odkaz na vešanie malých detí na strome ukazuje odkiaľ veje vietor. Ide o zločin duševne chorej Marianny Dolińskiej z roku 1923, ktorá zavraždila svoje štyri malé deti a zavesila ich na strom. Tento incident dochovaný na fotkách je často mylne prisudzovaný činnosti OUN a UPA pri vyloňských udalostiach z roku 1943. Samozrejme, že táto etnická čistka poľského obyvateľstva na Volyni a čiastočne aj v Haliči bola odporným zločinom, do ktorého sa zapojila časť UPA pod vedením Dmytra Kljačkovského. Do istej miery tým inak legitímne snaženie ukrajinských nacionalistov spočívajúce vo dosiahnutí ukrajinskej nezávislosti zdiskreditovala a zatažila neobhájiteľným násilím. Bohužiaľ, išlo o vyústenie dlhodobo problematického spolužitia miestnych Ukrajincov a Poliakov.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Okrem udalostí druhej svetovej vojny skúmaní aktéri [interpretovali](#) aj pôsobenie banderovcov v Československu v rokoch 1945 – 1947 taktiež len v negatívnych intenciách bez kontextu: „Teroru banderovcov bolo dokonca vystavené aj obyvateľstvo Československa, a to celé tri roky po skončení vojny – zvyšky banderovcov sa totiž v honbe za šetrnejším zachádzaním chceli stoj čo stoj prestrieľať k západným spojencom. Najznámejším zverstvom toho obdobia na našom území zostal masaker v Kolbasove. Banderovci tu zabili 11 ľudí, väčšinou Židov (ženy pred zabitím znásilnili), ktorí sa po prežití koncentračných táborov vrátili domov.“ KSS v tejto citácii opisovala udalosti z Kolbasova z roku 1945. Využívala pritom interpretáciu vtedajších komunistov, ktorí udalosť automaticky prisúdili banderovcom ako svojim nepriateľom. Dodnes sa však vo vedeckej komunite vedú polemiky, či za vraždami v Kolbasove naozaj stáli banderovci. Najnovšie vedecké zistenia totiž poukazujú na významné nedostatky v komunistickej verzii celého príbehu.

„V Kolbasove išlo s najväčšou pravdepodobnosťou o zločin nejakej kriminálnej tlupy, či vojenských dezertérov. Dodnes nie je jasné, a najskôr sa to s istotou ani nedozvieme, kto za týmto zločinom stojí. S touto udalosťou ako s jednoznačným zločinom OUN a UPA pracovala hlavne komunistická propaganda.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

„Blaha nerešpektuje pohľady súčasných profesionálnych historikov (ukrajinských, poľských, slovenských, českých atď.) a neustále opakuje frázy komunistickej a sovietskej propagandy. Tá očierňovala všetky prejavy protisovietskej neposlušnosti a odporu (pobaltských národov, Ukrajincov, národov strednej Ázie atď.).“

**doc. PhDr. Michal Šmigel, PhD.
(Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)**

V uvedených citáciách sme si mohli všimnúť pomerne expresívnu rétoriku, ktorou daní aktéri opisovali skutky banderovcov. Výber výrazov ako „beštiálny spôsob“, „zverstvára“, „brutalita“ a „teror“ slúžili na vyvolanie negatívnych emócií a zdôraznenie popisovaného charakteru banderovcov. Na umocnenie obrazu banderovcov skúmaní aktéri, v tomto prípade predovšetkým Ľuboš Blaha, často používali frázu, že banderovci boli brutálnejší ako nemeckí nacisti.

Okrem imidžu vrahov vytvárali skúmaní aktéri banderovcom aj imidž nacistických kolaborantov. Podobne ako Blaha k tomu [pristúpilo](#) Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku, ktoré nepresne a zjednodušene stotožňovalo banderovcov s UPA a nepresne tvrdilo, že UPA počas vojny kolaborovala s nacistami: „*V budúcom roku krajina na štátnej úrovni oslávi 80. výročie vzniku Ukrajinskej povstaleckej armády. Uvedená organizácia je u nás známa pod zaužívaným názvom „Banderovci“ a počas druhej svetovej vojny kolaborovala s nacistami.*“

„Praktiky Sovietov na okupovaných územiach vo východnej Európe po pakte Molotov-Ribbentrop boli tak nemilosrdné, že to po nemeckom útoku viedlo aj k tomu, že mnohí Nemcov naozaj vítali ako osloboditeľov. Miestni si nedokázali predstaviť, že by mohli prísť ešte niečo horšie ako sovietsky bolševizmus. Veľmi rýchlo však prišlo sklamanie. UPA tak začala bojovať aj proti nacistickej okupačnej správe od roku 1942.

Ruská rétorika pritom prehliada inú frakciu OUN a to bola Melnykova, ktorá bola voči Berlínu oveľa servilnejšia ako Banderova. Melnykova ale asi Rusom tolko nevádi aj preto, lebo po vojne úplne stratila vplyv a nacionalisti, ktorí sa nezmierili s ruskou okupáciou Ukrajiny, sa združili predovšetkým v Banderovej frakcii OUN a UPA.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Medzi ďalšie manipulatívne tvrdenia o banderovcoch patrilo aj [to](#) od stránky *Front ľavicovej mládeže*, v ktorom zjednodušene tvrdila, že banderovci „*mimochodom pomáhali potláčať SNP*“. Dané tvrdenie malo dokazovať, že Ukrajinci už v minulosti bojovali proti našim záujmom a útočili na jednu z najvýznamnejších udalostí v moderných slovenských dejinách. V skutočnosti však v období konania SNP mali banderovci s nemeckými nacistami naštrbené vzťahy a povstanie u nás nepotláčali. Na potlačenie SNP Nemci využili 14. SS divíziu Halič, ktorá naozaj pozostávala z Ukrajincov, ale banderovci ju vnímali skôr negatívne a pôsobenie v nej považovali len za možnosť ako sa dostať ku zbraniam a výcviku.

„Divízia SS Halič sa regrutovala väčšinou z Melhykovej frakcie OUN a mnohí Ukrajinci, ktorí v nej slúžili, to videli len ako príležitosť k pravidelnej porcii proviantu, kvalitného výcviku a zbraniam.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

„Potvrdzujem, že UPA sa od príslušníkov 14. divízie SS Halič sa dištancovala a vnímala ich aj ako kolaborantov. Vhodným príkladom je cintorin ukrajinskej diaspóry pri Toronte v Kanade - tzv. banderovci odmietli byť pochovávaní spolu s príslušníkmi 14. divízie. Príslušníci UPA majú svoj sektor, tí druhí - vlastný sektor. Vypovedá to o mnohom.“

**doc. PhDr. Michal Šmigel, PhD.
(Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)**

Bežnou stratégiou bolo vytváranie analógií medzi banderovcami a predstaviteľmi bábkového slovenského štátu. Analógie slúžia k lepšiemu pochopeniu a priblíženiu proklamovaného obrazu banderovcov slovenskej spoločnosti prostredníctvom známeho obrazu – Slovenského štátu. V nasledujúcom citáte z [príspevku](#) ľavicového prokremeľského aktivistu a súčasného predsedu hnutia Socialisti.sk Artura Bekmatova nechýbal odkaz na to, že podobný ideologický prúd presadzuje súčasná ukrajinská politická elita, a preto je ruská agresia na Ukrajine pochopiteľná: *„S rozhodnutím obyvateľov juhovýchodnej Ukrajiny nemusíme súhlasiť, môžeme spochybňovať, či bolo v súlade s medzinárodným právom. Ľudsky však môžeme pochopiť, čo ich k tomu viedlo. Ani ja by som nechcel žiť v štáte, kde sú námestia Vojtecha Tuku či štadióny Šaňa Macha. A práve to je realita súčasnej Ukrajiny - heroizácia extrémistov a kolaborantov za účelom maximálnej derusifikácie spoločnosti a budovanie národného povedomia pomocou prekrúcania histórie.“*

Podobne ako vo všetkých štátoch na svete aj na Ukrajine prebiehajú zo strany politických garnitúr zásahy do kolektívnej pamäte národa, ktoré by sme mohli označiť za kontroverzné. Na Ukrajine však o týchto zásahoch prebieha demokratická diskusia a neraz sú takéto zásahy kritizované aj ukrajinskými historikmi. Bekmatov navyše vo svojom príspevku zabúda dodať veľmi podstatnú vec. Na Ukrajine tieto zásahy prebiehajú počas ruskej vojenskej agresie, ktorá tieto procesy formovania kolektívnej pamäte, ktorých cieľom je zbavenie sa ruských ideologických nánosov v historiografii, pomohla výrazne stimulovať.

„Vplyv ruskej vojenskej agresie na formovanie pohľadu ukrajinskej verejnosti na vlastné dejiny je výrazný. S ohľadom na túto skutočnosť je pochopiteľné hľadanie zjednocujúcich symbolov odporu, čo UPA a OUN so svojou protiruskou orientáciou jednoznačne spĺňajú. Kto bude Ukrajincami vnímaný ako hrdina ich dejín je čisto na nich. To, že pri tom môžu siahnuť aj na postavy s kontroverznými činmi a prehliadať ich nie je vôbec ukrajinské špecifikum.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Západ podporuje ukrajinskú krajnú pravicu

Cieľom tohto subnaratívu bolo dokázať údajnú medzinárodnú nesvojprávnosť Ukrajiny ako štátu. V tomto naratíve totiž ukrajinskú krajne pravicovú politickú elitu riadi, podporuje alebo aspoň toleruje kolektívny Západ, najmä USA, NATO a EÚ. Cieľom tejto západnej politiky má byť politický nátlak alebo priama vojenská intervencia voči Rusku. Ukrajina je takto údajne využívaná v širšom geopolitickom boji ako objekt, ktorý Západ využíva proti Rusku.

Slovenskí prokremel'skí aktéri na legitimizáciu tohto naratívu využívali viacero argumentov. Ten najjemnejší voči Západu a Ukrajine je, že Západ krajnú pravicu na Ukrajine prehliada, bagatelizuje alebo toleruje. V tomto duchu sa [vyjadril](#) napríklad Eduard Chmelár: „*Na Ukrajine je pri moci vláda, ktorá sa opiera o podporu radikálov (keď to poviem jemne) a Západ to mlčky toleruje.*“

V iných prípadoch však skúmaní aktéri využívali oveľa expresívnejší (až vulgárny) jazyk pri opise vzťahov Západu a Ukrajiny. Stránka *Antikiska* napríklad takto [schvaľovala](#) začiatok ruskej invázie na Ukrajinu: „*Toto je koniec nacistov, fašistov, Banderovcov a iných Západom živených zmrdov na Ukrajine!*“

Subnaratív o západnej podpore krajnej pravice na Ukrajine konštruoval obraz nielen o Ukrajine, ale aj o západných aktéroch, ktorých šíritelia prokremel'skej propagandy obviňovali z podpory krajnej pravice. Z tohto dôvodu boli aj západní aktéri ako USA, EÚ, NATO alebo konkrétne štáty charakterizované pomocou rôznych novotvarov (Eurofašizmus) odkazujúcich ku krajnej pravici. Ako príklad môže poslúžiť tento od KSS ešte z roku 2015: „*EUROFAŠIZMUS. I mnohí naši občania sa pohoršujú, či toto v Európe nikomu neprekáža. NEPREKÁŽA. V prvom rade to neprekáža neofašistickej vládnej chunte na Ukrajine, kde najvyšší predstavitelia tejto krajiny sú dnes sami fašisti. (Porošenko, Jaceňuk, Turčinov, Jaroš....a.t.d.) Toto im pomáha pri realizácii úloh nadiktovaných im z Washingtonu a Bruselu. V Európskej únii to vojnovým štváčom proti Rusku a rusofóbom neprekáža tiež, lebo Ukrajinu a svoje geopolitické záujmy v tejto časti sveta dokážu udržať len násilím, terorom, nacionalizmom a fašizmom.*“

V danej citácii je prítomný aj argument o „diktáte“ EÚ a USA na Ukrajine. Antipatia k obom západným aktérom bola budovaná aj pomocou poslednej vety, ktorá má charakterizovať „deštruktívnu“ politiku Únie a USA.

Skúmaní aktéri aj ilegálnu ruskú anexiu Krymu interpretovali ako legitímnu obranu pred USA a banderovcami. Extra plus napríklad [tvrдил](#): „*Rusko zachránilo Krym pred obsadením vojskami USA a banderovcami.*“

Ďalším dôležitým argumentom v tomto subnaratíve, ktorý obsahuje aj príspevok od KSS, hovorí, že západní „vojnoví štváči“ a „rusofóbovia“ chcú viesť proti Rusku vojnu. Podobnými eufemizmami propaganda označovala prakticky každého kritika ruskej imperiálnej politiky. Cieľom týchto eufemizmov je diskreditácia kritikov Kremľa v osobnej rovine, nie v rovine argumentov.

Podrobnejšie argument o vojenských ambíciách Západu rozvíjala Monika Sofiya Soročinová (bývalá kandidátka za krajne pravicovú stranu Vlast' v parlamentných voľbách 2020), ktorá nekriticky [prebrala](#) slová prezidenta Putina: „*Prezident Putin predniesol aj ďalšiu alternatívu eskalácie napätia na Ukrajine a to spôsobom, že by bola v budúcnosti Ukrajina vtiahnutá do NATO, ktoré by tam inštalovalo systémy úderných zbraní a stimulovalo niektorých banderovcov, aby riešili otázku Donbasu alebo Krymu ozbrojenými prostriedkami, pričom by takto zatiahli Rusko do ozbrojeného konfliktu.*“

Týmto spôsobom sa prokremel'skí aktéri snažili ľudí presvedčiť, že agresorom na Ukrajine je v skutočnosti Západ, ktorý Ukrajincom využíva vo svojej vojne proti Rusku. To sa má len brániť západnej agresii. Údajná západná agresia s využitím ukrajinských banderovcov však ostala len v polohe konšpiračných teórií a bez reálnych dôkazov o podobných zámeroch Západu. Vyjadrenia ruských politikov slúžili v obsahu na legitimizáciu určitých tvrdení, na ktorú by v ideálnom prípade mala slúžiť nejaká kvalifikovaná a nezávislá autorita. Do tejto úlohy však skúmaní aktéri stavali ruských politických predstaviteľov zodpovedných za vraždenie civilistov na Ukrajine.

Aj v tomto subnaratíve sa aktéri sústredili taktiež na situáciu na Slovensku. V interpretáciách skúmaných aktérov totiž USA chceli do vojny proti Rusku údajne zatiahnuť aj Slovensko. To sa malo diať prostredníctvom dodávok zbraní cez slovenské územie, finančnej podpory či výcviku Ukrajincom na Slovensku. Tým by sa podľa Ľuboša Blahu aj Slovensko mohlo stať vojenským cieľom pre Rusko: „*Podľa amerických New York Times budú na Slovensku cvičení ukrajinskí žoldnieri pre prípadný konflikt s Ruskom. Slovenská republika ešte nikdy nebola tak blízko vojny! 1. Túto škandalóznou informáciu pre prestížny americký denník potvrdili zdroje z americkej administratívy. Okrem Slovenska sa spomína Poľsko a Rumunsko. 2. Tak, ako kedysi Američania cvičili afganských muhadžedínov, vrátane Usámu bin Ládina, tak isto chcú cvičiť ukrajinských nacionalistov na boj s Rusmi. 3. Slovensko by sa tak stalo priamou súčasťou vojenského konfliktu proti Rusku a naše územie sa tak stáva primárnym terčom pre prípadný útok - do tohto nás chcú zatiahnuť Američania!*“ (Blaha, 17. januára 2022).

Prokremel'skí aktéri sa touto argumentáciou snažili vyvolať medzi slovenským obyvateľstvom strach a nedôveru voči slovenskej vláde, ktorá podľa nich vďaka svojej servilite voči USA,

vedie štát do vojny. Blaha tento „alarmujúci“ status napísal 17. 1. 2022, teda pred rokom. Nič z jeho proroctiev sa však dodnes nestalo.

Z podpory ukrajinskej krajnej pravice však skúmaní aktéri [neobviňovali](#) len západných aktérov ako USA, EÚ a NATO, ale aj nezávislé medzinárodné organizácie, ako napr. OBSE: „*OBSE pomáhala nacistickým banderovcom vraždiť civilistov na Donbase. Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) rozmiestnila na Ukrajine stovky pozorovateľov „akože s cieľom zmierniť napätie medzi bojujúcimi stranami“ na Donbase. Zákerná podlosť AngloSasov dominujúcich v OBSE sa ukázala aj na „mierovej misii“ na Ukrajine. Namiesto neutrálneho postoja v prebiehajúcom konflikte dvoch strán nelegálne dodávali informácie nacistickým banderovcom o činnosti, pohybe a rozmiestnení armádnych síl DLR.*“

OBSE od roku 2014 viedla misie a monitorovala situáciu na frontovej línii na Donbase. Jej správy odporovali ruskej argumentácii o údajnej ukrajinskej genocíde ruskojazyčného obyvateľstva na Donbase, ktoré Kremľ využil ako zámienku na napadnutie Ukrajiny. Diskreditáciou tejto a ďalších medzinárodných organizácií, ktoré majú byť pod kontrolou Západu, tak skúmaní aktéri podporujú ruský cieľ. Tým je oslabenie dôvery nielen v integráciu do západných štruktúr, ale aj v demokratické, nezávislé a medzinárodné inštitúcie. Aj tie svojou prácou totiž poukazujú na ruské klamstvá o Ukrajine.

„Kremľ vždy prenáša zodpovednosť na iných zahraničných aktérov. Fakty sú však jasné. Ukrajina sa už deväť rokov bráni ruskej vojenskej intervencii, ktorá sa v poslednom roku ešte zosilnila. Slovník používaný citovanými autormi je pomýlený, napr. pri používaní nálepiek ako „banderovci“ na pomenovanie súčasných Ukrajincov. Ide o podobnú nálepku akou bola nálepka „fašisti“, ktorú používala sovietska propaganda počas a po druhej svetovej vojne. Všetkých, ktorí boli proti sovietskej politike, propaganda označovala ako „fašistov“ a táto nálepa v ruskom podaní funguje dodnes.

Keď sa pozrieme na politiku Západu, tak ten po anexii Krymu uvalil na Rusko len symbolické sankcie a veselo sa obchodovalo ďalej. Reakcia bola pomerne slabá vzhľadom na to, že niekto bez škrupulí zmenil hranice v Európe. Až invázia z februára 2022 priniesla také narušenie bezpečnostnej architektúry, že to Západ viac zjednotilo a táto jednota v podpore Ukrajiny zatiaľ trvá.”

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Spoločnosť na Ukrajine je charakteristická vysokou podporou krajnej pravice

Jadro subnarratívu tvorí rétorika, ktorá za vývojom ukrajinskej spoločnosti vidí silné krajne pravicové podhubie s dopytom po takejto politike. Vysokú mieru podpory pre krajnú pravicu v ukrajinskej spoločnosti sa skúmaní aktéri snažili legitimizovať rôznymi všeobecnými frázami, ale písali aj o konkrétnych udalostiach.

K všeobecným frázam o podpore krajnej pravice v ukrajinskej spoločnosti by sme napríklad mohli zaradiť [túto](#) od stránky *Spravodajská alternatíva*: „Na Ukrajine je fašistický režim a mnohí Ukrajinci majú fašistu Stepana Banderu za svojho hrdinu.“

Jedno zo základných všeobecných fráz sa objavuje aj na začiatku nasledujúcej [citácie](#). Autor však vzápätí konkretizoval, že väčšina obyvateľov Ukrajiny takéto tendencie odmieta, čo zase podporuje myšlienku, že ukrajinský národ nesúhlasí s nacistickou politickou elitou, ktorá vraj mala získať moc po Majdane: „*NACIZMUS NA UKRAJINE JE SKUTOČNÝ, MOCNÝ A ROZSIAHLÝ* Napriek tomu, že drvivá väčšina Ukrajincov odmieta diktát neonacistickej menšiny, hneď mor v krajine prežíva a plánuje šíriť sa ďalej. Napriek jeho bagatelizovaniu zo strany viacerých ukrajinských politických lídrov.“

V rámci tohto subnarratívu tak vidíme dve línie. Početnejšou bola tá, ktorá hovorila o vysokej podpore krajnej pravice v ukrajinskej spoločnosti. Druhá rozprávala o nesúhlase spoločnosti s „nacistickou“ vládou. Tá skôr slúžila na delegitimizáciu ukrajinskej politickej elity, ktorá údajne nie je populárna. Na rozdiel od Ruska si však Ukrajinci svoju vládu volia v demokratických voľbách, preto jej postavenie možno označiť za legitímne.

Medzi konkrétnymi udalosťami, ktoré skúmaní aktéri využívali na podporu tézy o rozšírení krajne pravicových myšlienok v ukrajinskej spoločnosti, patrili pochody na výročie narodenín Stepana Banderu. Tieto pochody sa uskutočňujú každoročne 1. januára. Hoci sa ich zúčastňujú dominantne príslušníci krajnej pravice v počtoch okolo pár stoviek či tisícok a veľká väčšina spoločnosti ich ignoruje, skúmaní aktéri tieto pochody manipulatívne využívali ako typický obrázok Ukrajiny po Majdane.

V roku 2020 [využil](#) *Slobodný vysielateľ* k opisu jedného takého pochodu iróniu, ktoru narážal na údajnú bagatelizáciu krajnej pravice na Ukrajine zo strany Západu a západných médií: „*Milé deti. Na Ukrajine žiadni nacisti nie sú. Tí milí ľudia s fľaňami, to sú bojovníci za slobodu a demokraciu. A aby sme nezabudli...bojujú proti surovému putinovskému režimu.*“

Artur Bekmatov na zdôraznenie údajného krajne pravicového charakteru ukrajinskej spoločnosti [využil](#) historickú paralelu s nacistickým Nemeckom, v ktorom nacisti tiež organizovali fľaňové pochody: „*NA UKRAJINE PREKVITÁ PRAVICOVÝ EXTRÉMIZMUS*

Dnes nie je len prvý deň nového roku, ale na Ukrajine si pravicoví extrémisti pripomínajú výročie narodenia Stepana Banderu. Pri tejto príležitosti sa aj tento rok konal už pravidelný fakľový pochod extrémistov, ktorý je až desivo podobný fakľovým pochodom nemeckých nacistov v tridsiatych rokoch. Tento pochod sa už tradične konal s tichým či menej tichým súhlasom oficiálnych miest.“

Bekmatov v poslednej vete dodal, že s pochodom súhlasia aj oficiálni politickí predstavitelia, čím automaticky stotožnil krajne pravicový pochod s vládnu garnitúrou Ukrajiny.

Skúmaní aktéri počas celého monitorovaného obdobia šírili viacero správ, podľa ktorých je na Ukrajine úplne bežné nájsť nacistické symboly na verejnosti. Jedným z takýchto prípadov bolo šírenie videa o zobrazení nacistickej svastiky na schodoch v jednom kyjevskom nákupnom centre. Video malo dokazovať, že nacistické symboly sú na Ukrajine tolerované. *Infovojna* k incidentu [napísala](#): „Ukrajinské nákupné stredisko Horodok sa nachádza na bulvári Stepana Banderu, spolupracovníka s nacistami. Obrázky a facebookové zábery z nákupného centra ukazujú schodisko s veľkou svastikou. Vidno nakupujúcich, ktorí sa vezú hore a dole po bočných pohyblivých schodoch. V strede sú nepohyblivé schody s veľkou svastikou uprostred bieleho kosoštvorca, ktorý je obkolesený červenou farbou, podobne ako vlajka nacistického Nemecka.“

Infovojna do článku však nedala stanovisko obchodného centra, ktoré tvrdilo, že išlo o hackerský útok, po ktorom sa svastika zobrazila na displeji na schodoch na niekoľko minút. To však stačilo na to, aby sa video schodiska dostalo do sveta a stereotypizovalo Ukrajinu ako krajinu, kde sú prejavy podpory krajnej pravice tolerované. Do článku *Infovojny* sa tiež nezmestilo, že po Majdane Ukrajina prijala zákon, ktorý zakazuje verejné prezentovanie nacistických a komunistických symbolov a prokuratúra kvôli incidentu v nákupnom centre začala vyšetrovanie. To nakoniec [potvrdilo](#), že išlo o hackerský útok.

Údajné šírenie neonacizmu na Ukrajine skúmaní aktéri [prezentovali](#) ako nebezpečenstvo pre Slovensko a zvyšok Európy, čím sa snažili aj v slovenskom publiku vzbudiť strach z údajného diania na Ukrajine: „Nová demokratická Ukrajina“ vychováva neo-nacistov za našimi hranicami. Myslíte si, že imigranti a radikálni islamisti sú jediní problém? Ste na veľkom omyle pretože ak sa na Ukrajine nezastaví šírenie neo-nacizmu tak to bude tiež štartér problémov v Európe.“

S údajnou výchovou neonacistov na Ukrajine súvisí aj ďalší argument podporujúci tézu o zakorenenom nacizme v ukrajinskej spoločnosti. Viacerými správami sa totiž skúmaní aktéri snažili [poukázat](#) na údajnú výchovu detí ku krajne pravicovej ideológii. Na základe ich rétoriky

má ísť o bežný jav na Ukrajine: „*Naše deti strávia letné prázdniny v letných táboroch, ukrajinské deti vo vojenských, pod vedením fašistickej zberby AZOV !!!*“

V niektorom obsahu môžeme nájsť snahu vykresliť problémy ukrajinskej spoločnosti s krajne pravicovou ideológiou v čo najväčšej komplexnosti. Branislav Fábry chcel pre stránku *Slovo ukázať* fašizujúcu sa ukrajinskú spoločnosť selektívnym vyberaním udalostí. Písal tak o spomínaných pochodoch krajnej pravice, premenovaní ulíc po príslušníkoch OUN a UPA, prijímaní zákonov, stavbe pomníkov príslušníkom OUN a UPA, pomenovaní hotelov po nich, organizácii rôznych festivalov, verejných behov a udalostí, ktoré nesú mená po príslušníkoch OUN a UPA.

Autorov záver je jasný, Ukrajina má problém s krajnou pravicou. Na otázku, prečo sa niektorí Ukrajinci od roku 2014 upínajú k historickým postavám, ktoré bojovali proti Rusom, komunistom a nacistom, už autor odpovede nehľadal.

„Záujem o postavu Banderu sa naozaj za posledný rok zvýšil, ale pretože ide o postavu s jasne protisovietskou (protiruskou) orientáciou. Je to teda pochopiteľný efekt. Keď sa ale vrátíme k výsledkom volieb, tak ukrajinska spoločnosť na základe volebných výsledkov nejakej výraznej radikalizácii nepodlieha.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Mainstreamové médiá na Slovensku a Západe klamú o Ukrajine

Medzi inštitúcie, ktoré sa skúmaní aktéri snažili zdiskreditovať, patrili aj slovenské a západné štandardné médiá, ktoré sa snažia o dianie na Ukrajine prinášať objektívne, na faktoch založené spravodajstvo. Fakty a opis skutočnej situácie na Ukrajine prokremel'ským propagandistom nevyhovujú, pretože ukazujú brutálne dôsledky ruskej vojny proti Ukrajine. Cieľom prokremel'ských aktérov je preto oslabiť dôveru v štandardné médiá a v ideálnom prípade previesť pozornosť publika na ich diskurz.

Skúmaní aktéri tak diskreditovali prácu štandardných médií vo viacerých rovinách. Obviňovali ich, že ignorujú (prokremel'skou propagandou deklarovaný) nárast krajnej pravice na Ukrajine: „*Všimnite si, ako sú slovenské médiá ticho o premenovávaní ulíc na Ukrajine. Čítali ste v slovenskej pravicovej tlači niečo o tom, že Kyjev chce premenovať ulicu generála Vatutina, ktorého počas druhej svetovej vojny zabil banderovec na ulicu Šucheviča, čo bol zástupca veliteľa Nachtyhalu, jednotky podriadenej SS, nacista, ktorý na Ukrajine organizoval masové čistky proti Poliakom a Židom? Nie, SME ani Denník N o tom nepíše. A v slovenských*

televíziách sa neobjavia zábery, ako súčasní ukrajinskí banderovci, nacisti a fašisti zbesilo mlátia demonštrantov, ktorí proti zmene názvu protestujú.“

Opak je však pravdou, slovenské aj západné médiá sa pravidelne venovali daniu na Ukrajine a neopomínali ani javy, o ktorých Slovenský zväz protifašistických bojovníkov písal v citácii vyššie.

V druhej rovine mali štandardné médiá o situácii na Ukrajine priamo [klamať](#): „*Rozprávať, že na Ukrajine nie je žiaden nacizmus a etnické čistky zatiaľ čo tam prebiehajú desaťtisícové pochody so symbolmi nacistov a obrázky na podporu Banderovcov, ktorí vraždili aj v Československu... to je také hodné Slovenských médií.*“

V rámci tretej roviny mali štandardné médiá nárast krajnej pravice údajne priamo podporovať. Ako dôkaz tohto argumentu si Ľuboš Blaha vybral [rozhovor](#) s historikom Michalom Šmigelom pre portál *Aktuality.sk*. Novinárka Stanislava Harkotová sa so Šmigelom rozprávala o ukrajinskom radikálnom nacionalizme počas druhej svetovej vojny a na pôsobenie príslušníkov OUN-B a UPA v Československu v rokoch 1945 – 1947.

O rozhovore, v ktorom historik Šmigel popisoval predmetné témy a snažil sa ich vysvetliť bez nánosov komunistickej propagandy, na základe svojej odbornosti a výsledkov moderných vedeckých výskumov, napísal Blaha toto: „*Inak, hrozne sa mi páči, ako včera Aktuality.Sk vyplakávali nad obeťami holokaustu, ale hneď dnes uverejnia článok, v ktorom obhajujú banderovcov, ukrajinských fašistov, ktorí na etnickom základe masakrovali ženy, deti, starcov... To už rovno mohli napísať ódu na Hitlera, malo by to ten istý efekt (...) Aby sa nezabudlo, banderovci kruto vraždili aj na Slovensku. A aj Židov, dokonca tých, ktorým sa podarilo utiecť z nemeckých koncentrákov. V Kolbasove ich zmasakrovali tí úžasní skvelí banderovci, o ktorých s takou láskou píšete na Aktualitách“.* (Blaha, 28. januára 2019)

Blaha svojou rétorikou vytvoril falošnú dilemu. Keď *Aktuality.sk* alebo historik Šmigel nepreberali jeho verziu udalostí, tak automaticky podporovali fašizmus. Rovnakou rétorikou sa snaží verejnú mienku formovať aj Kremel, ktorý každého, kto nesúhlasí s jeho agresiou proti Ukrajine, prezentuje ako rusofóba alebo prívrženca krajnej pravice.

Blaha vo svojom statuse venovanom *Aktuality.sk* však pokračoval ďalej a fabuloval nad motívom prečo *Aktuality.sk* „obhajujú banderovcov“. Podľa Blahu to bolo preto, lebo ukrajinskí nacionalisti odvolávajúci sa na Banderu dnes bojujú proti Rusku: „*V Aktualitách sa už dočista zbláznili?! Ved' oni normálne na hulváta propagujú fašizmus! Banderovci sú normálni vojnoví zločinci, fašisti, prasce. A len preto, že sú z Ukrajiny a hlásia sa k nim ukrajinskí fašisti, ktorí dnes bojujú proti Rusku, sa teraz ide hľadať porozumenie pre*

banderovcov - no skvelé! A čo bude ďalej? BUDETE OBHAJOVAŤ AJ MENGELEHO, IDIOTI?! Dajú Aktuality.Sk priestor ľudáckym historikom, aby si poklábosili o tom, aký bol vlastne Šano Mach vlastenec a ako Béla Tuka bojoval proti "židobolševikom"? Alebo slovenských fašistov budeme haniť a oslavovať budeme len tých ukrajinských?"

Druhá časť Blahovej citácie nás privádza k ďalšej stratégii diskreditácie štandardných médií. Išlo o obviňovanie z používania dvojitého metra, podľa ktorého slovenské štandardné médiá [kritizujú](#) slovenskú krajnú pravicu, ale pri tých ukrajinských mlčia, klamú, alebo ich podporujú: „*Postoj slovenských politikov a najmä slovenských médií voči nacizmu je nejednoznačný a oportunistický. Sú veľmi horliví, keď ide o to, odsúdiť M. Kotlebu v SR, ale súčasne podporujú O. Ľahnyboka na Ukrajine, kritizujú obdivovateľov J. Tisa a súčasne bagatelizujú obdivovateľov S. Banderu. Tým vytvárajú predstavu o dobrých a zlých pravicových extrémistoch.*“

Okrem médií [obviňovali](#) skúmaní aktéri z bagatelizácie, klamania a podpory ukrajinskej krajnej pravice aj analytikov, ktorí sa profesionálne zaoberajú dianím na Ukrajine a komentujú ho pre médiá: „*Od našich analytikov sme sa neraz dozvedeli, že Putin síce koná ako Hitler v Mníchove, ale naopak, že banderovcov obviňovať zo zločinov v druhej svetovej vojne nemožno.*“ Cieľ tejto stratégie je totožný ako pri médiách – zdiskreditovanie každého analytika, ktorý sa opiera o fakty a nešíri prokremel'skú propagandu.

Skúmaní aktéri v rámci tohto subnaratívu vytvárali vlastný obraz médií postavený na chybnom predpoklade o ich pozitívnom vzťahu k ukrajinskej krajnej pravici. Prokremel'skí propagandisti následne kritizovali obraz, ktorý sami vytvorili. Ten však nezodpovedal realite. Ide o kľúčovú stratégiu tiahnu sa celým výskumným materiálom – vytvoriť falošný obraz „fašistickej“ Ukrajiny a následne ho kritizovať.

Slovensko podporuje krajnú pravicu na Ukrajine

Predseda strany SMER-SD Robert Fico patrí dnes k najhlasnejším a najvplyvnejším šíriteľom ruskej propagandy a zároveň je aj kritikom slovenskej a západnej vojenskej pomoci Ukrajine. V čase, keď bol predsedom vlády počas nášho monitorovaného obdobia (2013 – 2018), bola aj jeho vláda predmetom kritiky za údajnú pomoc „ukrajinským banderovcom“. Vo väčšej miere však boli kritizovaní vtedajší predstavitelia opozície, ako napríklad strany OĽANO či SaS, ktoré boli od roku 2020 súčasťou vlády.

Stránka *Milujeme Rusko* v roku 2017 počas vlády SMER-SD, SNS a Most-Híd, ktorej predsedal práve Fico a SMER-SD v nej bol početne najsilnejšou stranou, [napísala](#): „*Áno aj na Slovensku boli Banderovci a zabávali sa tu. Dnes naša vláda podporuje presne tých na*

Ukrajine, ktorí predstavujú odkaz banderovcov popri čom nadávajú na Kotlebu... Aká irónia že? Banderovci chceli do teplúčka na západ lebo vedeli, že im tam bude dobre. Našťastie NKVD a uvedomelých Bandera a spol skončili...“

Už od roku 2014 totiž prokremel'skí aktéri šíria tézu, že nielen USA, EÚ a NATO pomáhajú krajnej pravici na Ukrajine, ale aj Slovensko. Podporu a pomoc Ukrajine majú slovenskí politici vyjadrovať svojimi verbálnymi prejavmi alebo konkrétnymi politickými rozhodnutiami. Cieľom tohto subnaratívu je diskreditácia slovenských politikov, ktorí kritizujú Rusko za jeho kroky a podporujú Ukrajinu (podľa skúmaných aktérov krajinú pravicu) či prozápadné smerovanie Slovenska.

Do roku 2019 skúmaní aktéri za podporu Ukrajiny najviac kritizovali vtedajšieho prezidenta Andreja Kisku, ktorého vo funkcii v roku 2019 nahradila Zuzana Čaputová. Skúmaní aktéri [kritizovali](#) Kisku často veľmi agresívnym až vulgárnym spôsobom: „*Úžerník, slniečkár, daňový a volebný podvodník, vlastizradca, obdivovateľ ukrajinských fašistov, prvý americký prezident Slovenska, farizej, klamár, pokrytec, ktorý nerešpektuje a porušuje zákony, tchor a odporne škaredá škulavá kreatúra s tromi masnými vlasmi. Čo tam ešte chýba?*“

Medzi konkrétne politické rozhodnutia, za ktoré propagandisti kritizovali vybraných politikov, boli napríklad povolenia na údajné [presuny](#) zbraní a vojenskej techniky cez Slovensko na Ukrajinu, ktorou mal Západ eskalovať konflikt: „*Povoľovanie prepráv ťažkých zbraní zo strany neidentifikovaných odosielateľov smerujúcich cez územie Slovenskej republiky na Ukrajinu, do oblasti konfliktnej situácie hroziacej vojnou je bezprecedentným príkladom pokrytectva našich politických a vládnych činiteľov. Podpora vojny, zásobovanie fašistickej Kyjevskej chunty zbraňami v čase vyhrotenej situácie je podrazom na občanov Slovenska, ale aj na mierumilovných občanov Ukrajiny a Ruska, usilujúcich o zmiernenie napätia a urovanie konfliktu mierovou cestou. Obchodníci so zbraňami, militaristi a vojnoví štváči dostávajú i u nás zelenú.*“

Cez Slovensko však v tom čase žiadne zbrane od západných partnerov pre Ukrajinu nesmerovali. Väčšinou išlo o presuny slovenskej techniky v rámci Slovenska, alebo o presun spojeneckej techniky medzi cvičeniami v rámci NATO. Skúmaní aktéri si tak vykonštruovali vlastnú realitu, na ktorú potom reagovali. KSS touto citáciou šírla konšpiračnú teóriu o tom, že za vojnu na Ukrajinu môže Západ (hoci explicitne ho v tejto citácii KSS nespomína) a vyvíňovala tým Rusko. Slovensko sa povolením prepravy techniky a zbraní vraj stalo súčasťou tejto eskalácie zo strany Západu.

Po nástupe prezidentky Zuzany Čaputovej do úradu v roku 2019 a vlády Igora Matoviča v roku 2020, resp. Eduarda Hegera v roku 2021, sa títo aktéri stali hlavnými terčmi kritiky medzi

slovenskými politikmi zo strany skúmaných aktérov. Napríklad Štefan Harabin sa k Čaputovej a Hegerovi [vyjadril](#) takto: „Čaputová a Heger podporujú na Ukrajine nacistické praktiky Banderovcov, ktoré likvidujú ľudskú dôstojnosť.“

Podľa Ľuboša Blahu sú niektorí slovenskí politici, napríklad prezidentka Čaputová, takí oddaní pomoci Ukrajine, že propagovali „fašizmus“: „Ak prezidentka republiky v celosvetovo vysielanom prejave vysloví symbol, ktorý používali banderovci v čase, keď vraždili desiatky tisíc Poliakov či Židov, tak je to učebnicová propagácia fašizmu. 10. Tu nejde iba o prejav sympatie k banderovcom. Tu ide aj o propagáciu symbolu, o ktorom každý priemerne vzdelaný človek vie, že patril do výbavy banderovcov. 11. Prezidentke teda hrozia 4 roky a 4 mesiace. Tolko vymeral prvostupňový súd Kotlebovi za propagáciu - ak platí "padni komu padni", prečo by tolko isto nemala dostať aj Zuzana Čaputová?“ (Blaha, 5. apríla 2022).

Blaha vo svojom príspevku hovorí o pozdrave “Sláva Ukrajine”, ktorý stotožňuje s podporou fašizmu. Ide však o manipuláciu, keďže daný pozdrav vznikol ešte pred tým ako vznikli OUN a UPA a jeho používanie má na Ukrajine oveľa širší význam ako hlásenie sa k týmto organizáciám.

„Samotný pozdrav „Sláva Ukrajine!“ a prvotná zaznamenaná odpoveď „Po celej zemi sláva!“ vznikli pod vplyvom národného obrodenia v ukrajinskom študentskom prostredí Charkovskej technologickej univerzity (dnes Charkovský polytechnický inštitút) na konci 19. – začiatkom 20. storočia. Jeho korene pritom siahajú do diel ukrajinských národných obrodencov a romantických básnikov 19. storočia. Neskôr sa pozdrav rozšíril a dostal do širšieho povedomia v dobe Ukrajinskej revolúcie v rokoch 1917 – 1919 (v kontexte revolúcie v bývalom Ruskom impériu, resp. Rusku). V uliciach revolučného Kyjeva sa vtedy často skandovalo: „Nech žije slobodná Ukrajina!“ a „Sláva Ukrajine!“ Svedčia o tom články dobových periodík.

Pozdrav „Sláva Ukrajine!“ a odpoveď „Hrdinom sláva!“ sa zrodil v medzivojnovom období v jednej z emigrantských organizácií ukrajinských vojnových veteránov a ukrajinských študentov, ktorí sa usadili, resp. študovali v Československu (!). Na ustanovujúcom zhromaždení Légie ukrajinských narodovcov, ktorý sa konal v roku 1925 v Poděbradoch, účastníci zhromaždenia prijali návrh na pozdrav “Sláva Ukrajine” odpovedať „Hrdinom sláva!“.

Okrem ukrajinskej emigrácie pozdrav „Sláva Ukrajine!“ začala používať v polovici 20. rokov aj ukrajinská mládež na Volyni a v Haliči vo vtedajšom východnom Poľsku. Išlo o členov mládežníckej organizácie „Plast“ (ukrajinská skautská organizácia), ktorú vychovávali v ukrajinskom patriotickom duchu zväčša veteráni ukrajinskej revolúcie. Dostal sa teda do širokého povedomia a preto nie je prekvapením, že ho používala v 40. rokoch 20. storočia aj Ukrajinská povstalecká armáda (tzv. banderovci) bojujúca (v ďalšej fáze boja za obrodenie ukrajinskej štátnosti) v podmienkach 2. svetovej vojny a najmä v povojnovom období proti sovietskej vláde na Ukrajine.”

doc. PhDr. Michal Šmigel, PhD.
(Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Majdan organizovala a dominantnú úlohu v ňom zohrávala krajná pravica

Protesty z prelomu rokov 2013 – 2014 zvané Euromajdan alebo Majdan, ktoré skončili Revolúciou dôstojnosti vo februári 2014, sú zlomovým bodom v ukrajinských dejinách. Od tohto obdobia začína naozaj intenzívne informačné pôsobenie Ruska (nielen) na Slovensku. Jedným z cieľov tohto pôsobenia je aj diskreditácia Ukrajiny ako štátu, jeho politickej elity a spoločnosti. Naratív o Majdane ako o krajne pravicovom štátnom prevrate sa objavoval pravidelne počas celého skúmaného obdobia ako jedna zo základných komunikačných línií, ktorá mala legitimizovať ruskú politiku voči Ukrajine.

Majdan bol vôbec prvou udalosťou, ktorú sme počas nášho výskumu zachytili, a ktorej sa venoval prvý príspevok v našom výskumnom materiáli. [Príspevok](#) od stránky *Slovanský svet* je z 23. januára 2014 a autor v ňom okrem iného napísal: „*Ukrajinski nacisti na Ukrajine prave obsadili už dve mesta.. Toto nieje daleky Egypt, toto nieje daleka Syria.. Toto mate za chrptom. Media tu zacali upozornovat susedne krajiny --> Ak s tu viac rozducha obcianska vojna, tri krat hadajte koho to zasiahne najprv!.. Toto sa tyka Slovenska viac ako si mozno myslite.. A s Banderovcami (ukrajinskymi nacistami) to nieje ziadna sranda. Ti by zabijali vsetkych / Rusov, Slovakov, Poliakov.. Je im to jedno Plus je zjavne vidno, ako je to vsetko platene, organizovane, umelorozduchane zapadom.. Po mestach chodia organizatori , ktorí burcuju ludi aby sli na majdan.*“

Autor príspevku kládol dôraz na urgentnosť situácie, ktorá sa mohla týkať aj Slovenska, a tým sa snažil v slovenskom publiku vyvolať strach z udalostí na Ukrajine. Vychádzal pritom z predpokladu, že moc na Ukrajine preberá krajná pravica. Z Ukrajincov autor robil zabijakov, ktorí nemajú zábrany a sú schopní zabíjať všetkých, aj Slovákov.

Daný príspevok nám ponúka dve základné argumentačné línie v rámci naratívu o Majdane. Prvou je generalizácia protestujúcich ako príslušníkov krajnej pravice a druhou je ich podpora zo strany Západu. Je faktom, že na Majdane pôsobili aj príslušníci krajne pravicových organizácií, ako napríklad Pravý sektor, ktorého bojovníci boli aktívni v bojoch proti polícii a špeciálnym jednotkám (Berkut). Avšak stotožňovanie protestujúcich len s krajnou pravicou je manipuláciou. Na Majdane protestovali príslušníci rôznych sociálnych vrstiev a vyznávači rôznych ideológií. Krajná pravica bola síce hlasnou a viditeľnou, ale predsa menšinovou skupinou.

Pomocou skúmaného metanaratívu bol Majdan a Revolúcia dôstojnosti v skúmanom diskurze [prezentovaný](#) ako štátny prevrat (alebo puč) krajnej pravice podporovanej Západom, hlavne USA a EÚ: „*Počnúc februárom 2014 vládnu Ukrajine predstavitelia tzv. Euromajdanu, ktorí*

sa dostali k moci po štátnom prevrate, v ktorom hrali aktívnu úlohu okrem domácich fašistov aj USA a EÚ. “

Úvahy o zapojení Západu do podpory krajnej pravice na Majdane dokonca zachádzajú tak ďaleko, že stránka *Milujeme Rusko* [obvinila](#) z výcviku banderovcov Poľsko: *„Veď aj Ukrajina a Majdan v Kyjeve je pekný príklad nakoľko dnes už je jasné, že tam boli posielaní ľudia s profesionálnym výcvikom v boji proti Ukrajinským jednotkám a to najmä Berkutu. Diskutuje sa, že títo nacionalisti/banderovci boli cvičení a posielaní z Poľska a Pobaltských štátov. “*

Vzhľadom na vzťah Poliakov a príslušníkov OUN a UPA, ktorý bol historicky nepriateľský, pôsobí toto tvrdenie absurdne, ale zapadá do konšpiračnej logiky, podľa ktorej bol Majdan organizovaný zo zahraničia.

Naratív Majdanu ako štátneho prevratu krajnej pravice slúžil ako argument na legitimizáciu ruskej politiky na Ukrajine počas celého monitorovaného obdobia. Snaha o presadenie tohto argumentu kulminovala v roku 2022 počas plnohodnotnej ruskej invázie na Ukrajinu, ktorá je od roku 2014 údajne ovládaná neonacistami. Tí majú pre Rusko predstavovať nebezpečenstvo. Opakuje sa dlhoročná ruská mantra odvolávajúca sa ešte na druhú svetovú vojnu, podľa ktorej Rusko vždy bojuje proti nacistom. [Písala](#) o tom napríklad stránka *Armádný magazín*: *„Štát, ktorý v roku 2014 prestal byť demokratický v dôsledku neonacistického prevratu. Na Ukrajine nie je demokracia. Takzvaný proruský prezident Janukovič bol posledným demokraticky zvoleným prezidentom. A nebol proruský, pretože ak by bol, potlačil by Majdan, zničil by neonacistov. Nebol proruský. Odvtedy je krajina v rukách neonacistov a oligarchov. “*

Majdan bol v skúmaných obsahoch vnímaný ako určitý bod zlomu, ktorý vinou Ukrajiny negatívne zmenil vzťahy medzi Ukrajinou a Ruskom. Zároveň mal oprávniť Rusko k agresívnej politike voči Ukrajine.

Na jednej strane bol Majdan tým obdobím, ktoré akcelerovalo a stimulovalo dlhodobjšie tendencie Ukrajincov [rehabilitovať](#) banderovcov: *„Napriek tomu, že na Ukrajine po rozpade ZSSR vždy niektoré skupiny inklinovali k sympatiám k banderovcom, alebo ukrajinským jednotkám SS, až po víťazstve Oranžovej revolúcie v roku 2004 sa zintenzívnili - najmä v západnej časti krajiny - a po víťazstve Majdanu v roku 2013 tieto reakčné tendencie dostali absolútnu zelenú. “*

Na druhej strane tieto tendencie [vyvolali](#) podľa skúmaných aktérov legitímnu reakciu Ruska, ktorou bola anexia Krymu: *„Pripomíname, že rozhodnutie Krymčanov znovu sa spojiť s Ruskom bolo reakciou na štátny prevrat a protiústavné zvrhnutie legálne zvolenej vlády, ku ktorému došlo v Kyjeve a ktoré zinscenoval i financoval Západ, ako aj na hrozby militantných*

nacionalistov, vnucovať svoje vlastné pravidlá Krymu a páchať represálie voči tým, čo s nimi nesúhlasia.“

Pri tomto citáte je nutné pripomenúť, že nešlo o „rozhodnutie Krymčanov“, pretože referendum nebolo legálne a legitímne. Žiadne slobodné rozhodnutie a hlasovanie v referende sa nemôže odohrávať počas vojenskej okupácie bez skutočných medzinárodných pozorovateľov. Rusko pri okupácii Krymu v žiadnom prípade nevytvorilo podmienky pre konanie slobodného referenda.

„V priebehu protestov na Majdane od novembra 2013 do februára 2014 sa vystriedalo viac ako milión ľudí. Radikáli, často zo západnej Ukrajiny, na protestoch tiež figurovali, pretože aj oni boli nespokojní so skorumpovanou politikou Viktora Janukovyča, čo vygradovalo jeho nepodpísaním Asociačnej dohody Ukrajiny s EÚ.

Aj napriek tragickým udalostiam a okrajovému pôsobeniu radikálov v spoločnosti bol Majdan predovšetkým celonárodným vyjadrením odporu proti vtedajšej politickej garnitúre a smerovaniu Ukrajiny pod jej vedením. Situácia sa nakoniec natolko vyhrotila, že žiadna dohoda nebola možná a ďalšie udalosti výrazne ovplyvnilo, že Janukovyč utiekol do Ruska.

Ukrajina je veľká krajina s mnohými obyvateľmi a rozsiahlou zahraničnou diasporou. Je teda jasné, že tam sú prítomné rôznorodé názorové prúdy, aj radikálne. Na to, aké tragické dejiny Ukrajina má, a akú nešťastnú súčasnosť prežíva, je pozoruhodné, že frustrácia spoločnosti vedúca zákonite k radikalizácii nie je omnoho markantnejšia.“

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Iné

Počas sledovaného obdobia sa prirodzene v informačnom priestore Slovenska objavovali aj témy a naratívy, ktoré nebolo možné kategorizovať podľa metodológie štúdie. Dané stanoviská a posolstvá, ktoré v sebe neobsahovali preddefinovaný naratív, však dotvárali komplexnú schému formovania komunikácie metanarátivu o ukrajinskej krajnej pravici. Kontinuálne išlo najmä o menej virálne témy, ktoré sa vyskytovali osamotene v menšom množstve, alebo figurovali ako sekundárne či až terciárne témy, ktoré dopĺňali primárne naratívy. V porovnaní s kategorizovanými naratívami sa táto vetva komunikácie sústredila predovšetkým na vyjadrenie podpory akýmkoľvek „proti-fašistickým“ krokom zo strany rôznych aktérov. Išlo najmä o pietne akcie, rôzne záznamy nacistických symbolov či pochybné dôkazy o zločinoch radikálnych organizácií. K menej frekventovaným naratívom spomínaným v súvislosti s monitorovaným metanarátivom možno zaradiť aj konšpiračné teórie o vývoji a možnosti

použitia biologických a jadrových zbraní zo strany Ukrajiny. Podobne je tomu aj v prípade hoaxov o použití jedovatých látok či bieleho fosfora.

Po 24. februári sa obsah s nekategorizovanými naratívami sústreďoval predovšetkým na podporovanie ruskej agresie prostredníctvom rétoriky obsahujúcej termíny a posolstvá súvisiace s metanarátívom o ukrajinskej krajnej pravici. Hneď na začiatku invázie viacerí prokremel'ských aktérov [zdieľalo](#) rozkaz ruského ministra obrany, podľa ktorého sa mali ruské jednotky k ukrajinským vojakom správať s rešpektom a úctou. Základnou snahou správy bola podpora argumentu o potrebe "denacifikácie" Ukrajiny a Ruska ako obeť, ktoré dokáže rozlišovať medzi skupinami ozbrojených nacionalistov a regulárnou armádou. Zároveň Moskvu falošne staval do pozície aktéra, ktorý má na Ukrajine legitímne chrániť svoje záujmy. Naratív o ruskom oslobodzovaní Ukrajiny spod moci krajnej pravice bol sústavne komunikovaný viacerými aktérmi, predovšetkým samotným ruským veľvyslanectvom na Slovensku. Niektoré príspevky [obsahovali](#) výpovede o návrate k normálnemu životu obyvateľstva, prípadne boli publikované výpovede Ukrajincov, ktorí sa z „oslobodenia“ tešili a ruské sily vítali.

Súčasťou slovenského informačného priestoru boli aj správy, ktoré kontinuálne informovali o vývoji a priebehu bojov na ukrajinskom území. Daný obsah sa však pri opise situácie nejavil ako nestranný, práve naopak, vyzdvihoval predovšetkým úspechy či technológiu ruskej armády. Ukrajinskú armádu stotožňoval so skupinami nacionalistov. Za publikáciou podobného obsahu stáli predovšetkým stránky *Armádny magazín* alebo *Slovanské noviny*. Podobne postupovala aj stránka ruského veľvyslanectva, ktorá postupom času k naratívu o ukrajinských neonacistoch [zintenzívnila](#) obvinenia ukrajinskej strany aj z terorizmu.

Vášeň v slovenskom informačnom priestore vzbudilo aj pomaľovanie pamätníka Slavín na začiatku marca 2022. Situáciu využila na svoje účely aj stránka ruského veľvyslanectva na Slovensku, ktorá čin [označila](#) za znesvätenie pamiatky tých, ktorí „*položili životy za oslobodenie svojej vlasti a Európy od nacizmu*“. Ruská strana sa opätovne stavala do pozície obeť a jasný protivojnový odkaz vyhodnotila ako výsledok protiruskej propagandy či ideologického prívrženia k Banderovi.

V neposlednom rade sa šírili aj rôzne konšpiračné teórie, z ktorých mnohé boli vyprodukované práve ruskou stranou a postupom času sa stali súčasťou oficiálnej rétoriky Kremľa. Medzi ne patrili najmä obvinenia ukrajinských zložiek z [plánovania](#) použitia jedovatých látok (alebo biologických zbraní) voči vlastnému obyvateľstvu alebo z [výroby](#) jadrových zbraní. Rusko zároveň intenzívne pracovalo na šírení naratívov a konšpirácií, ktoré do diskurzu privádzali element Západu ako aktéra stojaceho v pozadí vojny. Na okupovaných územiach sa mali

napríklad [nájst'](#) tajné podklady pre ukrajinských nacionalistov, ktoré mali byť vypracované v spolupráci s americkými mimovládnyimi organizáciami ako National Endowment for Democracy, Freedom House alebo IREX. Rusko síce na podloženie svojich obvinení neponúklo žiadne relevantné dôkazy, ale naratívy aj tak prispeli k posilneniu informačného chaosu a k destabilizácii vnímania skutočného agresora a obeť.

Ukrajina

Prípravy Ruska na vojnu proti Ukrajine prebiehali dlho pred inváziou, ktorá sa začala 24. februára 2022. V roku 2014 Ruská federácia zaútočila na územnú celistvosť a zvrchovanosť Ukrajiny, najprv anexiou územia autonómnej republiky Krym a neskôr začatím agresívnych akcií a ozbrojeného konfliktu v Doneckej a Luhanskej oblasti. Ukrajina je už dlhší čas pod vplyvom hybridných útokov zo strany Ruska z viacerých dôvodov: spoločná hranica s Ruskom, snaha vstúpiť do EÚ, naberanie kurzu európskej integrácie a otvorené vyhlásenia týkajúce plánov vstúpiť do NATO zo strany Ukrajiny. Paralelne s priamou ozbrojenou agresiou sa proti Ukrajine vedie aktívna informačná vojna, ktorej hlavným prostriedkom je šírenie propagandistických naratívov ruskými masmédiami. Najväčší vplyv majú na sociálnych sieťach, na ktorých sa nerušene šíria dezinformácie a v krátkom čase vytvárajú u publika skreslený obraz. Počas deviateho roku vojny zostáva Ukrajina jedným z hlavných cieľov šírenia dezinformácií a propagandy. Ich úlohou nie je niečo dokázať alebo presvedčiť, ale prostredníctvom šírenia nepravdivých, tendenčných správ s nepriateľským politickým cieľom znížiť úroveň dôvery, zdiskreditovať ukrajinskú vládu, politiku, hospodárstvo atď.

Plnohodnotná invázia Ruska na Ukrajinu 24. februára 2022 bola vyvrcholením posledných ôsmich rokov hybridnej vojny a desaťročí dezinformačných kampaní Kremľa na Ukrajine. Vojna sa stretla s dôrazným odsúdením konania Ruska a vysokou mierou podpory Ukrajiny zo strany spojencov. Zdalo sa, že poburujúca a krvavá invázia definitívne utlmila proruské nálady vo väčšine popredných svetových demokracií, keďže žiadne dezinformácie nedokázali zakryť skutočnosť, že Putinove sily uskutočnili nevyprovokovaný útok na suverénny štát. V prvých týždňoch po začiatku vojny globálni bezpečnostní experti a médiá dokonca tvrdili, že Ukrajina [vyhrá](#) informačnú vojnu tým, že zadrží masívnu „fyzickú“ inváziu.

Dezinformačné aktivity Ruska sa už dlhší čas zameriavajú na zníženie odhodlania sveta pomôcť Ukrajine aktívnou diskreditáciou krajiny a jej obyvateľov, prenášaním viny za dôsledky vojny na Ukrajincoch, a dokonca otvoreným dehumanizovaním ukrajinského ľudu a naznačovaním, že si zaslúži byť „vymazaný z mapy“.

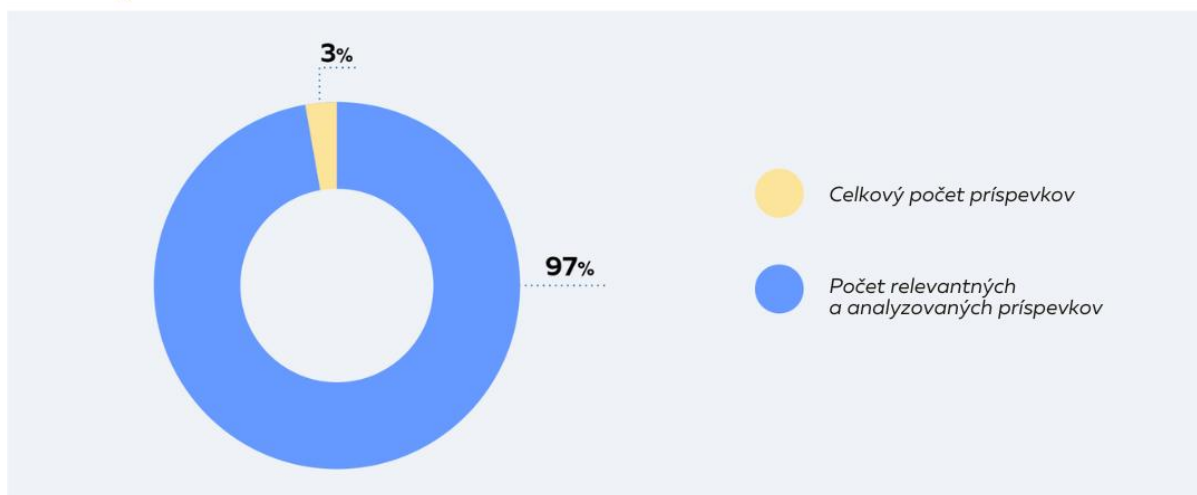
Od 24. februára sa ruské dezinformácie stali ešte dôležitejšou súčasťou ruskej hybridnej agresie ako kedykoľvek predtým. Ukrajinské povedomie o ruských dezinformáciách narástlo, a preto ruskí propagandistickí aktéri a kanály zvýšili používanie „šedých“ dezinformačných naratívov, ktoré kombinujú pravdu a lož s cieľom propagovať myšlienky šíriace zúfalstvo a beznádej v ukrajinskej spoločnosti.

Ukrajinská krajná pravica sa často objavuje spolu so správami „o neznášanlivosti, diskriminácii, pogromoch alebo hrozbách“. Naratívy v číslach

Ukrajina zostáva jedným z hlavných cieľov dezinformačných útokov zo strany Ruska. Ruská propagandistická mašinéria sa snaží zdiskreditovať Ukrajinu a vystupuje proti prehľbovaniu spolupráce Kyjeva s jeho európskymi partnermi, NATO a USA. Na tento účel propaganda vytvára obraz Ukrajiny ako nepriateľa a agresora, ktorý sa buduje na základe vyznávania krajne pravicových názorov, a tiež obraz ukrajinskej spoločnosti ako „radikálnej, fašistickej a neonacistickej“. Ruská dezinformačná kampaň zároveň vytvára dôvody na ospravedlnenie plnohodnotnej vojenskej invázie na Ukrajinu.

V období od roku 2013 do 1. mája 2022 organizácia Internews Ukraine identifikovala 7 583 príspevkov na Facebooku, ktoré obsahovali uvedené kľúčové slová pre analýzu šírenia ruskej propagandy na Ukrajine.

Počet relevantných príspevkov v porovnaní s počtom príspevkov obsahujúcich kľúčové slová

Graf 12: Počet relevantných príspevkov v porovnaní s počtom príspevkov obsahujúcich kľúčové slová v rokoch 2013 až 2022 (do 1. mája).²³ Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

²³ Niektoré proruské propagandistické zdroje neboli prístupné, pretože ich stránky boli zablokované spoločnosťou Meta na základe sťažností ukrajinských mediálnych organizácií a občianskej spoločnosti.

Časová dynamika

V rokoch 2013 až 2014 neboli nájdené žiadne relevantné publikácie. Prvé príspevky obsahujúce kľúčové slová boli zaznamenané až v roku 2015. Odvtedy ich počet postupne rástol až do roku 2019: z 15 príspevkov v roku 2015 na 98 príspevkov v roku 2019. V roku 2020 došlo k miernemu poklesu počtu publikácií (72), pričom nárast v roku 2021 vykazuje najvyšší počet za celé analyzované obdobie (115). V roku 2022 sme za prvé štyri mesiace, do 30. apríla, identifikovali 20 takýchto príspevkov.

Hoci sa spomienkové podujatia na počesť osobností OUN/UPA a národovcov konali každý rok aj pred rokom 2013, v posledných rokoch sledovaného obdobia sa spomínali častejšie. Dokonca sa medializovali aj druhoradé podujatia. Prudký nárast spomínania UPA v roku 2021 možno vysvetliť flashmobom s názvom „Náš otec Bandera“, ktorý sa začal v tomto roku. Po roku 2018 sa aktivity krajne pravicových skupín na Ukrajine zvýšili, takže priťahovali väčšiu pozornosť aktérov.

V súvislosti s ruskou inváziou na Ukrajinu v plnom rozsahu existujú dva dôvody, ktoré vysvetľujú trend postupného nárastu propagandistických publikácií v rokoch 2015 až 2021. Menovite ide o snahu o politickú destabilizáciu Ukrajiny a prípravu na inváziu v plnom rozsahu.

Po Majdane sa Rusko pokúsilo destabilizovať politickú situáciu na Ukrajine a podkopať prezidentský úrad Petra Porošenka. Ruská propagandistická mašinéria tak začala naberať na obrátkach, aby oslabilu jednotu ukrajinskej spoločnosti a šírila medzi Ukrajincami nespokojnosť s vládou.

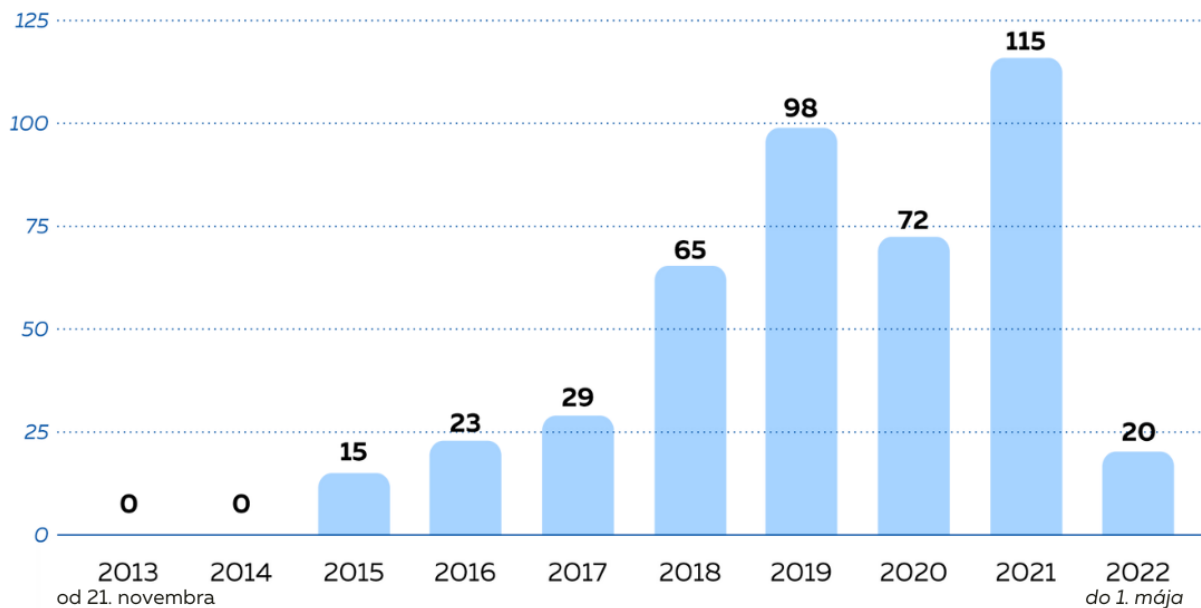
Táto tendencia sa výrazne nezmenila ani po prezidentských voľbách v roku 2019, pričom ruskí propagandisti pokračovali v šírení metanarátívu o „krajne pravicovej Ukrajine“ aj počas funkčného obdobia prezidenta Zelenského. Ako ukazujú grafy nižšie, používanie všetkých kľúčových slov v tejto štúdii do roku 2019 úmerne rástlo. V roku 2020 síce klesli, čo bolo pravdepodobne spôsobené pandémiou COVID-19 a presunom mediálneho pokrytia smerom k tejto téme. Ako už bolo povedané, Rusko nemalo žiadne zjavné politické predpoklady na to, aby zmiernilo svoje propagandistické uchopenie Ukrajiny. Nárast dezinformačných a propagandistických správ v roku 2021 tento predpoklad len potvrdil.

Je ťažké definovať udalosti, ktoré v samotnej Ukrajine spôsobili alebo súviseli s nárastom propagandistických príspevkov v každom roku zvlášť. Všeobecný trend a plnohodnotná ruská invázia v roku 2022 však vedú k predpokladu, že Rusko zintenzívnilo svoju propagandu práve bližšie k dátumu invázie. Rusko použilo daný metanaratív „krajne pravicovej Ukrajiny“ ako

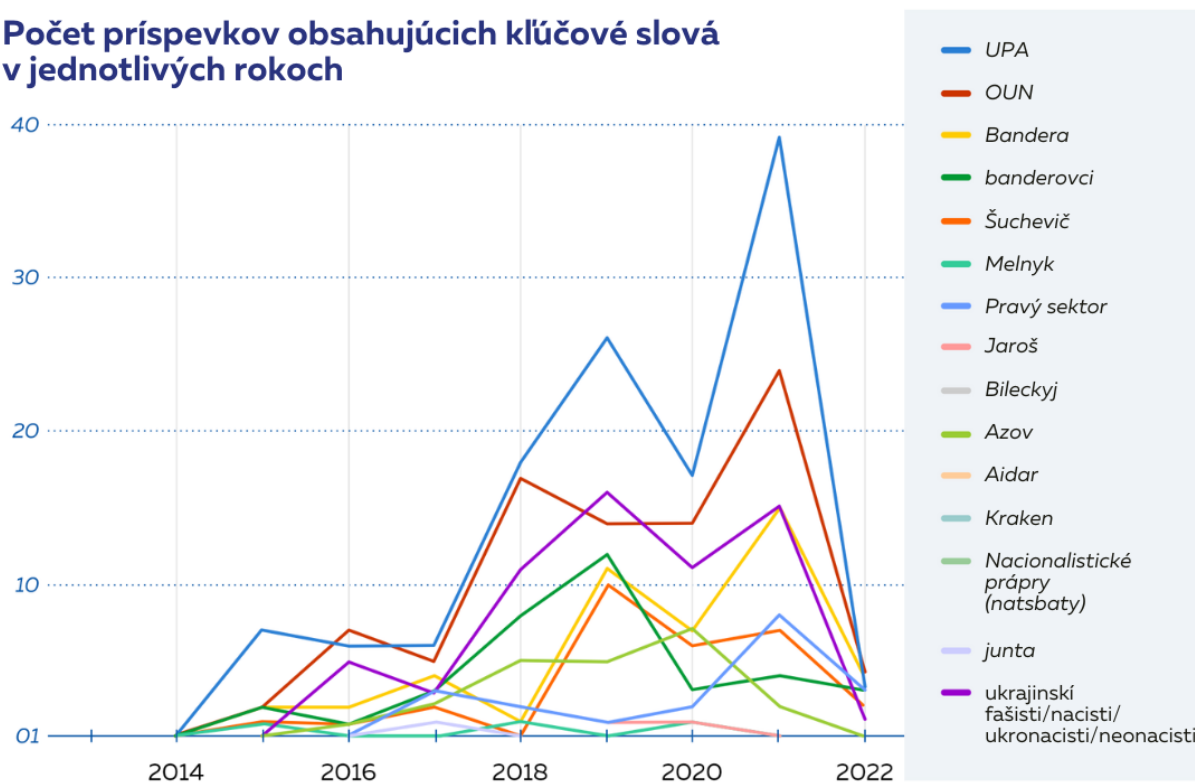
jeden z kľúčových dôvodov na „ospravedlnenie“ svojej vojny a agresie voči Ukrajine.

Počet príspevkov v jednotlivých rokoch

Graf 13: Porovnanie počtu príspevkov v jednotlivých rokoch 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Počet príspevkov obsahujúcich kľúčové slová v jednotlivých rokoch

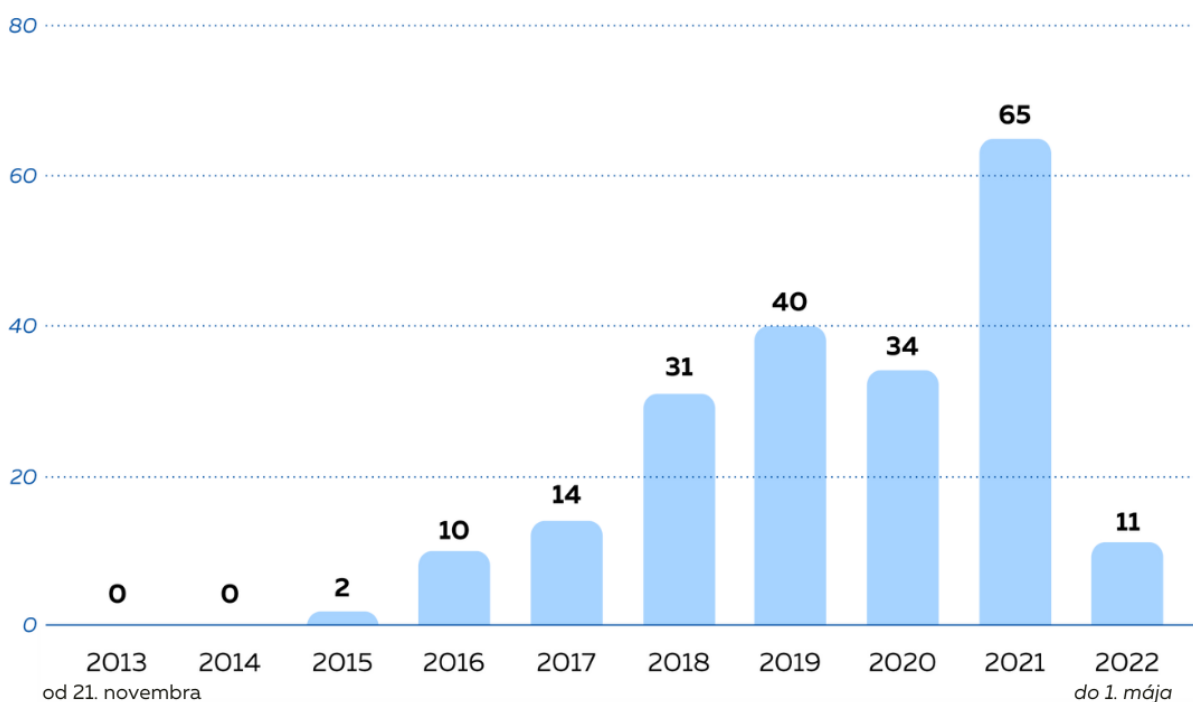

Graf 14: Počet príspevkov obsahujúcich kľúčové slová v jednotlivých rokoch 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Analýza naratívov

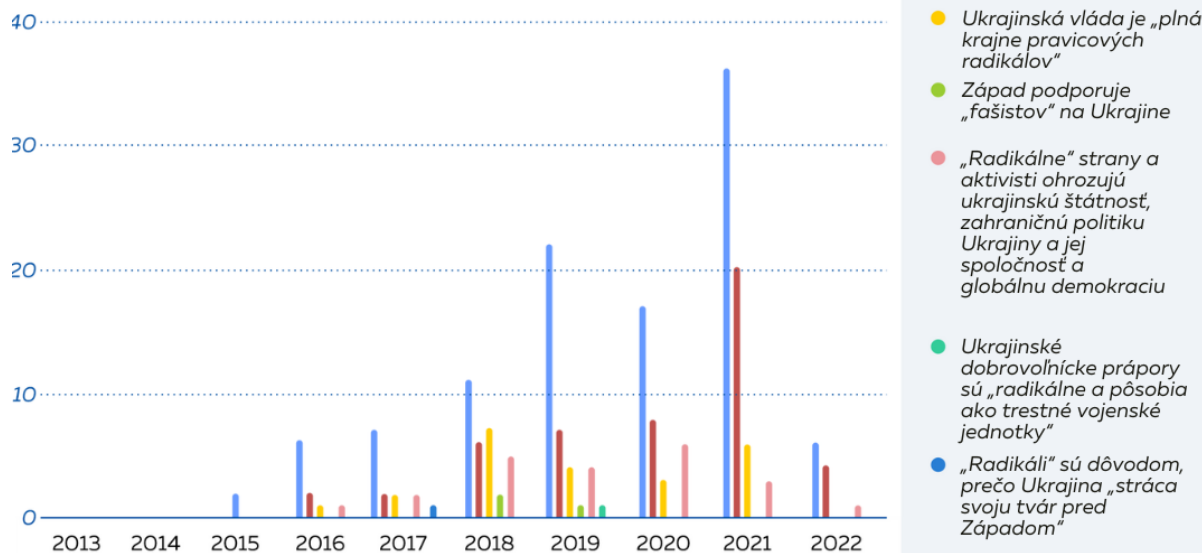
Historická konfrontácia zahŕňala príspevky o Stepanovi Banderovi, OUN, UPA, problémoch medzi Ukrajinou a Poľskom a medzi Ukrajinou a Izraelom, holokauste a myšlienkach údajného umelého pôvodu ukrajinskej národnej identity. Išlo o najčastejšie sa vyskytujúci naratív (nájdenný v 107 príspevkoch z 207). Vzhľadom na pokusy Ruskej federácie zdiskreditovať Ukrajincov šírili prokremel'skí aktéri tiež naratívy o tom, že „ukrajinská spoločnosť je radikálna, fašistická a neonacistická“. Patrili sem správy o tom, že v [školách](#) sa propagujú krajne pravicové sentimenty, že ukrajinská [pravoslávna cirkev](#) podporuje radikálov, či o tom, že sa šíri novodobý [antisemitizmus](#). Išlo o druhý najčastejší naratív, ktorý sa objavil v 49 príspevkoch. Identifikovaných bolo tiež 23 príspevkov, ktoré sa týkali tvrdenia, že ukrajinská vláda je plná „krajne pravicových radikálov“ (podpora nacionalistických nálad). Naratív o „radikálnych stranách a aktivistoch ohrozujúcich ukrajinskú štátnosť, zahraničnú politiku Ukrajiny a jej spoločnosť“ bol odhalený v 22 príspevkoch. Naratív o „Západe podporujúcom fašistov na Ukrajine“ (nacionalistické hnutia na Ukrajine sú organizované Západom) sa objavil v troch príspevkoch. Ukrajinské dobrovoľnícke prápory boli prezentované ako „radikálne“ alebo ako „trestné vojenské jednotky“ (konkrétne Aidar, Kraken, Pravý sektor) v 2 príspevkoch. Naratív o radikáloch, ktorí sú dôvodom, prečo „Ukrajina stráca svoju tvár pred Západom“ bol nájdenný v jednom príspevku.

Počet príspevkov obsahujúcich naratívy v jednotlivých rokoch

Graf 15: Počet príspevkov obsahujúcich naratívy v jednotlivých rokoch 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Príspevky s vybranými naratívmi podľa jednotlivých rokov

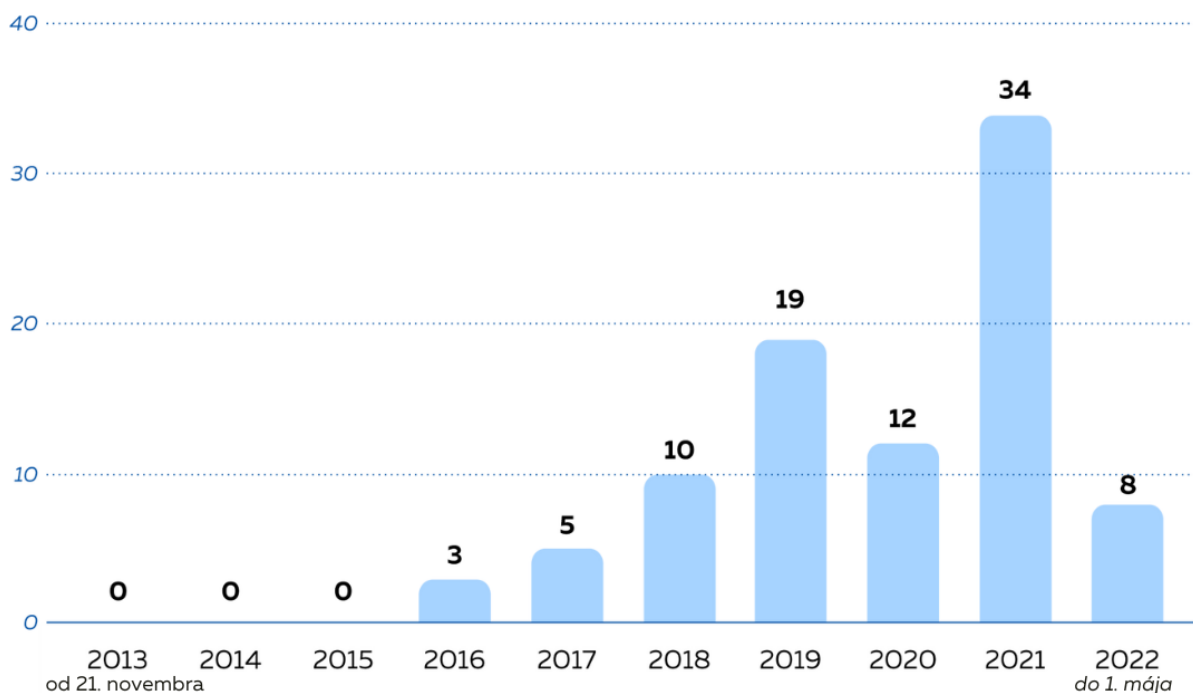

Graf 16: Príspevky s vybranými naratívmi podľa jednotlivých rokov 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Osobitná pozornosť ruskej propagandy bola venovaná Ukrajinskej povstaleckej armáde, pričom v rokoch 2018 až 2019 došlo k drastickému nárastu obsahu a v roku 2021 k najvyššiemu počtu zachytených príspevkov. To môže súvisieť aj s rozhodnutím ukrajinského parlamentu, ktorý v decembri 2018 prijal zákon priznávajúci veteránom UPA štatút bojovníkov za ukrajinskú nezávislosť. Zákon nadobudol účinnosť v marci 2019. Od roku 2015 sa na Ukrajine zintenzívnila aj dekomunizačná kampaň, v rámci ktorej boli odstránené sovietske pamätníky z verejného priestranstva. Niektoré pamätníky osobností druhej svetovej vojny (napr. generála Vatutina) alebo vojakov Červenej armády boli zákonom chránené a zostali na svojom mieste. Množstvo príspevkov sa sústredilo na podujatia spojené s pripomínaním si ukrajinských nacionalistov a výročí historických udalostí, narodení, úmrtí a podobne. Niektoré príspevky špekulovali o údajnom antisemitizme ukrajinských nacionalistov, vrátane komentárov Eduarda Dolinského, riaditeľa Ukrajinského židovského výboru.

Analýza udalostí

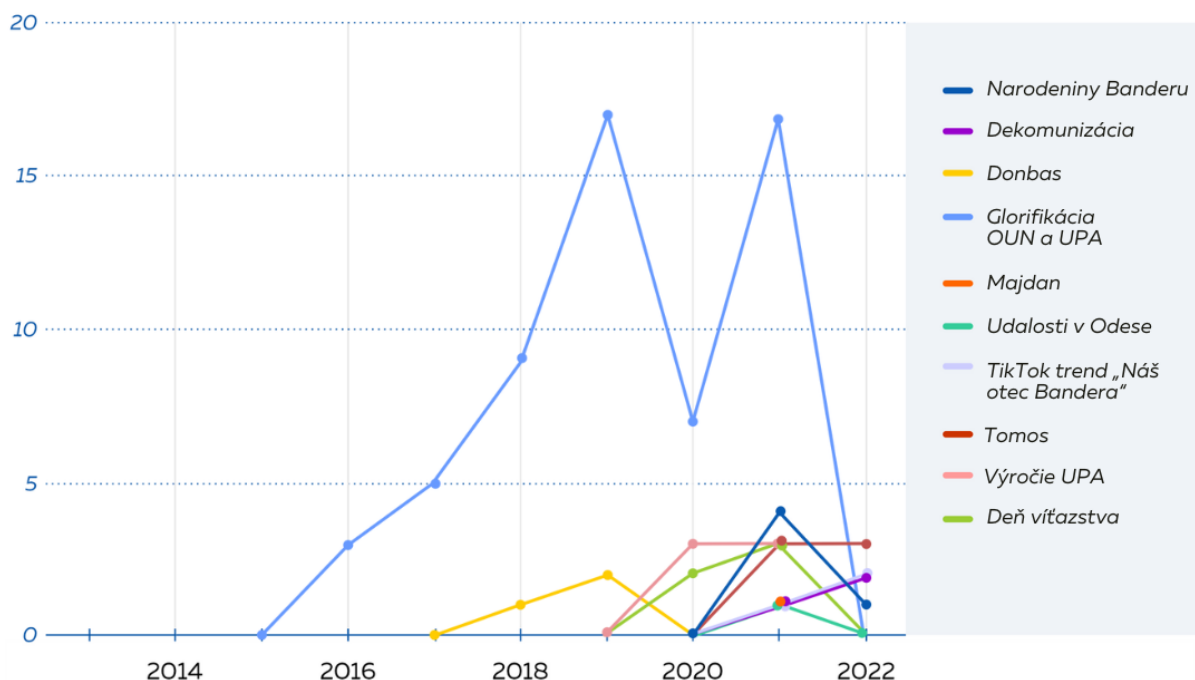
Počet príspevkov týkajúcich sa udalostí v jednotlivých rokoch

Graf 17: Počet príspevkov týkajúcich sa udalostí v jednotlivých rokoch 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Vo väčšine prípadov sa ruské propagandistické naratívy širili v súvislosti s oslavami OUN/UPA na Ukrajine. Medzi ďalšie udalosti patrili Banderove narodeniny, výročie UPA, dekomunizácia, tomos autokefálie Pravoslávnej cirkvi na Ukrajine (dekrét o cirkevnej nezávislosti) a situácia na Donbase. V rokoch 2021 až 2022 sa diskutovalo o TikTok trende s piesňou „Náš otec Bandera“. Spustil ho flashmob, ktorý v roku 2021 [iniciovala](#) ľvovská školská mládež, ktorá túto pieseň spievala, a kvôli popularite trendu sa k nemu pridali mnohí ďalší. Vo všeobecnosti sa ruská propaganda venovala popularite ukrajinských nacionalistov medzi mladými ľuďmi a ich angažovanosti pri pripomínaní si týchto osobností.

Počet udalostí obsahujúcich kľúčové slová podľa jednotlivých rokov

Graf 18: Počet udalostí obsahujúcich kľúčové slová podľa jednotlivých rokov 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Analýza aktérov

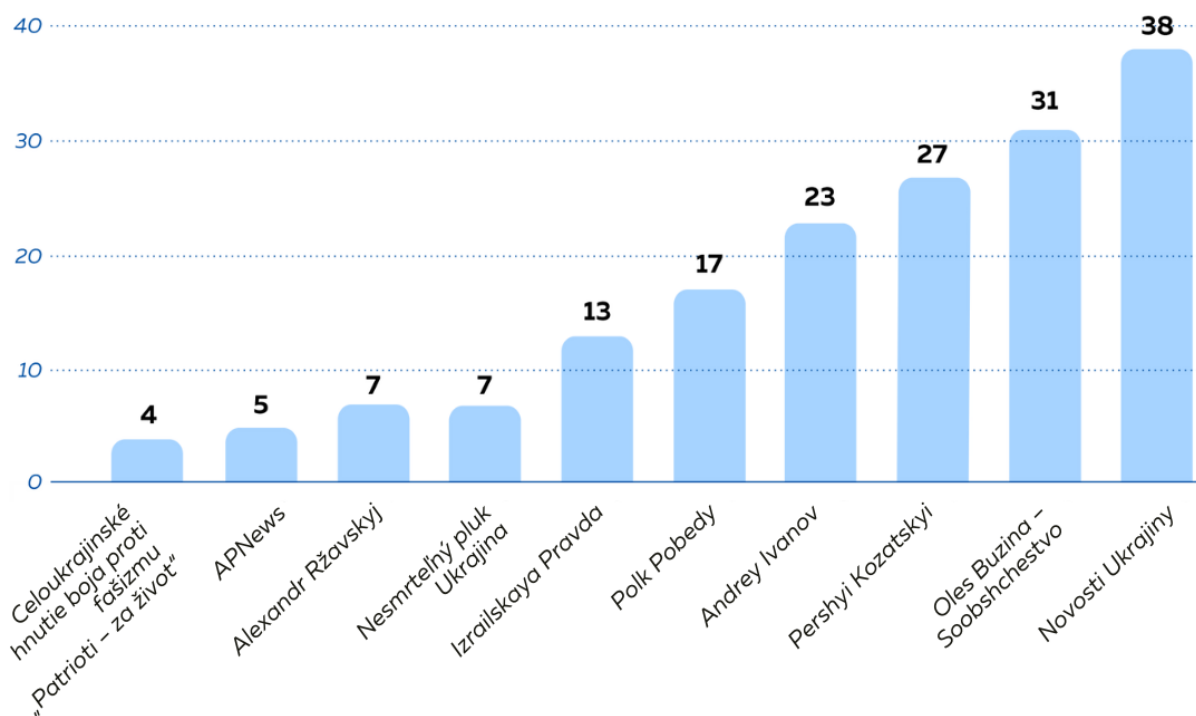
Náš výskum identifikoval celkovo 35 aktérov, ktorí širili naratív o „krajne pravicovej Ukrajine“. Najaktívnejšími aktérmi boli *Novosti Ukrainy* (Novinky Ukrajiny, 38 príspevkov), nasledovali *Oles Buzina – Soobshchestvo* (Oles Buzina – Komunita, 31 príspevkov), *Pershyi Kozatskyi* (Prvý Kozácky, 27 príspevkov), *Andrey Ivanov* (23 príspevkov), *Polk Pobedy* (Víťazný pluk, 17 príspevkov) a *Izrail'skaya Pravda* (Izraelská pravda, 13 príspevkov). Všetky ostatné subjekty mali v sledovanom období menej ako 10 príspevkov.

Stránka *Novosti Ukrainy* venovala najviac úsilia kritike ukrajinskej vlády a jej politiky, najmä v otázkach súvisiacich s oslavami OUN/UPA. Jej články boli často zamerané na diskreditáciu UPA, [sponchyňovanie](#) jej úlohy v 2. svetovej vojne a zdôrazňovanie jej zodpovednosti za [holokaust](#). Stránka *Oles Buzina – Soobshchestvo* zverejňovala materiály orientované na historické témy. Príspevky zvyčajne opisovali „skutočnú tvár [OUN/UPA](#)“, jej [vodcov](#) a ich úlohu v druhej svetovej vojne.

Propagandistické naratívy súvisiace s tomosom autokefálie Pravoslávnej cirkvi na Ukrajine a jej [konfrontáciou](#) s Ukrajinskou pravoslávnu cirkvou (Moskovským patriarchátom) širila často stránka *Pershyi Kozatskyi*. Niektoré z jej príspevkov širili aj [historickú propagandu](#) o UPA a podrobne rozoberali, ako „ukrajinskí radikáli“, napr. Pravý sektor a Národný zbor, [ohrozujú](#) Moskovský patriarchát.

Stránky *Andrej Ivanov* a *Polk Pobedy* pôsobili na rovnakej propagandistickej vlne, oslavovali vojakov Červenej armády (ako [Vatutin](#), [Sudoplatov](#) a [Kovpak](#)) a diskreditovali vojakov UPA. *Izrajskaya Pravda* šírila naratívy o krajnej pravici na Ukrajine, predovšetkým kvôli udalostiam súvisiacim s [oslavami](#) OUN/UPA a [dekomunizáciou](#).

Najaktívnejší aktéri podľa počtu príspevkov

Graf 19: Najaktívnejší aktéri podľa počtu príspevkov medzi rokmi 2013 až 2022 (do 1. mája). Dáta získané prostredníctvom CrowdTangle.

Stránka *Novosti Ukrainy* bola vytvorená v roku 2018 a k januáru 2023 mala 46-tisíc odberateľov. Jej sloganom je „Správy, ktoré sa v televízii neukážu“. Hoci bola najaktívnejším aktérom, svojimi príspevkami dokázala vygenerovať najnižší počet interakcií zo skúmaných aktérov.

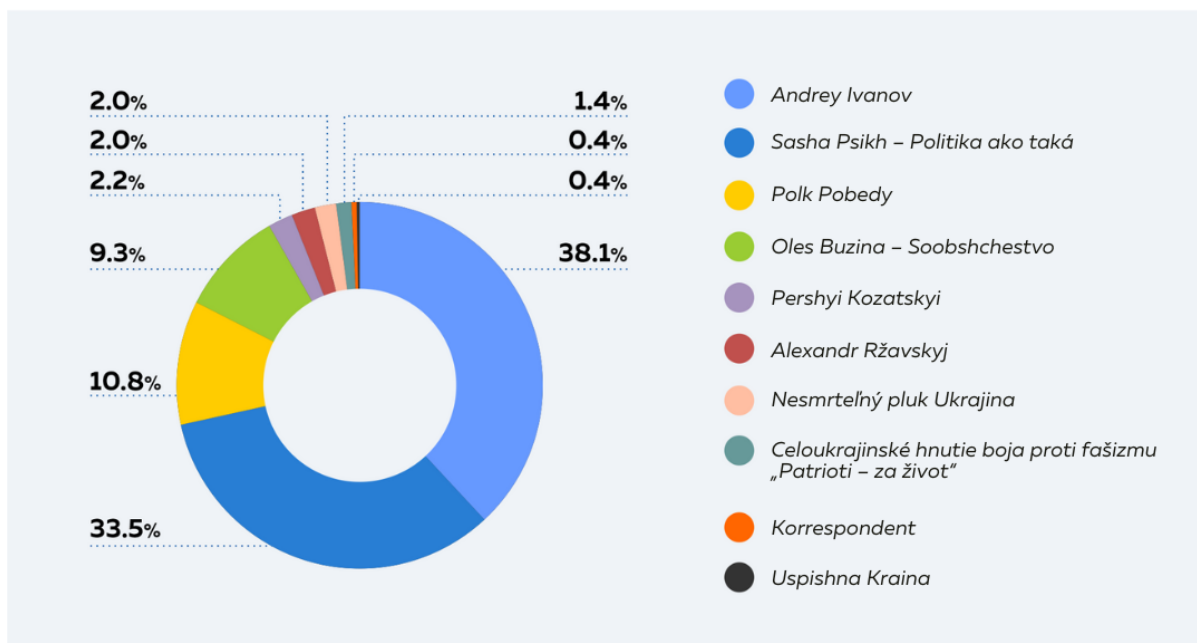
Interakcie príspevkov

Najvyšší počet interakcií (18 637 interakcií) dosiahol [príspevok](#) profil *Andrey Ivanov*, v ktorom informuje publikum o zavedení trestu za demonštráciu symbolov UPA v Bielorusku. Andrey Ivanov sa označuje za „ukrajinského Rusa“ a k januáru 2023 mal 85-tisíc odberateľov. Jeho stránka bola vytvorená v roku 2018. Druhým príspevkom s najvyšším počtom interakcií bol príspevok *Sasha Psikh – Politika ako taká* (16 300 interakcií). V datasete sa objavili len dva príspevky tohto aktéra. Táto stránka zrejme patrí Oleksandrovi Kondrusykovovi, ktorý o sebe tvrdí, že je psychológ, ale väčšinu svojej pozornosti venuje politike. Tretie miesto v tomto hodnotení patrí príspevku stránky *Polk Pobedy* (5 248 interakcií). Celkovo môžeme

identifikovať tri stránky s najvyšším počtom interakcií, a to [Andrey Ivanov](#), [Polk Pobedy](#) a [Oles Buzina – Soobshchestvo](#).

Posledná z nich je venovaná ukrajinskému proruskému novinárovi menom Oles Buzina, ktorého vražda v roku 2015 vyvolala na Ukrajine a v Rusku silné reakcie aj v najvyšších politických kruhoch a stále nie je vyriešená.

Najpopulárnejší aktéri podľa celkového počtu interakcií

Graf 20: Najpopulárnejší aktéri podľa celkového počtu interakcií v rokoch 2013 až 2022 (1. máj).

Zaujímavosťou je, že príspevky so sledovaným naratívom sa objavili aj na webových stránkach hlavných ukrajinských médií, ako sú [Obozrevatel](#), [RBK-Ukrajina](#), [Focus](#), [Correspondent](#). Zoznam týchto aktérov podľa dosiahnutých interakcií a naratívov sa nachádza v prílohe 3.

Medzi témou príspevku a počtom interakcií neexistuje žiaden konzistentný vzorec. Úspech príspevkov bol skôr diktovaný modalitami stránok, na ktorých boli uverejnené. Napríklad najnižší počet interakcií zaznamenali *Novosti Ukrajiny*, hoci išlo o najaktívnejšieho aktéra. Aktivita tejto stránky bola zaznamenaná až v rokoch 2020 až 2022, pričom najvyšší počet príspevkov bol zaznamenaný v roku 2021 (27 z celkového počtu 38 príspevkov tohto aktéra).

Analýza blokovaných aktérov

Je potrebné zdôrazniť, že stránky na Facebooku boli miestom šírenia hlavných téz kremel'skej propagandy o situácii na Ukrajine a v iných krajinách. Okrem toho sa na nich dali nájsť aj absolútne falošné tvrdenia. Možno vyzdvihnúť dve hlavné skupiny blokovaných aktérov: politikov a médiá spojené so Stranou regiónov a Janukovyčovým režimom. Z politikov je potrebné spomenúť Mykolu [Azarova](#) (bývalý predseda vlády Ukrajiny (2010 – 2014)), Oľenu

[Lukašová](#) (bývalá ministerka spravodlivosti Ukrajiny (2013 – 2014)), Nataliu [Korolevskú](#) (bývalá ministerka sociálnej politiky Ukrajiny (2012 – 2014) a bývalá poslankyňa (2014 – 2019)) a Vadima [Novynského](#) (politik a podnikateľ, bývalý poslanec (2013 – 2022)).

Mykola Azarov stál na čele ukrajinskej vlády od marca 2010 do januára 2014, počas Revolúcie dôstojnosti začiatkom roka 2014 opustil krajinu a v súčasnosti žije v Rusku. V súvislosti s Azarovom Ukrajina vyšetruje niekoľko trestných konaní týkajúcich sa sprenevery štátnych prostriedkov. Na Ukrajine sa po ňom pátra a sú na neho uvalené sankcie Rady národnej bezpečnosti a obrany Ukrajiny (RNBOU). RNBOU 19. marca 2021 oznámila, že uvalila maximálne sankcie na viacerých bývalých ukrajinských politikov a príslušníkov bezpečnostných zložiek, ktorí po páde Janukovyčovho režimu prevažne utiekli do Ruska. Vyšetrovatelia Štátneho úradu pre vyšetrovanie po dohode s prokurátorom Generálnej prokuratúry Ukrajiny [informovali](#) o podozrení, že sa bývalý ukrajinský premiér Mykola Azarov dopustil vlastizrady na základe predchádzajúceho sprisahania skupiny osôb. Prípád sa týka podpory okupácie Autonómnej republiky Krym a mesta Sevastopol'.

Počas výskumného obdobia boli zablokované aj médiá spojené s Janukovyčovým režimom. Stránka [Vesti](#) a internetový portál *Klymenko Time* nie sú na Ukrajine dostupné. Obsah nie je momentálne dostupný ani z niekoľkých stránok televíznych kanálov na Facebooku. Vo februári 2021 boli na Ukrajine na päť rokov zároveň zablokované televízne kanály *ZIK*, *112 Ukrajina* a *NewsOne*. Oficiálnym dôvodom ich zablokovania bola propaganda, financovanie z Ruska a nedostatočné novinárske štandardy. Prezident Ukrajiny Volodymyr Zelenskyj taktiež [vykonal](#) rozhodnutie RNBOU o uplatnení sankcií voči Tarasovi Kozakovi, poslancovi z proruského subjektu Opozičná platforma Za život, a jeho firmám.

Od roku 2020 sa propagandistické príspevky z portálu *Klymenko Time* duplikovali na stránke *Novosti Ukrajiny*. Dvaja aktéri sú prepojení s blogerom Anatolijom Šarijom (so stránkou jeho strany a jeho vlastného spravodajského portálu *ShariyNET*). Významným aktérom je aj *Zväz pravoslávnych novinárov*. Ten sa zameriaval, ako možno usúdiť z názvu, na komunikáciu náboženskej situácie na Ukrajine s proruským postojom.

Pokiaľ ide o obsah blokovaných aktérov, médiá vzhľadom na svoju špecifickosť sledovali najmä aktuálne politické udalosti, ako napríklad tie, ktoré sa týkali Národného zboru, Sternenkovej kampane, Pravého sektora, ale aj banderovských výročí. Trochu iná situácia je v prípade bývalých politikov, ako bol napríklad Mykola Azarov, ktorý utiekol do Ruska. Ten nad „fašizáciou“ Ukrajiny použil prizmu vonkajšieho pozorovateľa a venoval viac pozornosti (v porovnaní s vyššie uvedenými médiami) historickému pozadiu aktuálnej politickej agendy.

Kremel' sa už roky zameriava na dezinformačné kampane s cieľom zdiskreditovať prozápadné sily na Ukrajine, politických lídrov a ukrajinských občanov tým, že ich vykresľuje ako „nacistov“

Na základe 207 príspevkov, ktoré boli analyzované, sa objaveným naratívom venujeme aj v kvalitatívnej rovine. Ruská historická propaganda tvrdí, že historické verejné osobnosti alebo organizácie, ako napr. UPA, OUN, Bandera, Banderovci, Šuchevyč a Melnyk, spojené s ukrajinským nacionalistickým hnutím zosobňujú „teror, strach a zastrašovanie v histórii a teraz sú aktívne glorifikované na súčasnej Ukrajine“. Týmto prístupom sa ruská propaganda pokúša prinútiť históriu, aby vypovedala tak, ako si želá Kremel'.

Pred začiatkom analýzy uvedených naratívov je potrebné aktualizovať uvedené pojmy a hnutia. Je nutné spomenúť, že UPA (Ukrajinská povstalecká armáda) bola vojenská formácia založená v roku 1942, ktorá viedla partizánsky boj proti Sovietskemu zväzu, Poľskému podzemnému štátu, komunistickému Poľsku a nacistickému Nemecku. OUN (Organizácia ukrajinských nacionalistov) bola politická organizácia založená v roku 1929. Stepan Bandera bol vodca jednej z frakcií Organizácie ukrajinských nacionalistov (OUN-B), zároveň bol najznámejšou postavou ukrajinského nacionalistického hnutia. Zavraždený bol v roku 1959. Termín „Banderovci“ je hovorové označenie pre členov a stúpencov frakcie OUN, ktorú viedol Stepan Bandera, v širšom zmysle – všetkých ukrajinských nacionalistov a všetkých odporcov ZSSR a Ruska. Roman Šuchevyč bol vojenský vodca UPA a Andrij Melnyk bol osobnosťou ukrajinského nacionalistického hnutia, vodca jednej z frakcií Organizácie ukrajinských nacionalistov (OUN-M).

Nacionalistické prápory (v ruštine – natsbaty) je všeobecné označenie pre ukrajinské dobrovoľnícke vojenské jednotky vytvorené na boj proti ruskej agresii. Mnohé verejne známe osobnosti alebo organizácie reprezentujúce moderný ukrajinský nacionalizmus sú dobrovoľnícke prápory, ktoré boli vytvorené na začiatku hybridnej vojny Ruska proti Ukrajine v roku 2014. Patrí medzi nich aj [Pravý sektor](#), pravicová ukrajinská nacionalistická organizácia založená v novembri 2013, ktorá sa zúčastnila na zrážkach s poriadkovou políciou počas Revolúcie dôstojnosti (Majdanu). Neskôr sa transformovala na politickú stranu, a to aj za pomoci [Dmytra Jaroša](#), ktorý bol jedným z vodcov Pravého sektora v rokoch 2013 až 2015. Ďalším práporom je [Azov](#), dobrovoľnícka polovojenská jednotka (pluk) vytvorená na boj proti proruským a ruským silám vo vojne na Donbase. V roku 2014 bola formálne [začlenená](#) do Národnej gardy Ukrajiny. Andrij Bileckyj je prvým veliteľom dobrovoľníckeho domobraneckého práporu Azov. Za zmienku stojí aj Aidar ako dobrovoľnícky prápor vytvorený v roku 2014 na boj proti proruským silám a ruským jednotkám vo vojne na Donbase.

Podobne je tomu v prípade vojenskej dobrovoľníckej jednotky Kraken, ktorá bola vytvorená 24. februára 2022 veteránmi pluku Azov.

V publikáciách o Ukrajine možno používanie termínu „junta“ označiť za znak ruskej propagandy. [Junta](#) je zvyčajne vojenská organizácia, ktorá ozbrojeným prevratom nastolila diktatúru. Kyjevská junta (rusky Киевская хунта) je propagandistické označenie vlády a moci na Ukrajine po roku 2014 ako celku, ktoré vytvorili a ďalej replikovali ruské masmédiá, politici a úradníci. Revolúcia dôstojnosti bola spôsobená pokusmi režimu ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyča obmedziť smerovanie Ukrajiny k európskej integrácii, systematickým porušovaním práv a slobôd občanov, a neefektívnou sociálnou a hospodárskou politikou. Ukrajinskému parlamentu sa podarilo zhromaždiť novú väčšinu a vymenovať novú vládu v súlade s formálnym postupom. Z hľadiska Ústavy Ukrajiny a príslušných zákonov nebolo pri preformátovaní vládnucej koalície [zaznamenané](#) žiadne porušenie právnych predpisov. Hoci v posledných rokoch ruské médiá a aktéri nenazývajú ukrajinskú vládu „juntou“ a menej sa hovorí o „štátnom prevrate“, ktorý má nahradiť Janukovyčov režim na kyjevskom Majdane, stále ide o príklad informačnej vojny Ruska proti Ukrajine. To znamená, že propaganda v Ruskej federácii nazýva legitímnu vládu na Ukrajine „juntou“ a Ukrajincov „fašistami/nacistami/ukronacistami/neonacistami“, čo Rusku umožnilo začať „operáciu na ochranu krajanov“. Tento záver bol odôvodnením okupácie územia Ukrajiny a pokusu o vytvorenie proruskej vlády.

Výsledky zdôrazňujú frekvenciu používania naratívov súvisiacich s verejne známymi osobnosťami alebo organizáciami reprezentujúcimi Ukrajinu, a teda aj frekvenciu ruskej propagandy, ktorá bola šírená v mnohých príspevkoch.

Historická konfrontácia

Historická konfrontácia je jedným z najpočetnejších a najkomplexnejších naratívov v dezinformačnom rámci o Ukrajine. Pri jej analýze je potrebné spomenúť tri základné aspekty. Po prvé, je skonštruovaná tak, aby sa v kontexte „politiky pamäti“ a špekulácií okolo pripomínania si druhej svetovej vojny vytvorila rozdelenie Ukrajincov na [západnú](#) a [východnú](#) časť. Po druhé je jej cieľom démonizovať Ukrajinu a Ukrajincov, pričom vytvára [paralely](#) medzi nacistami a UPA. Napokon manipuláciou s historickými faktami a odvolávaním sa na historickú pamäť vytvára fiktívnu realitu, v ktorej sú Ukrajinci podporujúci myšlienku nezávislosti Ukrajiny od Ruska „nacistickými kolaborantmi“. V skutočnosti sa stala jednou z kľúčových výziev v priebehu destabilizačných procesov spustených na Kryme a v Doneckej a Luhanskej oblasti v roku 2014, a potom v roku 2022, od začiatku plnohodnotnej vojny Ruska

proti Ukrajine. Vzhľadom na svoju komplexnosť bol tento naratív najčastejšie zdieľaný – v priebehu monitorovania publikácií bolo nájdených 107 príspevkov týkajúcich sa tejto témy.

V súvislosti s tvrdeniami o paralelách medzi nacistami a UPA je mimoriadne dôležité spomenúť, že jej kľúčovým cieľom je demonizovať Ukrajincov, ako aj myšlienku ukrajinskej identity oddelenej od Ruska alebo od ZSSR. Tento naratív tvoria tri aspekty. Po prvé obviňuje UPA z kolaborácie s nacistami a z vojnových zločinov proti civilnému obyvateľstvu – hoci podľa [rozhodnutia](#) Norimberského tribunálu neboli jej členovia uznaní za vojnových zločincov a ani sa nevyskytli prípady služby UPA v nacistických koncentračných táboroch. Okrem toho boli mnohí predstavitelia UPA a OUN nacistami väznení a zabití. Napriek týmto skutočnostiam však možno nájsť podobné [príspevky](#): „*Určite si niektorí Ukrajinci môžu myslieť, že Bandera je hrdina. Sú to najmä ľudia, ktorí nevedia nič o činnosti OUN-UPA [Organizácia ukrajinských nacionalistov - Ukrajinská povstalecká armáda] alebo si myslia, že masové zabíjanie žien a detí je v poriadku... Myslím si, že je to zločin proti morálke, pamäti, ľudskosti a Ukrajincom, ktorí sú násilne prirovnávaní k Banderovi. Hoci milióny Ukrajincov zomreli v boji proti nacizmu.*“

Ďalším aspektom naratívu je ten, ktorý prirovnáva ukrajinské heslo „Sláva Ukrajine“ k nacistickému pozdravu. V skutočnosti sa toto heslo [objavilo](#) koncom 19. storočia v básni Tarasa Ševčenka – dávno pred založením UPA. Vtedy sa používal počas ukrajinskej revolúcie v rokoch 1917 až 1922 a v UPA ako reprezentácia myšlienky nezávislej Ukrajiny. Po roku 2014 spájal ľudí rôzneho pôvodu pomocou myšlienky lepšieho života na Ukrajine a jej dištancovania sa od sovietskej minulosti. V roku 2018 toto heslo legitimizoval ukrajinský parlament. Naratív o „nacistickom pozdrave“ však stále existuje. To je napríklad možné vidieť v [príspevku](#), ktorý zdieľal bývalý ukrajinský premiér Azarov, ktorý v roku 2014 utiekol do Ruska: „*Pri príležitosti 30. výročia nezávislosti Ukrajiny si kyjevský režim za symboly nevybral talentovaných vedcov, vynálezcov, ekonómov či politikov, ale vojnových zločincov, nacistov a Hitlerových kolaborantov... Na jednej strane medaily je trojzubec drviaci sovietsky erb a prvá časť nacistického pozdravu „Sláva Ukrajine“. Na druhej - Bandera, Petljura a Konovalec a druhá časť „Sláva hrdinom“. Tvorcom medaily sa podarilo spojiť dekomunizáciu a nacizáciu krajiny.*“

Napokon ďalšou časťou tohto naratívu je téza o Ukrajine, ktorá „zabúda na víťazstvo nad nacizmom“. Tá sa dostala do popredia najmä po procesoch dekomunizácie a dištancovania sa od sovietskeho diskurzu o Veľkej vlasteneckej vojne s jeho základnými prvkami – červenými sovietskymi zástavami, stužkami svätého Juraja a štylizovanou sovietskou vojenskou uniformou. Tieto zmeny, spolu s prijatím Dňa pamiatky a zmierenia 8. mája ako sviatku, vytvorili tlak na naratív o prenasledovaní tých, „ktorí si pripomínajú Deň víťazstva nad

nacizmom a činy predkov“. Tento apel na emócie – pamäť, príbuzenstvo a nacistické zločiny – možno považovať za pokus o destabilizáciu situácie vo vnútri Ukrajiny v kontexte „politiky pamäti“. Možno to vidieť napríklad v tomto [príspevku](#): *„My sme generácia mesta-hrdinu Kyjeva našej ukrajinskej zeme, krvácame krvou miliónoch, keď je zakázané vziať si Vlajku víťazstva, stužku svätého Juraja a iné symboly nášho víťazstva. Teraz je to zločin... Všetci musíme oplakávať nacistických kolaborantov a vidieť, ako ich potomkovia vzdávajú nacistické pozdravy, oslavujú esesákov, ničia pomníky, pomenúvajú ulice po nacistických bastardoch a plujú na hroby... Je to veľká hanba, ale naši predkovia na nás rozhodne nie sú hrdí.“*

Na záver je potrebné poznamenať, že tieto manipulácie s históriou boli použité na podporu agresie voči ľuďom s proukrajinskými názormi buď na Kryme a v okupovaných častiach Doneckej a Luhanskej oblasti, alebo počas proruských demonštrácií na Ukrajine a po začiatku plnohodnotnej vojny. Existovali paralely s nacizmom a naratívom o „pokračovaní v hrdinstve Veľkej vlasteneckej vojny“. Okrem toho je podstatné aj načasovanie naratívov, ktoré sa najčastejšie používali ešte v roku 2019 – v roku, keď sa konali prezidentské voľby a dané naratívy slúžili ako prostriedok proruským silám, aby sa pomocou tejto rétoriky dostali k moci – a v roku 2021 pred začiatkom vojny Ruska proti Ukrajine, ktorej deklarovaným cieľom bola „denacifikácia Ukrajiny“.

Ukrajinská spoločnosť je „radikálna, fašistická a neonacistická“

Prezentácia ukrajinskej spoločnosti ako „radikálnej, fašistickej a neonastickej“ bola druhým najčastejším naratívom ruskej propagandy. Ide o mnohotvárný naratív, ktorého cieľom je vytvoriť dojem, že Ukrajina „nie je demokratický štát, ale skôr krajne pravicový štát, ktorý potláča akýkoľvek nesúhlas, propaguje krajne pravicovú ideológiu na štátnej úrovni (vrátane škôl) a má nedostatok slobody prejavu“. Vyjadruje tiež posolstvo, že súčasná Ukrajina akceptuje a uznáva „antisemitizmus“.

Tento komplexný naratív možno rozdeliť na dve časti: historický základ a jeho inštrumentalizáciu pri opise moderného politického a sociálneho vývoja. V prvom rozmere sa opiera o staré mýty sovietskej propagandy, ktorá jednoznačne vykresľovala ľudí aktívnych v ukrajinskom protisovietskom odboji ako „nacistických kolaborantov“. Moderní propagandisti z tohto presvedčenia ťažia, pričom tento fakt považujú za samozrejmosť a súčasné udalosti opisujú cez túto prizmu. Treba poznamenať, že história ukrajinského nacionalizmu počas druhej svetovej vojny a po nej je skutočne veľmi zložitá problematika, ktorá si vyžaduje hlboký historický výskum. Ten bol napokon možný až po rozpade Sovietskeho zväzu a otvorení jeho archívov. V tomto ohľade je ukrajinská situácia pomerne typická pre stredoeurópske a pobaltské krajiny, ktoré vedú podobné diskusie. V roku 2015 však

Ukrajina odsúdila nacistický režim spolu s komunistickým režimom na štátnej úrovni prostredníctvom osobitného zákona, ktorý zakazuje propagáciu symbolov oboch týchto režimov.

Na základe čoho teda ruská propaganda vytvára tieto tvrdenia o ukrajinskej spoločnosti? Vzhľadom na to, že sa drží sovietskeho výkladu dejín, akákoľvek diskusia o ukrajinských nacionalistoch v pozitívnom alebo neutrálnom tóne sa interpretuje ako propagácia krajne pravicových alebo radikálnych myšlienok. Napríklad ide o publikácie o každoročných [pochodoch](#) na počesť narodenín Stepana Banderu, o [múzeu](#) venovanom Romanovi Šuchevyčovi alebo o súdnom spore proti [premenovaniu](#) ulíc v Kyjeve po týchto osobnostiach.

Ďalším aspektom importovaným zo sovietskej propagandy je údajný antisemitizmus ukrajinských nacionalistov a celej spoločnosti. Aj v tomto prípade sa odmieta akékoľvek pozitívne hodnotenie ukrajinských nacionalistov. Napríklad *Izrailyjskaya Pravda* [napísala](#): „Misha Asman, jeden z mnohých „hlavných“ kyjevských rabínov, ktorý všemožne podporoval Majdan a ukrajinských nacionalistov, pozval židovskú skupinu s banderovskými piesňami veteránov UPA na chanukový sviatok v Kyjeve, tvrdohlavo odmieta priznať, že na Ukrajine sú nacisti a Židia sú čoraz menej tolerovaní.“ Tá istá stránka [prepojila](#) vlajku Pravého sektora s nacistami.

Ďalším dôležitým prvkom tohto naratívu je údajná popularita ukrajinských nacionalistov medzi deťmi. V roku 2021 skupina ľvovských žiakov spustila na sociálnych sieťach flashmob o Stepanovi Banderovi, ktorý sa stal virálnym. O jednom z vystúpení [písala](#) stránka APNews: „Je to zaujímavé, ak všetko bude pokračovať rovnakým spôsobom, aké budú predstavenia, keď tieto deti ukončia školu? Pálenie kníh? Povinné pochodňové sprievody?“ Týmto naznačila, že tieto deti budú neskôr nasledovať krajne pravicové praktiky. K flashmobu sa [vyjadрили](#) aj *Novosti Ukrajiny*: „A my sme si mysleli, že vnucovanie „hrdinov“ a vyšívajúcich tričiek má u školákov vyvolať odmietavý postoj.“ Vyučovanie histórie, ktoré sa líši od sovietskeho kánonu, a popularizácia národného odevu sa teda prezentovala ako systematická indoktrinácia a vnucovanie „falošných hrdinov“.

Okrem toho *Novosti Ukrajiny* [prezdieľali](#) článok z média *Klymenko Time*, ktorý tvrdil, že mladí Ukrajinci sa zaujímajú o nacistickú ideológiu. Tento záver bol vytvorený len na základe niekoľkých príspevkov na TikToku. Falošná extrapolácia je teda dôležitým nástrojom ruskej propagandy. Aj keby tieto publikácie boli skutočné, neznamená to existenciu všeobecného trendu medzi mladými Ukrajincami.

V druhej rovine sa analyzovaný naratív výrazne posilnil vďaka proeurópskemu kurzu, ktorý Ukrajina prijala po revolúcii na Majdane. Ruské médiá od počiatočných fáz revolúcie

vykresľovali protestujúcich ako radikálov a krajnú pravicu. Ruské vedenie malo problém prijať výsledok Majdanu, keďže podporovalo zosadeného prezidenta Viktora Janukovyča.

Naratív sa zároveň snaží vysvetliť a prezentovať údajnú obrovskú popularitu radikálnych myšlienok a bezprávia na Ukrajine. Príkladom môže byť [príspevok](#) citujúci metropolitu Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi Moskovského patriarchátu Luku, ktorý napísal pri príležitosti Dňa ústavy Ukrajiny nasledujúce: „*Ústava existuje na papieri a dokonca sa nazýva základným zákonom Ukrajiny. Ale de facto neexistuje, je to prelud, fantázia, v ktorú už dávno nikto neverí.*“ V publikácii spomenul aj „*ozbrojených šmejdiv*“, ktorí majú zavražďovať ľudí nožom a samopalom kvôli ich jazyku a politickému názoru. Stojí za zmienku, že v decembri 2022 Rada národnej bezpečnosti a obrany Ukrajiny uvalila sankcie na metropolitu Luku spolu s ďalšími duchovnými Moskovského patriarchátu, aby čelila jeho novej podvratnej činnosti počas ruskej invázie.

Cirkevná politika predstavuje ďalšiu dôležitú zložku tohto naratívu, ktorú presadzuje najmä stránka *Pershyi Kozatskyi*. Tá opakovane [informovala](#), že Právý sektor zaútočil na kostoly Moskovského patriarchátu. Ďalšie správy sa týkali Pravoslávnej cirkvi Ukrajiny. V [publikácii](#) sa napríklad hovorilo o podpísaní memoranda o spolupráci medzi Pravoslávnou cirkvou Ukrajiny a Kongresom mladých nacionalistov so zmienkami o Banderovi a Šuchevyčovi. Publikácia citovala pravoslávneho publicistu Oleksandra Voznesenského, ktorý o spomienke na Banderu zo strany duchovných povedal nasledovné: „*Ukazuje sa, že vodka a Bandera sú im bližšie ako Kristus a koledy.*“

Na Ukrajine, tak ako v každom štáte, existuje celé spektrum názorov a politických hnutí. Pred plnoformátovou ruskou inváziou na Ukrajinu v roku 2022 boli v tamojšom parlamente zastúpené aj otvorene proruské strany. Mali silnú podporu médií, ktoré demonizovali ukrajinských nacionalistov, vylučovali diferencovanejšiu diskusiu o minulosti krajiny a manipulovali s faktami, aby presvedčili verejnosť, že ukrajinská spoločnosť je radikálna a krajne pravicová.

Ukrajinská vláda je „plná krajne pravicových radikálov“

Naratív o tom, že ukrajinská vláda je plná krajne pravicových radikálov, nebol medzi aktérmi šíriacimi ruskú propagandu a dezinformácie až tak populárny. Používal sa skôr ako sekundárny naratív na zdôraznenie primárneho naratívu – historickej konfrontácie. Vo väčšine prípadov sa krajne pravicoví radikáli v ukrajinskej vláde spomínali v kontexte udalostí súvisiacich s glorifikáciou OUN/UPA. V rokoch 2016 až 2021 sa našlo len 23 príspevkov šíriacich tento naratív.

Keďže myšlienke ukrajinskej krajne pravicovej vlády chýbalo zdôvodnenie, propagandisti využili historické sentimenty, ktoré formovali ich sovietski predchodcovia, aby presvedčili časť ukrajinskej spoločnosti o údajne skutočnej pravde. V novembri 2021 bol pri ukrajinskom parlamente umiestnený plagát, na ktorom bol zobrazený akt o obnovení ukrajinského štátu vydaný v roku 1941. Tento akt, ktorý vyhlásila OUN pod vedením Stepana Banderu, bol pokusom využiť útok nacistického Nemecka na Sovietsky zväz ako príležitosť na obnovenie ukrajinského štátu. Propagandistické tzv. médium *Pershyi Kozatskyi* [citovalo](#) Maksyma Bužanského, poslanca známeho svojimi vyhláseniami korelujúcimi s ruskou propagandou, aby ukázalo rozdelenie v ukrajinskom parlamente. „*Ukazuje sa, že listy Hitlerovi sú našou históriou a Veľká vlastenecká vojna nie? A čo ak to nie je naša, ale vaša* (história),“ povedal Bužanskij a zdôraznil, že niektoré politické sily sa prikláňajú ku krajne pravicovým myšlienkam.

Ďalším dôvodom na tvrdenie, že ukrajinská vláda je krajne pravicová, bolo štátne financovanie kultúrnych podujatí. Propagandistické zdroje často označovali takéto podujatia za nacionalistické. Napríklad *Pershyi Kozatskyi* zverejnil [vyhlásenie](#) Eduarda Dolinského, šéfa Ukrajinského židovského výboru, v ktorom tvrdil, že v roku 2021 sa štátne financovanie festivalu Banderštat zvýšilo na 2,5 milióna UAH v porovnaní so 400-tisíc UAH pred štyrmi rokmi. Dolinskij zároveň spomenul, že festival má byť pripomienkou na „*nacistického kolaboranta*“ Tarasa Bulbu-Borovca, jedného zo zakladateľov UPA. V skutočnosti ide o umelecký a hudobný festival ukrajinského ducha, ktorý nemá s Bulba-Borovcom nič spoločné.

V roku 2019 proruský propagandista Alexandr Ržavskij tiež zverejnil [príspevok](#), v ktorom obvinil ukrajinskú vládu, že vynakladá finančné prostriedky na výrobu filmu *Ja som Bandera*. Ržavskij vo svojom príspevku tvrdí, že celá myšlienka filmu mala ospravedlniť Banderu za masové vraždy Ukrajincov, Poliakov a Židov. Spomenul tiež, že „*po Majdane nacionalistickí úradníci „privatizovali“ ukrajinskú kultúrnu sféru a z kinematografie urobili továreň na propagandistické filmy s obrovským štátnym financovaním*“.

V roku 2018 proruské propagandistické stránky [Andrey Ivanov](#) a [Polk Pobedy](#) zverejnili rovnaký úryvok z rozhovoru Alexandra Lukašenka, v ktorom označil banderovcov, UPA a OUN za vrahov a zabijakov, ktorí počas druhej svetovej vojny zabíjali nevinných Bielorusov. Dôrazne odsúdil súčasných ukrajinských politikov a vládu, ktorí ospravedlňovali a oslavovali členov týchto organizácií ako bojovníkov za nezávislosť Ukrajiny. Lukašenko sa vo svojom prejave pýtal, „*aký postoj k nim* (ukrajinskej vláde) *očakávajú Bielorusi, a to nielen vtedy, ak sa spájajú s týmito beštiami* (OUN, UPA)“.

Takýmito príspevkami sa proruskí propagandisti snažili prehľbiť rozpory a polarizáciu medzi Ukrajincami a rozdeliť ich na dve skupiny: „obyčajných a dobrých“ Ukrajinco, ktorí ešte stále pociťovali sovietsku nostalgiiu, a stúpcov „nacionalistického smeru vývoja krajiny“. Usilovali sa tiež vyvolať nespokojnosť spoločnosti (najmä zo strany tzv. „obyčajných a dobrých“ Ukrajinco) so súčasnou ukrajinskou vládou a jej politikou, čím by oslabili jej pozíciu.

Západ podporuje „nacistov na Ukrajine“

Na pozadí ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu v roku 2022 sa [objavovali](#) vyhlásenia ruských predstaviteľov aj bežných občanov o „denacifikácii“ Ukrajiny alebo o údajne rozvinutom nacionalizme, nacizme a fašizme v nej.

Udalosti druhej svetovej vojny, hrdinský odpor sovietskeho ľudu tvárou v tvár fašistickému útoku a víťazstvo nad hitlerizmom ukázali medzinárodnému spoločenstvu nebezpečenstvo ideí národného socializmu, ktoré nemajú miesto v modernej realite.

Odborné autority a ruská propaganda sa však nezhodujú len na historických udalostiach, ale ani na používaných termínoch. Prvý zástupca vedúceho ruskej prezidentskej administratívy Sergej Kirijenko 19. apríla pri [vysvetľovaní](#) dôvodov „denacifikácie“ školákom povedal, že je potrebné bojovať proti novodobému fašizmu. „*Pred desiatimi, piatimi rokmi bolo ťažké uveriť, že by sa nacizmus, fašizmus mohol vrátiť do našej krajiny,*“ povedal. „*Nacistom môže byť len Nemeč,*“ tvrdí profesor Yaleovej univerzity Timothy Snyder, ktorý sa špecializuje na dejiny východnej Európy. V rozhovore pre časopis *Time* profesor [poznámenal](#), že ruský prezident zneužíva termín „denacifikácia“, keďže denacifikácia je historický proces v Nemecku v povojnovom období. Bol dôsledkom vojny, a nie zámenkou na jej začatie.

Od roku 2014 venuje ruská propaganda veľa času budovaniu presvedčenia, že medzi Ukrajincami sú nacisti. Na tento účel zveličovala váhu nositeľov nacionalistických názorov v ukrajinskej spoločnosti a tiež podporovala vnímanie ukrajinských nacionalistov ako tých, ktorí zdieľajú názory s predstaviteľmi nacistického Nemecka a zosmiešňujú stúpcov Ruska. Pred plnohodnotnou inváziou Ruska na Ukrajinu Rusi považovali vstup bývalých území ZSSR do NATO za hrozbu pre svoju bezpečnosť. Kurz Ukrajiny smerujúci k integrácii do EÚ a vstupu do NATO mal na ruské orgány zásadný vplyv. Rusi používali informácie o tom, že krajiny NATO poskytnú Ukrajine pomoc, ako argument toho, že Rusko na Ukrajine bojuje nielen s „ukrajinskými nacistami“, ale aj so svojím odvekým nepriateľom – členskými štátmi NATO, západnými krajinami, USA a podobne. Týmto sa snažilo Rusko ospravedlniť predĺženie vojenskej kampane na Ukrajine. Ruská propaganda navyše aktívne využíva udalosti posledných deviatich rokov, aby presvedčila, že „fašistov na Ukrajine podporuje Západ“.

V jednom z [príspevkov](#) *Economist UA* napísal, že „aktívna účasť a pomoc Spojených štátov pri rozvoji bataliónu Azov bola jedným z faktorov, ktoré stáli za škandalóznym vyhlásením o americkej podpore neonacistov. Zatiaľ čo sa Kongres dohaduje o legálnosti transferu zbraní ukrajinskej armáde, Washington využíva každú príležitosť proti Rusku bez ohľadu na ideológiu.“

Ďalší mediálny zdroj *Izrailskaya Pravda* na Facebooku v súvislosti s dodávkami pre Ukrajinu od spojencov [napísal](#): „Kanada odovzdala 56 vozidiel modernej banderovskej armáde Ukrajiny. Je to celkom logické, vzhľadom na to, že ukrajinská diaspora v Kanade bola v 40. až 50. rokoch 20. storočia vytvorená z ukrajinských nacistických banderovcov z UPA zachránených pred represáliami.“ [Odkázala sa na](#) externú webovú stránku *ShariyNET*. Tento príspevok tvorí súčasť naratívu, v ktorom sa Bandera spomína ako [predstaviteľ](#) nacistov. V tejto správe sa však uvádza, že zástupcovia vojenskej výcvikovej misie Ozbrojených síl Kanady „Operácia UNIFIER“ [odovzdali](#) v roku 2018 výcvikovému stredisku Vojenskej poriadkovej služby Ozbrojených síl Ukrajiny (VSP Ozbrojených síl Ukrajiny) 56 vozidiel Ford rôznych modifikácií. Tento projekt financovala vláda Kanady a celkové náklady predstavujú približne 1,2 milióna kanadských dolárov.

Náčelník 25. výcvikového centra Ozbrojených síl Ukrajiny Oleh Kernytskyj zároveň [zdôraznil](#), že pomoc z Kanady výrazne posilní spôsobilosti ukrajinských jednotiek: „Máme štyri značky vozidiel: 10 minibusov Ford Transit na prepravu personálu, Ford Ranger s pohonom všetkých štyroch kolies pre potreby jednotiek špeciálnych síl, ktoré plnia úlohy kontrarozvedky a teroristické akcie.“

Šírením správ, že „Západ podporuje nacistov na Ukrajine“, sa Rusko snaží dosiahnuť dva ciele. Na jednej strane sa snaží znížiť mieru podpory Ukrajiny zo strany spojencov, pretože „pomoc nacizmu v 21. storočí vyzerá ako podpora vojny a ospravedlňovanie vojnových zločinov“. Na druhej strane podáva bežnému obyvateľstvu falošné vysvetlenie dôvodov plnohodnotnej invázie a prezentuje ju ako „boj proti fašizmu“. V tomto prípade je Ruská federácia prezentovaná ako krajina, ktorá si dobre pamätá dôsledky druhej svetovej vojny a uvedomuje si význam slov „už nikdy viac“.

„Radikálne“ strany a aktivisti „ohrozujú ukrajinskú štátnosť, zahraničnú politiku Ukrajiny a jej spoločnosť“

Diskurz o radikáloch ohrozujúcich ukrajinskú štátnosť sa sústredil najmä na útoky krajne pravicových skupín, ktoré boli interpretované špecifickým spôsobom. Cieľom naratívu bolo ukázať, že Ukrajina je bezprávny štát, v ktorom si krajne pravicoví aktivisti môžu robiť, čo chcú, bez obáv z potrestania. Keďže väčšina informácií sa týka aktivistov alebo vojakov Azova,

je potrebné objasniť, že Azov ako vojenská jednotka a politické hnutie sú dva rôzne subjekty. Skutočnosť, že na jeseň 2014 bol dobrovoľnícky prápor Azov začlenený do Národnej gardy ako pluk pod velením Ministerstva vnútra Ukrajiny, znamená, že nemôže mať žiadnu konkrétnu ideológiu. Ako [poznámenal](#) Vjačeslav Lichačev, vedúci skupiny pre monitorovanie práv národnostných menšín a člen expertnej rady Centra pre občianske slobody Ukrajiny, „*jedinou možnou ideológiou Národnej gardy je Disciplinárny štatút*“, ktorý zakotvuje povinnosť dodržiavať ľudské práva. Iné politické projekty, ako napríklad strana Národný zbor, ktoré sa niekedy označujú pod širším pojmom „hnutie Azov“, skôr využili značku Azov na politické účely, tvrdí Lichačev.

Možno začať stránkou *Oles Buzina – Soobshchestvo*, ktorá [zdieľala](#) článok „*Právo zabíjať spoluobčanov*“ (2018) novinára Andrija Mančuka, ktorý šíril myšlienku, že veteráni a vojaci na Ukrajine môžu páchať zločiny bez toho, aby boli potrestaní. Ako príklad uviedol rozhodnutie súdu, ktorý prepustil vojaka Azova, ktorý údajne po konflikte v Mariupole zabil človeka na základe politického presvedčenia. Mančuk však o tomto prípade neposkytol žiadne konkrétne informácie. Ďalej tvrdil, že „*táto ultrapravicová polovojenská jednotka, legalizovaná ako súčasť Ministerstva vnútra Ukrajiny, svojvoľne držala prímorské mesto (Mariupol') pod kontrolou niekoľko rokov po sebe a v tom čase sa jej podarilo dôkladne zastrašiť predstaviteľov mesta*“. To vytvára dojem, že v Mariupole, meste s viac ako 400-tisíc obyvateľmi, neexistoval právny štát a kontrolovala, a zastrašovala ho nejaká krajne pravicová skupina. Po prvé, tento záver je tak závažný, že ak by bol pravdivý, určite by bol medializovaný, a to v najmä inými proruskými médiami, nehovoriac o organizáciách monitorujúcich ľudské práva. Po druhé, šíri mýtus, že Azov bol jednotkou domobrany, hoci sám Mančuk spomínal, že bol súčasťou Ministerstva vnútra Ukrajiny.

Okrem toho bol nájdený aj [príspevok](#) z roku 2017, ktorý informuje, že dvaja vojaci pluku Azov boli zatknutí za vraždu, pričom sa odvoláva na vtedajšieho generálneho vojenského prokurátora Ukrajiny Anatolija Matiosa. V príspevku sa zdôrazňuje, že išlo o úkladnú vraždu. Je to však ďalší dôkaz toho, že ak niekto spáchal trestný čin, bol v skutočnosti potrestaný podľa zákona.

Ďalší prípad sa stal vo februári 2020. Veteráni pluku Azov narušili [predstavenie](#) Národnej platformy za zmierenie a jednotu na Donbase, ktorú v Kyjeve usporiadal Sergei Sivokho, vtedajší poradca tajomníka Rady národnej bezpečnosti a obrany Ukrajiny. Tvrdili, že účastníci podujatia sa vyhýbali diskusii o úlohe Ruska vo vojne na Donbase. Podľa *Klymenko Time* niektorých aktivistov zatkla polícia. Potom mal líder politickej strany Národný zbor Andrij Bileckyj údajne vyzvať svojich spolubojovníkov, aby „prišli a oslobodili“ zatknutých. *Klymenko Time* zverejnil videoklip s názvom „Ako sa nacionalisti zmierujú s Donbasom“,

ktorý [opätovne zverejnila](#) stránka *Rekonštrukcia Donbasu*. V popise videa sa píše: „*Krajina, ktorá sa nazýva súčasťou Európy... „Príďte a oslobodte“! Možno už bolo dosť týchto „osloboditeľov“?*“ Takáto formulácia naznačuje, že sú to ukrajinskí nacionalisti, ktorí bránia tomu, aby bol na Donbase možný mier.

Nakoniec *Pershyi Kosatskyi* [zverejnil](#) video českého advokáta Čestmíra Kubáta, ktorý v roku 2020 tvrdil, že ukrajinskí nacionalisti robia všetko preto, aby Ukrajina zmizla z mapy sveta. Ukrajinu tiež označil za „kolóniu“, ktorú Spojené štáty americké použili proti Rusku, čo sa odvtedy stalo jedným z hlavných naratívov ruskej propagandy počas plnoformátovej invázie na Ukrajinu.

Ukrajinské dobrovoľnícke prápory sú „radikálne a pôsobia ako trestné vojenské jednotky“

Naratív o ukrajinských dobrovoľníckych práporoch, ktoré sú „neonacistické“ a „fungujú ako trestné vojenské jednotky“, tvoria dva zásadné aspekty. Po prvé, je skonštruovaný tak, že vytvára čiernobielu realitu, v ktorej Rusko „bráni“ obyvateľstvo v Donbaskej oblasti, zatiaľ čo ukrajinská armáda a najmä dobrovoľnícke prápory páchajú vojnové zločiny a terorizujú miestnych ľudí kvôli ich pôvodu, náboženskému presvedčeniu a jazyku. Po druhé, jej cieľom je tiež posilniť širší naratív o „nacizme“ a anarchii na Ukrajine po roku 2014. Pri monitorovaní obsahu sa v roku 2019 našli dva príspevky. Tento naratív súvisí aj s inými komplexnejšími naratívami – najmä s tými, ktoré zdieľajú posolstvá o ukrajinskej spoločnosti a vláde ako o „[radikálnych a neonacistických](#)“ a o Západe, ktorý „[podporuje fašizmus na Ukrajine](#)“. Okrem toho je v súlade s naratívom o historickej konfrontácii, pokiaľ ide o prístup k vytváraniu paralel medzi „zločinmi“ ukrajinských dobrovoľníckych práporov a nacistami alebo UPA.

Naratív o fungovaní trestných vojenských jednotiek má za cieľ apelovať na emócie a legitimizovať ruskú podporu separatistických vojenských skupín v Doneckej a Luhanskej oblasti, ako aj nedeklarovanú účasť na bojových akciách proti ukrajinskej armáde od roku 2014. V tomto rámci sa pozornosť sústreďuje na „dôkazy“ o vojnových zločinoch „spáchaných ukrajinskými dobrovoľníckymi prápormi“ proti miestnym obyvateľom, ktorí „chceli byť s Ruskom“. Tu možno analyzovať napríklad [príspevok](#) bývalého ukrajinského premiéra Azarova, ktorý v roku 2014 utiekol do Ruska: „*Pred 7 rokmi neonacisti a príslušníci ozbrojených síl vykonali masaker v Mariupole. Začali útok na oddelenie mestskej polície, ktoré zablokovali policajní pracovníci, ktorí nechceli slúžiť nelegitímnemu kyjevskému režimu. Miestni ľudia im prišli na pomoc, ale príslušníci začali strieľať... Týmto bastardom nebolo a nie je nič sväté. Nie každý fašista by bol schopný toto urobiť.*“ Oslobodenie Mariupolu je teda predstavené ako teror voči miestnym ľuďom, ktorý spáchal „nacistický“ prápor.

Po druhé, daný naratív obsahuje aj tvrdenia, ktoré predstavujú ukrajinské dobrovoľnícke prápory ako „nacistické“. Príkladom môže byť [príspevok](#) o dobrovoľníckom prápore Azov: „Existujú priame dôkazy o rituáloch pripomínajúcich rituály NSDAP, takže môžeme vidieť vzkriesenie nacistických praktík na Ukrajine. Nejde o žiadne marginálie - prápor Azov je od jari 2015 plne legálny a je súčasťou Národnej gardy Ukrajiny pod vedením jej veliteľa“. Daný príspevok prichádza s ďalším cieľom – vytvoriť paralely medzi ukrajinskými dobrovoľníckymi prápormi a nacistami, aby ich zdiskreditovali rovnako ako celú ukrajinskú vládu. Rovnaké paralely využívali aj proruské sily a aktéri na Západe, aby pôsobili ako odporci voči podpore Ukrajiny. Podobné tvrdenia boli použité taktiež ako „dôkaz“ širšieho naratívu o „nacizme“ na Ukrajine.

Nakoniec je tiež dôležité zamerať sa na načasovanie týchto naratívov. Podľa monitoringu boli zdieľané v roku 2019, ktorý bol na Ukrajine rokom prezidentských volieb. Preto možno predpokladať, že tieto naratívy boli zamerané aj na voličov na Ukrajine v snahe destabilizovať situáciu a otvoriť priestor proruským silám.

Radikáli „sú dôvodom, prečo Ukrajina stráca svoju tvár pred Západom“

Už po Majdane v roku 2014 sa na internete začali objavovať články o „banderovcoch“ a „ukrajinských fašistoch“ v súvislosti s radikálnymi nacionalistami. Historik a autor knihy *Od Majdanu k pravici: Revolúcia, vojna a krajná pravica na Ukrajine (2013 – 2016)* Vjačeslav Lichačev [zaradil](#) medzi ukrajinské radikálne pravicové politické sily Pravý sektor, stranu Sloboda, Národný zbor a iniciatívu "Akcia" Dmytra Jaroša.

Lichačev poukazoval najmä na zvláštnosť Ukrajiny, že krajná pravica nikdy nemala v krajine významnú podporu. Podľa jeho názoru bola úloha pravicových radikálov na Euromajdane akýmsi mediálnym fenoménom, a to nielen v dôsledku ruskej propagandy, ale aj v ukrajinskom kontexte, konkrétne na pozadí pasivity ostatných politických síl. Účasť radikálov na obrane suverenity Ukrajiny, a najmä na [obrane](#) doneckého letiska (v roku 2014), posunula dôraz v ich vnímaní ukrajinskou spoločnosťou – z radikalizmu na hrdinstvo. Podľa Lichačeva však prieskumy verejnej mienky ukazujú, že sa to nepremietlo do volebnej podpory.

História hnutia Pravý sektor sa [začala](#) písať na začiatku udalostí na Majdane 28. novembra 2013. Išlo o spojenie pravicových organizácií a individuálnych aktivistov z iniciatívy organizácie Trident pomenovanej po Stepanovi Banderovi. Novovzniknuté hnutie okamžite oznámilo svoj nacionalistický charakter a svoje úlohy v rámci Majdanu: okamžité odstránenie protirudovej vlády prezidenta Viktora Janukovyča a prepustenie politických väzňov – vlastencov. Pravicoví aktivisti kritizovali liberálnych lídrov hnutia na Majdane kvôli ich ustupovaniu Janukovyčovi, preorientovaniu účastníkov protestov z boja za spravodlivý štát na

boj za členstvo v Európskej únii a hlavne pre ich naivný pacifizmus, ktorý nepriniesol žiadne výsledky. Pravý sektor patril k tým, ktorí zohrali úlohu hnacieho motora povstania, v dôsledku čoho Janukovyč utiekol z Ukrajiny. Majdan sa v tomto zmysle [stal](#) ľudovým povstaním, no Ukrajinci čelili novým výzvam: agresii Kremľa, ktorý využil nestabilnú situáciu a obsadil Krym a časť Donbasu.

Propaganda sa v tomto kontexte držala aj všetkých kritických komentárov niektorých západných krajín týkajúcich sa podpory Ukrajiny. Vo februári 2017 [uverejnil](#) *Korrespondent* príspevok, v ktorom uviedol, že „Kyjev sa zahráva s ohňom, zatvára oči pred Pravým sektorom“ a odkázal na článok Jacka Loshu z *The Washington Post*, ktorý sa [domnieval](#), že „vyhlásenia ukrajinských orgánov o úplnej kontrole nad početnými dobrovoľníckymi oddielmi nezodpovedajú skutočnosti“. V článku zdôrazňuje, že „napriek oficiálneho prísľubu Kyjeva, ktorý oznámil, že ich obmedzí, povstaleckí bojovníci naďalej bojujú proti promoskovským separatistom“.

Podľa stanov od roku 2014 [štruktúru](#) Pravého sektora [tvorili](#) Ukrajinský dobrovoľnícky zbor Pravý sektor (vojenský segment hnutia), politická strana Pravý sektor a Pravá mládež (mládežnícky segment hnutia). Ukrajinský dobrovoľnícky zbor Pravý sektor sa aktívne zúčastňoval na oslobodzovacej vojne v Donbase a kládol si za úlohu oslobodiť všetky ukrajinské územia od ruskej okupácie. Politická strana Pravý sektor (spoločensko-politický segment hnutia) [uprednostňuje](#) predovšetkým „pouličnú politiku“. Vede kampaň za myšlienky, ktoré majú zachrániť Ukrajinu, vystupuje proti systému vnútornej okupácie a akýmkoľvek protiukrajinským prejavom všetkými metódami, ktoré sú v súčasnosti účelné, a tiež podporuje front. Pravá mládež poskytuje ukrajinskej mládeži príležitosti na aktivizmus a sebazdokonaľovanie.

Pokiaľ ide o ukrajinský dobrovoľnícky zbor Pravý sektor, je potrebné zdôrazniť, že jeho postavenie mal upraviť [návrh zákona o ukrajinskom dobrovoľníckom zbore](#). Podľa tohto návrhu zákona mal byť Ukrajinský dobrovoľnícky zbor dobrovoľnou vojenskou formáciou, ktorá mala byť podriadená štátnym orgánom a predstavovať verejnú iniciatívu ukrajinských občanov na zvýšenie ich vojenskej a vlasteneckej prípravy. Zároveň mala podporovať Ozbrojené sily Ukrajiny a iné vojenské formácie pri obrane Ukrajiny, ochrane jej suverenity, územnej celistvosti a nedotknuteľnosti, zabezpečovaní bezpečnosti štátu a ochrane štátnych hraníc Ukrajiny. Návrh zákona bol však v roku 2016 odvolaný a ukrajinský dobrovoľnícky zbor "Pravý sektor" (ako aj iné) nebol [legalizovaný](#) ako oficiálny vojenský zbor podľa ukrajinského práva.

Záver a komparácia

Cieľom štúdie bolo identifikovať vývoj a formovanie jedného z kľúčových naratívov ruskej propagandy o Ukrajine – rétoriku „zásadného vplyvu krajnej pravice na Ukrajinu“ ruskí predstavitelia pravidelne prezentujú ako príčinu vojenskej invázie Ruska na Ukrajinu.

Výskum sme realizovali v slovenskom a ukrajinskom informačnom prostredí, kde sme identifikovali prokremel'ských aktérov a následne analyzovali obsah ich príspevkov na Facebooku, v ktorých sme pozorovali rôzne varianty skúmaného naratívu.

V sledovanom období od začiatku Majdanu (21. novembra 2013) do 1. mája 2022 v oboch krajinách zohrával naratív významnú úlohu v informačnej angažovanosti Ruska a prokremel'ských aktérov, ktorí z rôznych dôvodov šírili jeho propagandu.

V oboch krajinách bol skúmaný naratív stabilnou súčasťou prokremel'skej propagandy. V ukrajinskom informačnom prostredí bol však naratív z roka na rok výraznejší a vrchol dosiahol v roku 2021. Na Slovensku je po poklese v roku 2016 možné pozorovať postupný nárast naratívu (s výnimkou roku 2020, ktorému v informačnom prostredí dominovala pandémia COVID-19), ktorý naplno vyvrcholil v roku 2022, čo prinieslo výrazné zvýšenie jeho prevalencie.

Ruská invázia na Ukrajinu v plnom rozsahu spôsobila prudký nárast referencií na ukrajinskú krajnú pravicu na Slovensku. Prokremel'skí aktéri sa pritom snažili ospravedlniť ruskú inváziu poukazovaním na boj proti údajne rastúcej ukrajinskej krajnej pravici.

Na druhej strane došlo na Ukrajine v roku 2022 k poklesu obsahu, a to v dôsledku štátnych zásahov do informačného prostredia a blokovania niektorých aktérov, ktorí zdieľali naratívy ruskej propagandy. V rokoch 2019 a 2021 sa však počet takýchto naratívov zvýšil. Mohlo to byť spôsobené týmito príčinami: rok 2019 bol na Ukrajine rokom prezidentských a parlamentných volieb, preto sa tieto naratívy dajú interpretovať ako spôsob ovplyvňovania voličov a poskytnutie príležitosti proruským silám na odplatu. Rok 2021 bol poznačený eskaláciou procesov Ruska a diskusiami o pravdepodobnosti plnohodnotnej invázie, ktorá sa napokon skutočne začala 24. februára 2022. Preto možno tento obsah interpretovať aj ako pokus proruských aktérov destabilizovať situáciu vo vnútri Ukrajiny.

Kým najaktívnejším šíriteľom naratívu na Slovensku bolo ruské veľvyslanectvo (149 príspevkov), najväčší vplyv v podobe interakcií zaznamenali krajne ľavicoví a krajne pravicoví politickí aktéri ako Ľuboš Blaha, Štefan Harabin a Milan Uhrík.

Pri analýze aktérov, ktorí šíрили naratívy na Ukrajine, najväčší počet publikácií priniesli zdroje *Novosti Ukrainy* (38 príspevkov), *Oles Buzina – Soobshchestvo* (31 príspevkov) a *Pershyi Kozatskyi* (27 príspevkov). Treba tiež poznamenať, že dva zdroje – *Novosti Ukrainy* a *Pershyi Kozatskyi* používajú označenia, ktoré súvisia s Ukrajinou a ukrajinskou históriou, čo možno považovať aj za snahu prezentovať sa v úlohe relevantných ukrajinských médií aj napriek tomu, že zdieľajú celkom opačné informácie. Najväčší vplyv však mali proruský bloger Andrey Ivanov, *Sasha Psikh - Politika ako taká* a zdroj *Polk Pobedy*.

Na Slovensku sa skúmaný naratív najčastejšie šíril v podobe subnaratívu o „kriminálnych aktivitách krajne pravicových organizácií“, o „aktivitách krajnej pravice vo vojne na Donbase (a Kryme)“ a o „krajne pravicovej politickej elite Ukrajiny“.

Na Ukrajine sa najviac zdieľaných naratívov týkalo historickej konfrontácie, a to najmä boja Ukrajiny za nezávislosť v 20. storočí, aktivít UPA a OUN, a politiky pamäti druhej svetovej vojny, najmä v kontexte procesov dekomunizácie a prijatia 8. mája ako Dňa pamiatky a zmierenia. Ďalšími naratívami boli „ukrajinská spoločnosť je radikálna, fašistická a neonacistická“ a „ukrajinská vláda je plná krajne pravicových radikálov“ – tie sú vzájomne prepojené a vytvárajú komplexnejší naratív o ukrajinskej spoločnosti ako „neonacistickej“, ktorý je najčastejšie zdieľaný ruskou propagandou v Rusku a v zahraničí. Napokon sa našli aj naratívy, ktoré tvrdili, že „Západ podporuje nacistov na Ukrajine“, že „radikálne strany a aktivisti ohrozujú ukrajinskú štátnosť, zahraničnú politiku Ukrajiny a jej spoločnosť“, že „ukrajinské dobrovoľnícke prápory pôsobia ako trestné vojenské jednotky“ a že „radikáli sú dôvodom, prečo Ukrajina stráca svoju tvár pre Západom“.

Komplexný pohľad na všetky subnaratívy, prostredníctvom ktorých sa skúmaný naratív na Ukrajine prejavil, ukazuje, že situácia je veľmi podobná tej na Slovensku, s výnimkou subnaratívov týkajúcich sa slovenských médií a politických elít, čo je celkom pochopiteľné.

V oboch krajinách sa prokremel'skí aktéri snažili zdiskreditovať ukrajinskú politickú elitu, armádu, a teda aj obranu krajiny pred ruskou okupáciou prostredníctvom obvinení zo sympatií ku krajnej pravici. Rovnaké snahy boli zamerané na ukrajinskú spoločnosť aj na Západ, ktorý údajne podporoval posilňovanie krajnej pravice na Ukrajine. Naratívy sa prekrývali aj pri opisovaní kriminálnych aktivít krajne pravicových organizácií a ich zapojenia do vojny od roku 2014.

Ďalším spoločným znakom oboch diskurzov bol veľký podiel príspevkov venovaných ukrajinskej krajnej pravici a udalostiam 20. storočia s dôrazom na činnosť OUN a UPA v 30. až 50. rokoch 20. storočia. Zjednodušené obrazy oboch organizácií, rámcované vraždami

a kolaboráciou s nacistami, slúžili na diskreditáciu Ukrajincov a ich údajných snáh o rehabilitáciu a glorifikáciu „fašizmu“.

Spoločným znakom historického revizionizmu v slovenskom a ukrajinskom kontexte bola démonizácia Ukrajincov ako nacistických kolaborantov a označovanie Ukrajincov, ktorí chcú nezávislú Ukrajinu bez ruského vplyvu, za nacistov. V obidvoch informačných priestoroch bola taktiež identifikovaná prezentácia Ukrajincov ako tých (nevďačných), ktorí zabudli, kto ich od nacizmu oslobodil. V oboch krajinách sme zistili prítomnosť kontinuity so sovietskou propagandou.

Na rozdiel od Slovenska však historický revizionizmus na Ukrajine plnil ešte jednu úlohu, a to rozdelenie Ukrajiny na Západ a Východ, resp. na tých, ktorí údajne preferovali krajne pravicové smerovanie krajiny, a tých, ktorí prechovávali pozitívne nálady voči ZSSR alebo Rusku. Cieľom tejto stratégie polarizácie bolo oslabiť vnútornú sociálnu a politickú súdržnosť Ukrajiny.

Dôležitým rozdielom v kontexte šírenia naratívu o vplyve ukrajinskej krajnej pravice bola aj prítomnosť cirkevných aktérov. Konkrétne máme na mysli to, že na Ukrajine je prítomná pravoslávna cirkev Moskovského patriarchátu, ktorá prispela k šíreniu sledovaného naratívu ruskej propagandy v skúmanom období.

Naratív o „zásadnom vplyve krajnej pravice na Ukrajine“ nie je ničím novým a Putin nestojí za vznikom tohto naratívu. Už sovietska propaganda označovala každého oponenta za „fašistu“, čo sa týkalo nielen Ukrajincov a ukrajinského odboja, ale aj iných protisovietskych hnutí, ktoré boli prítomné vo východoeurópskych krajinách.

Putin a dnešná ruská propaganda v tejto „tradícii“ pokračujú. Samozrejme, prispôsobujú ju aktuálnym udalostiam a na ovplyvňovanie verejnej mienky využívajú moderné technológie. Tak ako to robili po druhej svetovej vojne v strednej a východnej Európe, aj teraz im v presadzovaní názoru Kremľa pomáhajú miestni prisluhovači, ktorí radi sprostredkujú obraz fašizmu na Západe, v rámci opozície alebo v médiách. Vo vykonštruovanom čiernobielym obraze, ktorý komunikuje na osi medzi dobrom a zlom, prokremel'skí aktéri umelo hyperbolizujú problém ukrajinskej krajnej pravice a pragmaticky ponúkajú záchranu v podobe Kremľa ako večného ochrancu pred fašizmom či nacizmom.

Zatiaľ nie je jasné, ako ruská agresia ovplyvní šírenie skúmaného naratívu na Ukrajine v budúcnosti. V kontexte obrovského ľudského utrpenia, ktoré Rusi spôsobili, je nepravdepodobné, že varovania pred ukrajinskou krajnou pravcou a frázy o ochrane

ruskojazyčného obyvateľstva budú patriť medzi dominantné komunikačné stratégie vo verejnom diskurze.

Naopak na Slovensku (a v ďalších západných štátoch) má tento naratív stále potenciál a mnohí prokremel'skí aktéri ho využívajú aj v roku 2023. Prebiehajúca kampaň pred septembrovými parlamentnými voľbami na Slovensku bude nepochybne plná odkazov na vojnu na Ukrajine. Uvidíme, či strach šírený niektorými prokremel'skými aktérmi z nožnej mobilizácie a zapojenia Slovenska do vojny bude účinným nástrojom nielen na získavanie politických bodov, ale aj na šírenie ruského vplyvu. Téma vojny na Ukrajine preto môže byť tým povestným jazýčkom na váhach, ktorý určí budúce smerovanie slovenskej zahraničnej politiky.

Slovensko

Autori:

Peter Dubóczy, výskumný pracovník Adapt Institute and projektový riaditeľ Infosecurity.sk

Štefan Ižák, analytik Infosecurity.sk

Dátová analýza:

Patrik Furik, analytik Infosecurity.sk

Simona Škríbová, analytička Infosecurity.sk

Odborná konzultácia vybraných naratívov prebehla na základe spolupráce s historikmi:

doc. PhDr. Michal Šmigel, PhD. (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Mgr. Bc. Tomáš Řepa Ph.D (Univerzita obrany v Brne)

Ukrajina

Autori:

Alona Hryshko, senior analytička Internews Ukraine a novinárka UkraineWorld

Yevhen Lymarenko, projektový koordinátor Internews Ukraine

Dátová analýza:

Dzvenyslava Shcherba, novinárka a analytička UkraineWorld

Andriy Avramenko, novinár a analytik UkraineWorld

Výskum bol realizovaný v rámci projektu *Obsah, vývoj a šírenie ústredného legitimizačného naratívu kremel'skej propagandy na Slovensku a Ukrajine*, a to na základe zmluvy č. MVZP/2022/2/1 o poskytnutí dotácie v oblasti Medzinárodné vzťahy a zahraničná politika SR v pôsobnosti MZVEZ SR.

MINISTERSTVO

ZAHRANIČNÝCH VECÍ
A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Názory a tvrdenia vyjadrené v tomto dokumente nepredstavujú oficiálne stanovisko Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Za obsah dokumentu sú zodpovední výlučne jeho autori.

Príloha 1: Kľúčové slová

Pri vyhľadávaní obsahu na účely jeho následnej analýzy bol použitý monitorovací nástroj CrowdTangle. Zber dát prebiehal na základe preddefinovaného zoznamu aktérov. Pri vyhľadávaní bol použitý nasledujúci zoznam kľúčových slov, ktorý obsahuje najčastejšie termíny používané pri komunikácii sledovaného metanaratívu. Zoznam v slovenskej verzii vyhľadávania zároveň obsahoval gramatické obmeny kľúčových slov:

UPA, ukrajinská povstalecká armáda, ukrajinskej povstaleckej armády, ukrajinskej povstaleckej armáde, ukrajinskú povstaleckú armádu, ukrajinskou povstaleckou armádou, organizácia ukrajinských nacionalistov, organizácie ukrajinských nacionalistov, organizácii ukrajinských nacionalistov, organizáciu ukrajinských nacionalistov, organizáciou ukrajinských nacionalistov, OUN, Bandera, Banderu, Banderovi, Banderom, banderovci, banderovcov, banderovcom, banderovcoch, banderovcami, Šuchevič, Šucheviča, Šuchevičovi, Šuchevičom, Melnyk, Melnyka, Melnykovi, Melnykom, pravý sektor, pravého sektora, pravého sektoru, pravému sektoru, pravom sektore, pravým sektorom, Jaroš, Jaroša, Jarošovi, Jarošom, Bileckyj, Azov, Ajdar, Kraken, nacionalistické prápory, nacionalistických práporov, nacionalistickým práporom, nacionalistických práporoch, nacionalistickými práporami, chunta, chunty, chuntu, chunte, chuntou, ukrajinskí fašisti, ukrajinských fašistov, ukrajinským fašistom, ukrajinských fašistoch, ukrajinskými fašistami, ukrajinskí nacionalisti, ukrajinských nacionalistov, ukrajinským nacionalistom, ukrajinských nacionalistoch, ukrajinskými nacionalistami, ukrajinskí nacisti, ukrajinských nacistov, ukrajinským nacistom, ukrajinských nacistoch, ukrajinskými nacionalistami, ukronacisti, ukronacistov, ukronacistom, ukronacistami, neonacisti, neonacistov, neonacistom, neonacistoch, neonacistami

Príloha 2: Definície kategórií

Naratívy

- Na základe prvej štúdie a kategorizácie výskumného materiálu boli preddefinované dané naratívy, ktoré v sledovanom obsahu rezonovali počas monitorovaného obdobia. Kategorizácia naratívmi slúžila pre rozlíšenie obsahovo podobných príspevkov. Príspevky, ktoré nezapadali do preddefinovaných naratívov (vrátane historického revizionizmu) boli zaradené do kategórie Iné.

Udalosti

- Udalosti, ktoré skúmaní aktéri popisovali prostredníctvom analyzovaného metanaratívu aspoň v desiatich príspevkoch.

Kľúčové slová

- Analýza obsahuje aj päť špecifických kľúčových slov, ktoré sa viazali na konkrétne osoby, organizácie, či udalosti. Dôvodom ich výberu bola možnosť sledovať vzťah s rôznymi naratívmi a frekvenciu, v ktorej sa vyskytujú naprieč sledovaným obdobím.

Príloha 3: Monitorovaní aktéri na Slovensku, počet celkových príspevkov a interakcií

NAJAKTÍVNEJŠÍ AKTÉRI PODEĽA POČTU INTERAKCIÍ NA SLOVENSKU			
AKTÉR	POPIS	POČET PRÍSPEVKOV	POČET INTERAKCIÍ
Ľuboš Blaha	Poslanec slovenského parlamentu a člen strany SMER-SD. V dobe písania štúdie bol jeho profil na Facebooku zablokovaný.	55	519,308
Štefan Harabin	Bývalý minister spravodlivosti (2006 – 2009) a bývalý predseda Najvyššieho súdu SR. Prezidentský kandidát v roku 2019. V súčasnosti predseda krajne pravicovej strany Vlast'.	17	69,620

Milan Uhrík • Republika	• Europoslanec a predseda krajne pravicovej strany Republika.	2	30,493
Armáda Ruskej Federácie	Stránka na Facebooku, ktorá sa sústreďuje na armádu, armádnú techniku Ruska a ZSSR. Dlhodobá charakteristická proruským sentimentom. Vznikla v roku 2015.	11	28,755
Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku	Oficiálna facebooková stránka ruského veľvyslanectva na Slovensku.	149	21,497
Eduard Chmelár	Zakladateľ a čestný predseda hnutia Socialisti.sk. Prezidentský kandidát v roku 2019.	7	21,145
Slobodný vysielateľ	Facebooková stránka alternatívneho média, ktoré začínalo ako internetové rádio v roku 2013.	40	9,879
Slobodný Výber	Facebooková stránka alternatívneho média, ktoré sa prezentuje ako nestranné spravodajstvo.	13	9,835
Juraj Draxler	Bývalý minister školstva (2014 – 2016), nominovaný stranou SMER-SD.	9	9,787

Armádny magazín	Facebooková stránka médiá Armádny magazín. Publikuje obsah zameraný na obranu a bezpečnostné témy cez prizmu ruskej propagandy.	49	9,725
Spravodajská Alternatíva	Facebooková stránka dlhodobo šíriaca problematický a proruský obsah. V dobe písania štúdie už nie je dostupná.	63	7,268
Artur Bekmatov	Predseda strany Socialisti.sk. Bývalý predseda Frontu ľavicovej mládeže a člen Ústredného výboru Komunistickej strany. Krajne ľavicový politik, ktorý bol v minulosti autorom pre konšpiračné médium Zem&Vek.	19	6,744
Komunistická strana Slovenska - KSS	Oficiálna facebooková stránka Komunistickej strany Slovenska.	43	5,558
Andrej Danko - predseda SNS	Oficiálny profil predsedu Slovenskej národnej strany, ktorý dlhodobo propaguje proruský sentiment a potrebu pozitívnych slovensko-ruských vzťahov.	1	4,812
napalete.sk	Facebooková stránka médiá napalete.sk, ktoré je	18	4,244

	charakteristické zmiešanou faktickou kvalitou informácií.		
Hlavný denník	Facebooková stránka dezinformačného média prepojeného na stranu Národná koalícia. Dlhodobo šíri dezinformácie a ruskú propagandu. V roku 2022 bola webstránka dočasne zablokovaná NBÚ.	11	3,499
Milujeme Rusko	Komunitná facebooková stránka združujúca fanúšikov a priateľov Ruska. Dlhodobo je priestorom pre šírenie proruských naratívov.	34	3,243
Blog investigatívnej žurnalistiky	Stránka na Facebooku a Telegramu, ktorá sa prezentuje ako investigatívna žurnalistika. V skutočnosti ide o alternatívny kanál šíriaci pochybné informácie a proruské naratívy.	20	3,219
Slovenský zväz protifašistických bojovníkov - SZPB	Oficiálna facebooková stránka Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Občianske združenie, ktoré v rámci historického odkazu protifašistického boja na Slovensku dnes figuruje ako kanál problematických posolstiev a proruských	41	2,920

	naratívov.		
Antimajdan	Originálne česká facebooková stránka, ktorá vznikla začiatkom roka 2014 ako reakcia na udalosti Majdanu. V zozname je kvôli vysokému presahu slovenského publika a priamemu šíreniu proruských naratívov.	38	2,903
AntiKiska	Stránka na Facebooku s protivládny a proruským zameraním. Charakterizuje sa ako satirická platforma, šíri však konšpiračný obsah, dezinformácie a proruské naratívy.	17	2,631
Zdroj	Stránka na Facebooku. Zameriava sa primárne na zdieľanie článkov z webových stránok s nízkou faktickosťou, ale aj z tlačových agentúr a mainstreamových médií.	57	2,611
Som z dediny	Stránka na Facebooku. Slúži ako komunikačná platforma dezinformačného webu Hlavný denník.	6	2,154
InfoVojna	Facebooková stránka dezinformačného média	7	2,131

	šíriaceho konšpiračné teórie, hoaxy aj extrémistický obsah. Po zablokovaní NBÚ v roku 2022 webová stránka prešla na doménu Belize (.bz).		
Extra plus	Facebooková stránka dezinformačného média dlhodobu šíriaceho konšpirácie a proruské naratívy. Prejavuje sa politickou zaujatosťou a častým poskytovaním priestoru pre vybrané politické subjekty.	11	1,891
Odboj V4	Stránka na Facebooku typická výrazným proruským a antiEÚ sentimentom. Publikuje dezinformačný obsah a ruskú propagandu.	23	1,780
Sloveni	Stránka na Facebooku typická výrazným proruským a antizápadným sentimentom. Publikuje dezinformačný obsah a ruskú propagandu.	12	1,341
Alexander Ivanovič Možajev	Stránka na Facebooku napojená na facebookovú a telegramovú platformu Slobodného vysielateľa Casus Belli. Publikuje dezinformačný obsah a ruskú propagandu.	49	1,321

DAV DVA	Facebooková stránka média s ľavicovou a antizápadnou orientáciou. Jej webové sídlo aktuálne slúži ako archív obsahu (transformovala sa na webovú stránku Veci Verejné).	8	970
Front ľavicovej mládeže	Facebooková stránka mládežníckej organizácie Front ľavicovej mládeže. Hlásia sa k radikálne ľavicovým myšlienkam, zdieľa antizápadné a proruské naratívy.	25	790
Slovanska unia	Stránka na Facebooku. Od apríla 2021 je nečinná. Pôvodne bola zameraná na zdieľanie ruskej propagandy.	11	655
Slovanské Noviny	Facebooková stránka dezinformačného média publikujúceho proruskú propagandu, antizápadné naratívy a konšpirácie.	103	532
Nazorobcana	Facebooková stránka magazínu Názor občana. Od júla 2022 je stránka neaktívna.	18	428
ISKRA	Facebooková stránka zdroja s krajne ľavicovou, antizápadnou a proruskou	10	414

	orientáciou. Poskytuje priestor antisystémovým politickým aktérom.		
Rozhl'ady	Facebooková stránka zdroja typického antizápadným a proruským sentimentom, šíri dezinformácie a konšpiračné teórie. Charakterizuje sa ako nezávislá spravodajská platforma.	9	282
PRAVDA OSLOBODÍ!	Facebooková stránka. Pravidelne zdieľa obsah iných dezinformačných a konšpiračných webových stránok primárne s antisystémovým a proruským zameraním.	25	244
Slovo	Facebooková stránka pre web občianskeho združenia Klub Nového slova. Nadväzuje na činnosť týždenníka založeného počas SNP, vyznačuje sa ľavicovou orientáciou.	14	142
protiprudu.org	Facebooková stránka konšpiračného média. Publikuje dezinformačný obsah, konšpirácie, extrémistické naratívy a antisemitistické posolstvá. V minulosti bola známa	13	73

	blízkosťou k politickej strane ESNS.		
Socialistický zväz mladých- SZM / Socialist Union of Youth- Slovakia	Facebooková stránka slúžiaca ako platforma pre zjednotené politické hnutia Socialisti.sk a VZDOR – Strana práce.	6	11

NAJAKTÍVNEJŠÍ AKTÉRI PODĽA POČTU INTERAKCIÍ A POUŽÍVANÝCH NARATÍVOV NA UKRAJINE								
AKTÉR	POČET INTERAKCIÍ	NARATÍVY						
		1	2	3	4	5	6	7
Andrey Ivanov	18500	1						
Sasha Psikh – Politika ako taká	16300					1		
Polk Pobedy	5248	1						
Oles Buzina – Soobshchestvo	4537	1						
Pershyi Kozatskyi	1046					1		
Alexandr Ržavskij	984	1						
Nesmrtelný pluk Ukrajina	956		1					
Celoukrajinské hnutie boja proti fašizmu „Patrioti – za život“	676					1		

